

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Varhany na Rokycansku – historie a současnost

Bc. Michaela Nováčková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

Varhany na Rokycansku – historie a současnost

Bc. Michaela Nováčková

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc., za ochotu, trpělivost, podporu, za cenné rady a podněty ke zvolenému tématu.

Děkuji vřele Mgr. Marii Zettlové z Biskupství plzeňského za spolupráci při vyjednávání zpřístupnění jednotlivých objektů. Dále děkuji Ing. Marii Bauerové z Farního úřadu Rokycany a p. D. Gebalovi z Farního úřadu Zbiroh za umožnění přístupu do objektů a k archivní dokumentaci. Poděkování patří diecéznímu organologovi, prof. Jitce Chaloupkové za její vstřícnost při osobních konzultacích a poskytnutí informací k danému tématu. Také děkuji PhDr. Tomášovi Gaudkovi za pomoc s překladem latinského textu. Za další poskytnuté materiály velmi děkuji paní Janě Cinkeové z Městského úřadu v Rokycanech. Rovněž tímto děkuji pracovníkům Národního archivu v Praze, Státního oblastního archivu v Rokycanech, Národopisného muzea v Plzni a Národního památkového ústavu, územně odborného pracoviště v Plzni za vstřícné jednání při získávání informací a archivního materiálu.

V neposlední řadě bych velmi ráda poděkovala své dceři Zuzaně, za veškerou její podporu, pomoc a velkou trpělivost, bez níž by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 HISTORICKÝ VÝVOJ VARHAN A VARHANÁŘSTVÍ	3
3 CHARAKTERISTIKA REGIONU ROKYCANY	8
4 VARHANY NA ROKYCANSKU	12
4.1 FARNOST ROKYCANY	12
4.1.1 CHYLICE – kostel sv. Jakuba Většího	12
4.1.2 LITOHNAVY – kaple Navštívení Panny Marie	15
4.1.3 MIROŠOV – kostel sv. Josefa	18
4.1.4 MÝTO – kostel sv. Jana Křtitele	20
4.1.5 OSEK – kostel Nanebevzetí Panny Marie	23
4.1.6 ROKYCANY – kostel Panny Marie Sněžné	25
4.1.7 STRAŠICE – kostel sv. Vavřince	30
4.2 FARNOST ZBIROH	35
4.2.1 DRAHOŇUV ÚJEZD – kostel sv. Jakuba Většího	35
4.2.2 LÍŠNÁ – kostel sv. Václava	37
4.2.3 LÍŠNÁ - ŘEBŘÍK – kostel sv. Petra a Pavla	39
4.2.4 MLEČICE – kostel Nanebevzetí Panny Marie	41
4.2.5 RADNICE – kostel sv. Václava	44
4.2.6 STUPNO – kostel sv. Vavřince	46
4.2.7 ÚJEZD SVATÉHO KŘÍŽE – kostel sv. Kříže	48
4.2.8 ZBIROH – kostel sv. Mikuláše	50
4.2.9 ZVÍKOVEC – kostel Nanebevzetí Panny Marie	53
4.3 VARHANY převedené do vlastnictví samosprávných celků	55
4.3.2 LIBLÍN – kostel sv. Jana Nepomuckého	55
4.3.3 MEŠNO – kostel Nejsvětější Trojice	57

5 SOUČASNOST A PÉČE O VARHANY	61
6 ZÁVĚR	64
7 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	67
7.1 Monografie.....	67
7.2 Periodika, sborníky a metodická literatura.....	69
7.3 Archivní prameny.....	69
7.4 Internetové zdroje.....	72
7.5 Ostatní.....	73
8 RESUMÉ	74
9 PŘÍLOHA	75

1 ÚVOD

Na území České republiky se nachází nezměrné bohatství kulturního dědictví, které zahrnuje nejrůznější kulturní a přírodní památky. Mezi kulturní dědictví patří například budovy jednotlivé či celé areály, které mají z důvodu své architektonické podoby nebo umístění v krajině výjimečnou hodnotu z hlediska historického či uměleckého. Patří sem díla solitérní z oblasti sochařské, malířské či uměleckého řemesla, ale součástí jsou i archeologické lokality. Zároveň s přírodním dědictvím, které je zastoupené parky, horami či oblastmi s výskytem ohrožených druhů zvířat nebo rostlin, jsou tak významnou hybnou silou turistického ruchu v České republice.

Památky jsou obrazem naší kultury jak soudobé, tak nám přinášejí odkazy z let minulých. Zájem o historii a zejména o téma památkové péče je u mě dlouhodobý, a proto volba tématu diplomové práce se odvíjela z daného oboru. Měla jsem možnost se podílet na dokumentaci a evidenci movitých kulturních památek Plzeňského kraje, a také mapování ostatních předmětů, které nejsou památkově chráněné, ale svojí hodnotou jsou řazeny mezi předměty kulturní povahy. Na základě této zkušenosti byl pro diplomovou práci k badatelské činnosti zvolený okres Rokycany.

Cílem práce je podat stručný přehled o varhanách na území rokycanského vikariátu, neboť většina těchto nástrojů v tomto regionu nebyla v posledních osmnácti letech cíleně zdokumentována. Diplomová práce je zaměřena na přehled varhan v dosud existujících sakrálních stavbách s rozdělením podle vlastnictví. V tomto případě jsou vybrány varhany v majetku Římskokatolické církve České republiky, zastoupené farním úřadem Rokycany a Zbiroh. Dále jsou představeny dvě lokality s varhanami, které v době terénní dokumentace byly postupně převedeny do vlastnictví samosprávných celků.

Nejprve je dílčím cílem práce představit stručný historický vývoj varhan a varhanářství na našem území. Pro popis dějinného vývoje varhanářství je použita zejména publikace „*Historické varhany v Čechách*“ od Lubomíra Tomší s kolektivem, dále díla Tomáše Horáka „*Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*“ či „*Varhany a varhanáři Lounska, Žatecka a Podbořanska*“. Pro vývoj varhanních prospektů je rozhodující publikace od Jiřího Belise s názvem „*Výtvarný vývoj varhanních skříní v Čechách*“.

Hlavní část diplomové práce je zaměřena na vlastní dokumentaci varhan ve vybrané oblasti, rozdělené podle jednotlivé farnosti, ve které se nástroj nachází. Kromě stručné informace o historii obce a příslušného kostela, je pro vypracování této práce přínosná zejména publikace od Pavla Vařeky a Petra Rožmberského „*Středověké osídlení Rokycanska*“. Přiblížena je krátce samotná architektonická podoba stavby, a poté jsou uvedeny údaje o vybraných nástrojích. Kromě popisu varhan je práce zaměřena na výtvarné řešení varhanní skříně a na základě zjištěných archivních dokumentů je snaha přiblížit čtenáři informace o autorovi, o roku vzniku a o případných změnách či přestavbách.

V poslední části se práce pokouší přiblížit současný stav varhan, ale nejde o vypracování detailního rozboru, to přísluší odbornému organologovi, ale zejména je zde snaha představit funkčnost nástroje a problematiku z hlediska památkové péče. Při vypracování této části je čerpáno z odborné metodické publikace od Petra Koukala „*Péče o varhany a zvony, jejich památková hodnota*“. Dále práce přibližuje možnosti financování oprav a obnovy varhan ve vymezeném regionu.

Závěrečná část se zabývá celkovým shrnutím zdokumentovaného a následně zpracovaného materiálu. Součástí práce je i barevná obrazová příloha, která na počátku zachycuje mapu regionu Rokycany s vyznačením farností, dále jsou použity fotografie sakrálních staveb v exteriéru a dále již následuje fotodokumentace jednotlivých varhan.

Podklady pro zpracování práce bylo potřeba čerpat z příslušných fondů: Farního úřadu Rokycany, Farního úřadu Zbiroh, dále ze Státního oblastního archivu Rokycany, Městského úřadu v Rokycanech, odboru školství a kultury, Západočeského muzea v Plzni, Národního památkového ústavu, územně odborného pracoviště v Plzni a Národního archivu v Praze. Součástí bylo i prostudování literatury z dostupných knihovních fondů. Jako hlavní metoda práce je použita metoda deskriptivní a kompilační, dále architektonický popis staveb či nástrojů a částečně metoda komparativní. S ohledem na výsledky terénního výzkumu pro zdokumentování a zhodnocení zjištěných údajů je použita analýza, která se týká vývoje varhanního fondu ve vybrané oblasti a problematiky s tím spojené.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ VARHAN A VARHANÁŘSTVÍ

Za prapůvodce varhan je považována Panova flétna nebo také syrinx.¹ Jednalo se o malý nástroj skládající se z několika řad píšťal, různé délky svázané dohromady a bez mechanického ovládní.² Takto vytvořené nástroje byly používány zejména ke světským záležitostem, například při hostinách či na veřejném fóru apod.³ Vlastní historie varhan jako hudebního nástroje pak sahá do 3. století před Kristem, s původem v kultuře helénské. Jednalo se o varhany vodní, tzv. „organum hydraulicum“, neboť tlak v těchto varhanách byl regulován pomocí vody. Za prvního zakladatele a konstruktéra je považován Ktésibios z Alexandrie, který žil asi 250 let před naším letopočtem.⁴ Jeho hlavní myšlenkou byl důmyslný systém, kdy byl vzduch do píšťal vháněn pomocí tlaku vodního sloupce. Využívaný tlak vody byl regulovaný tlakem, který byl čerpán pomocí větrného mlýna.⁵ Druhá varianta představuje starověký varhanní nástroj s měchy, nazývaný „organum pneumaticum“. Tato varianta byla všeobecně rozšířená a založená na principu mechanického stlačení vzduchu pomocí měchové soustavy. Charakteristiku antických varhan popisují i představitelé té doby jako Hérón či Seneca. Například Vitruvius ve svém díle „Deset knih o architektuře“ zmiňuje dílo Ktésibiose: „*Když tak Ktésibios poznal, že pohybem vzduchu a výtlakem jeho proudu vznikají zvuky a hlasy, použil tohoto principu a jako první sestrojil vodní varhany.*“⁶

Do Evropy se poté varhany rozšířily patrně z Byzance. O tom svědčí zpráva z roku 757, kdy císař Konstantin V. Kopronymos zaslal franskému králi Pipinu Krátkému varhany, které byly bohatě zdobené zlatem a drahokamy.⁷ Tyto varhany byly instalovány v chrámu sv. Cornelia v Compiégne a zároveň je toto období považováno za návrat varhan do západního světa: „*Na dvoře Karla Velikého pak byly činěny snahy toto dílo napodobit. Tak r. 812 nechal*

¹ Původ je v řecké mytologii, kde Pan je bůh lesa, lovců a pastýřů. Jeho podoba byla napůl člověk a napůl zvíře s kozlíma nohama, rohy a dlouhými vousy. Příběh říká, že Pan se zamiloval do překrásné horské nymfy jménem Syrinx. Ta však jeho náklonnost neopětovala a raději před ním skočila do vody, kde se nechala svým otcem, říčním bohem proměnit v rákos. Pan pak zhotovil z rákosového stébla píšťalu a na památku nymfy jí nazval syrinx. Tento příběh je častým tématem v sochařském a malířském umění. In: KERENYI, Karl. *Mytologie Řeků I. díl Příběhy bohů a lidí*. Překlad Jan Binder. 1. vyd. Praha: Oikoymenh, 1996. s. 134-135.

² HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 11.

³ BĚLSKÝ, Vratislav. *Nauka o varhanách*. 1. vyd. Praha: Editio Bärenreiter, 1982. s. 7.

⁴ Ktésibios z Alexandrie (285 př.n.l. – 222 př.n.l.) starořecký fyzik, matematik, vynálezce a zakladatel alexandrijské mechaniky. Kromě vytvoření vodních varhan, byl autorem i vodních hodin. Dostupné na: <http://fyzika.jreichl.com/main.article/view/1431-ktesibios> [on-line]. [cit. 12. 1. 2016]

⁵ <http://www.virtualorgan.com/default.asp?page=116> [on-line]. [cit. 12. 1. 2016]

⁶ VITRUVIUS, Pollio, Marcus. *Deset knih o architektuře*. 1. vyd. Překlad Alois Otoupalík. Praha: Svoboda, 1979. s. 314.

⁷ TOMŠÍ, Lubomír a kolektiv. *Historické varhany v Čechách*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 9.

tento panovník postavit varhany, které dostal darem od císaře Michaela I. Rhangabe, v dómu v Cáchách (Aachen). Nástroj s několika řadami píšťal byl nahlížen jako určitá senzace ....“⁸

Podle řeckého vzoru nechal také Ludvík Zbožný roku 826 postavit pro Falc v Cáchách benátským knězem Jiřím varhany a prvním hráčem na ně byla jeho druhá manželka Judita. Od té doby jsou varhany považovány za královský nástroj, který se vyskytoval nejenom na panovnických dvorech, ale stal se i součástí sakrální architektury, zejména klášterní, která byla centrem vzdělanosti. Zavedení varhan do kostelů však nebylo považováno za samozřejmost. Křesťanství v té době odmítalo římskou kulturu a s tím i varhany, které se jim jevily jako součást pohanství, což nepatří do bohoslužby. Varhany byly považovány za „drahý, velký a komplikovaný nástroj, byl luxusním předmětem, který se spojoval s přepychem... a dokonce těm, kteří hráli na hudební nástroje a nebyli se jich ochotni vzdát, byl odmítán křest, bylo nařizováno matkám, že dcery se nesmí zajímat o zvuk varhan, a ani nepotřebují vědět, na co jsou flétny, lyry a citery.“⁹ Za uznávaný bohoslužebný průvod byl považován pouze zpěv. Využívání varhan v kostelním prostoru bylo poté úředně uznáno až oficiálním potvrzením z roku 1287 na koncilu v Miláně. Dekret stanovil, že varhany mohou zaznívat jako jediný nástroj v kostele.¹⁰ Výsadního postavení se jim dostalo až v Motu proprio Pia X. „O posvátné hudbě“¹¹ a dále v Konstituci „Divini Cultus“ Pia XI. s názvem „O posvátné hudbě“ § 4 Orchester a varhany, čl. VIII.¹²

⁸ HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 11.

⁹ <http://www.farnostunicov.cz/casopis/2005/kveten.pdf> [on-line]. [cit. 12. 1. 2016]

¹⁰ HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 11.

¹¹ „Ačkoli vlastní církevní hudba je hudba čistě vokální, přece je povolena také hudba s průvodem varhan. V některém jednotlivém případě, v náležitých mezích a s příslušnými ohledy, bude možno také připustit jiné nástroje, ale nikdy bez zvláštního povolení ordináře, podle předpisu biskupského ceremoniálu. Ježto zpěv má vždy převládat, proto varhany nebo jiné nástroje jej mají prostě podpírat, a nikdy ho nepotlačovat. Není dovoleno předesílati zpěvu dlouhé přede hry nebo přerušovati jej kusy meziher. Hra na varhany při doprovodech zpěvu, v přede hrách, mezihrách a podobně, má se řídit nejen vlastním rázem tohoto nástroje, nýbrž má obsahovat všechny vlastnosti, jež má pravá posvátná hudba a jež byly shora uvedeny. Je zakázáno užívat v kostele klavíru, jakož i nástrojů hřmotných nebo rozmarných, jako bubnu, bubínku, činelů, zvonků a podobně. Je přísně zakázáno tak zvaným hudebním kapelám hrát v kostele; jen v některém zvláštním případě, dá-li k tomu ordinář souhlas, bude dovoleno připustit omezený, rozumný a prostoru přiměřený výbor dechových nástrojů, je-li ovšem skladba i doprovod psán ve slohu vážném, vhodném a vesměs podobném doprovodu varhan. Při slavnostech mimo chrám smí biskup připustit hudební kapelu, nehrají-li se však nikterak kusy světské. Bylo by žádoucí, aby se při takových příležitostech hudební výkony omezily na doprovod nějaké duchovní písně latinské nebo lidové, přednášené zpěváky nebo zbožnými družinami, jež se účastní průvodu.“ Dostupné na: http://www.sdh.cz/sdh_htm/archiv/mo_pro.htm#6 [on-line]. [cit. 12. 1. 2016]

¹² „Církev má svůj vlastní hudební nástroj od předků zděděný, totiž varhany, který pro svou velkolepost a velebnost byl uznán hodným, aby se připojoval k liturgickým úkonům, buď aby doprovázel zpěv, anebo, mlčí-li sbor, aby podle předpisů vyluzoval příjemné harmonie. Ať zaznívá v chrámech jen taková hra varhan, která svědčí o velebnosti mistra a vyjadřuje posvátnost bohoslužebných úkonů. Tímto způsobem totiž bude vzkvétat umění jak stavitelů varhan, tak hudebníků, kteří na ně hrají, ke skutečnému prospěchu posvátné liturgie“
In: http://www.sdh.cz/sdh_htm/archiv/mo_pro.htm#6 [on-line]. [cit. 12. 1. 2016]

V období románském se varhany objevují například v opatství ve Winchesteru v Anglii v katedrále sv. Petra z roku 951 či 980. Mohutné varhany s 26 měchy muselo obsluhovat až 70 mužů.¹³ K jejich dalšímu zvětšování docházelo až ve 13. století, kdy rozvoj byl silně ovlivněný vývojem evropských církví. Pojetí varhan v období pozdní gotiky se rovněž vymezuje podle rozvoje jednotlivých zemí. U nás v českých zemích byla situace ztížena vlivem radikálních reformátorů v církvi a jejich pohledu na varhanářství. V první třetině 15. století panovalo mínění, že varhany podněcují tělesnou rozkoš, vedoucí k hříchu. Což mělo později za následek, že husitské hnutí se aktivně podílelo na boření chrámů a vnitřního zařízení včetně varhan. Tím zanikla celá řada hodnotných varhanních nástrojů po celém území Čech.¹⁴

Varhany gotické byly zpočátku velmi robustné, píšřaly byly ovládané klávesnicemi, jejichž počet byl nízký a stejné velikosti, což omezovalo počet tónů. Jejich ovládání bylo rovněž náročnější. „*Hrálo se na ně pěstmi, ba i lokty, jeden hráč byl většinou technicky schopen hrát pouze jednohlasně, proto hrálo někdy i více varhaníků současně.*“¹⁵ Nové technické zdokonalení přichází v období pozdní gotiky a vyvrcholení nastává příchodem doby renesanční. Začaly se tvořit jednotlivé píšřaly – tzv. rejstříky různých délek, které pak vytvářely rozličnou škálu tónů, což nakonec vedlo k vytvoření harmonického zvuku. Výzdoba renesančních skříní byla ovlivněna architektonickým tvaroslovím té doby, které bylo uplatňováno i při výzdobě inventáře (oltáře, lavice, zповědnice apod.).¹⁶

K největšímu rozvoji varhan co do zvukové i výtvarné stránky došlo v období baroka, kde se rozvinul tzv. severoněmecký a jihoněmecký typ, který se používal i v Čechách. V důsledku rekatolizace a společensko-politických poměrů, spojených s barokní kulturou, docházelo ke zvýšené poptávce varhan a jejich uplatnění v sakrálních prostorách. Zároveň se tím zdokonalovala technická stránka varhan, kdy byla například mechanická vzdušnice nahrazena vzdušnicí zásuvkovou a výrazně tak změnila kvalitu samotného zvuku.¹⁷ I vnější podoba skříní byla ovlivněna dobovými tendencemi. Od jednoduchých skříní vznikaly až

¹³ HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 11.

¹⁴ <http://www.farnostunicov.cz/casopis/2005/kveten.pdf> [on-line]. [cit. 12. 1. 2016]

¹⁵ HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Lounska, Žatecka a Podbořanska*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, 2003. s. 8.

¹⁶ BELIS, Jiří. *Výtvarný vývoj varhanních skříní v Čechách*. 1. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1988. s. 31.

¹⁷ Ústředním orgánem varhan je vzdušnice, na které stojí píšřaly. Vzduch ve varhanách podle stlačení, proudí do jednotlivých rejstříků – píšřal, což má konečný vliv na jejich zvukovou stránku. Ve varhanách může být větší počet vzdušnic, pokud se na jednu vzdušnici všechny píšřaly nevejdou. Existuje více konstrukčně řešených vzdušnic (zásuvková, kuželová atd.), ale ve varhanách se obvykle používá jeden typ, neboť více typů činí komplikaci při tvorbě vzduchu. Pokud tomu tak není, důvodem jsou zpravidla necitlivé přestavby. In: BĚLSKÝ, Vratislav. *Nauka o varhanách*. 1. vyd. Praha: Editio Bärenreiter, 1982. s. 33-34.

mnohadílně členité prospekty. Do popředí se dostává i estetická hodnota, dochází k bohatému zdobení varhanní architektury od drobných řezbářských doplňků po nákladnou sochařskou, vesměs zlacenou výzdobu (andělčí hlavičky, sošky hudoucích andělů, postavy andělů či světců jako postava krále Davida s harfou v ruce, ale i řezbářské doplňky zastoupené například vázami či řezbami s akantovým ornamentem a další). Varhany svým zpracováním a pojetím plně doplňovaly jednotné vybavení barokních chrámů. Tento trend nepolevil ani v období rokoka, kdy varhanní skříně byly doplňovány bohatým rokajovým dekorem (mřížka, mušle aj.), který se uplatňuje i například u do stran rozšířených křídel skříňového prospektu. V útlumu dekorativní výzdoby dochází po roce 1770, kdy nastává potlačování či úplné upouštění od křídlových bohatě dekorativních řezeb.¹⁸ Produkce klasického způsobu barokních varhan pak doznívala až do poloviny 19. století.¹⁹

K dalšímu výraznějšímu posunu ve varhanářství dochází v následném období romantismu. Zásadní podíl na tom měla i tzv. ceciliánská reforma, která měla za cíl vytěsnit z chrámového prostoru veškeré hudební nástroje z bohoslužby, kromě varhan, které měly mít doprovodnou funkci. Docházelo k přestavbám historických varhan či k jejich celkovému odstranění a nahrazení novými varhanami. Zaniklo tak mnoho cenných nástrojů, jejichž ztrátu zvýšila i absence jakékoli dokumentace, která se k nim vázala. Dochované varhany pak procházely místy nevkusnými přestavbami. Kromě vnější podoby docházelo i ke změně technického stavu, kdy mechanická zásuvková vzdušnice byla nahrazena vzdušnicí kuželkovou, s mechanickou a posléze pneumatickou trakturou. Ve druhé polovině 19. století zároveň byla používána i traktura elektropneumatická.²⁰

Po polovině 19. století převládá i ve varhanářství styl historizující, který imituje dobové slohové údobí, jako například gotiku, renesanci či baroko. Varhanní prospekty jsou kromě rovných obrysů, budované i s bohatě prohýbanými konvex-konkávnými liniemi, což vede k domněnce, že vznikly v 18. století. V období v rozmezí let 1850-1880 vznikala většina velkých varhanářských firem, dochází ke konci činnosti jednotlivých mistrů varhanářů a do popředí se dostávají velké dílny, u kterých se svým způsobem potlačuje individuální přístup a jde především o uplatnění sériové výroby. Na vnější struktuře varhanních skříní se začalo používat architektonické tvarosloví od antiky po baroko. Při přestavbách na konci 19. století

¹⁸ BELIS, Jiří. *Výtvarný vývoj varhanních skříní v Čechách*. 1. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1988. s. 83.

¹⁹ TOMŠÍ, Lubomír a kolektiv. *Historické varhany v Čechách*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 10.

²⁰ Traktura představuje spojení kláves se vzdušnicí a na jejich funkci má bezprostřední vliv projev hráče. V případě elektropneumatické traktury: „*elektrina slouží k rychlému přenesení impulsu od hracího stolu ke vzdušnici, zatímco ostatní práci vykonává opět stlačený vzduch.*“ In: BĚLSKÝ, Vratislav. *Nauka o varhanách*. 1. vyd. Praha: Editio Bärenreiter, 1982. s. 42.

dochází i k četným změnám u sakrálních staveb a s tím i celého movitého inventáře, jako se dělo například při regotizačních přestavbách. Ve varhanářství dochází k určité monopolizaci části Čech jednotlivými dílnami, například firma bratří Riegerů, firma dílny Schiffnerů či tvorba firmy Rejna a Černý nebo práce Emanuela Štěpána Petra, jejichž produkce je čteně zastoupena i v rokycanském regionu.²¹

Na počátku 20. století je předložena nová koncepce varhanářské kultury, kterou navrhnul německý teolog, filozof, misionář a varhanní virtuóz. Jeho idea spočívala v návratu ke klasickému ideálu zejména barokní doby. Nejenom v estetické podobě varhanních skříní, ale i v dispozičním vybavení varhan, jako návrat k baroknímu zvukovému ideálu. Tento styl pak u nás přetrvával i po roce 1945.²² Velký zásah do varhanářství měly i obě světové války, kdy docházelo k rekvizici nejenom zvonů, ale i varhanních píšťal.²³ Následující vývoj varhanářství po polovině 20. století byl pak silně ovlivněný politickou situací, s proticírkevní politikou, kdy docházelo zejména v 70. letech 20. století k devastaci či až k úplné likvidaci kostelů i s vnitřním zařízením.

Zásadní změny nastaly až po roce 1989, kdy se do popředí dostávala otázka ochrany a péče o naše kulturní dědictví bez ohledu na majetkové vztahy. Zároveň na našem území vznikaly desítky varhanních firem, které musely začít akceptovat památkovou hodnotu varhan, což se nutně projevilo při jejich opravách a restaurování.²⁴ Začaly vznikat programy s možností finančních příspěvků na jejich záchranu. Otázka ochrany historických varhan se stala aktuální a tento jev trvá do současné doby.

---

²¹ BELIS, Jiří. *Výtvarný vývoj varhanních skříní v Čechách*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1988. s. 106-112.

²² HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 15.

²³ HONYS, Vít. V kalamitě, která má potkat naše české varhany. Rekvizice varhanních píšťal v 1. světové válce. In: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště v Praze. *Zprávy památkové péče*. Roč. 74, č. 4, r. 2014. s. 314.

²⁴ HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 16.

3 CHARAKTERISTIKA REGIONU ROKYCANY

Geografická oblast a územně správní celek okresu Rokycany se nachází v západních Čechách, na východní straně Plzeňského kraje. Svoji rozlohou 575 km² je Rokycansko druhým nejmenším okresem. Jeho hlavním městem a zároveň největším v samotném okrese je město Rokycany. Vymezení hranice severní části regionu je tvořeno údolím hlavního toku Berounky, do které se těsně za jejími hranicemi vlévá řeka Klabava. Na východní straně, severovýchodně od Rokycan dominuje horský hřeben Radeč, který je zároveň součástí Křivoklátské vrchoviny. Část okresu na východní a jihovýchodní straně je lemována Brdskou vrchovinou, jejíž střední rozlehlá část je veřejnosti nepřístupná, neboť slouží jako aktivní vojenský prostor.²⁵

Při pohledu na zeměpisnou mapu příslušného regionu je patrné, že rokycanský okres patří mezi území s velkým množstvím zalesněné plochy. Tím byl ovlivněn i samotný charakter regionu, který je průmyslově-zemědělský. Vzhledem k rozvoji železné výroby v minulosti s hlavními středisky, kterými byly například Holoubkov, Zbiroh, Rokycany a další lokality, patřil region k významným průmyslovým oblastem přesahující rámec Plzeňského kraje. Kořeny této tradice můžeme nalézt již v 16. století, což dokládá i dochovaná technická kulturní památka svého druhu – vodní hamr z roku 1505, který se nachází v Dobříví u Rokycan. Vodní hamr se podařilo dochovat s úplným vybavením, které dokládá prvotní rukodělnou výrobu a rovněž tradici hutnictví na Podbrdsku.²⁶ Na počátku 17. století přibyla i těžba uhlí v oblasti radnické pánve, s pozdějším rozvojem chemické a sklářské výroby.²⁷ Průmysl se opětovně začal rozvíjet ve druhé polovině 19. století, kdy docházelo ke vzniku nových podniků zaměřených zejména na železářskou výrobu, například Hirschovy a Guthovy železářny, Bedřichova huť či městské slévárny a válcovny.²⁸ Další pokrok během druhé poloviny 19. století popsal okresní školní inspektor a ředitel měšťanské školy Antonín Fafl takto: *„Když jsem se v roce 1866 za okupace pruské dostal do Rokycan, rozkládala se okolí města po obou stranách plzeňské silnice pod Čilinou, pod Kotlem i jinde pole, nyní jsou to většinou luka. Skoro v každém měšťanském domě na náměstí chovali koně,*

²⁵ https://www.czso.cz/csu/xp/charakteristika_okresu_rokycany [on-line]. [cit. 15. 1. 2016]

²⁶ Vodní hamr Dobřív u Rokycan, zvaný „Horní“ (Hořejší lub) je od roku 1958 prohlášený jako nemovitá kulturní památka. Od roku 2010 byl pro svoji vysokou technickou a historickou hodnotu s ojedinělým výskytem na našem území ČR, prohlášený za Národní kulturní památku. Dostupné na: <http://monumnet.npu.cz/chruzemi/list.php?KrOk=Ok&Typy%5B%5D=NP&Nazev=&KodKr=32&KodOk=3206> [on-line]. [cit. 15. 1. 2016]

²⁷ https://www.czso.cz/csu/xp/charakteristika_okresu_rokycany [on-line]. [cit. 15. 1. 2016]

²⁸ http://www.rokycany.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=14069&id=856427&p1=33779 [on-line]. [cit. 15. 1. 2016]

*krávy i ovce, nyní v domech těch uzříš sotva psa. Z postranních průjezdů a vchodů v domech naděláno krámů a podle nich výkladních skříní. V roce 1866 nebylo zde viděti vysokého komína, nyní je zde 10 továren; v první z nich byl cukrovar, později to kuželovna a nyní marmeládovna.*²⁹ Další zásadní rozvoj přinesla vybudovaná nová železniční trať, která spojovala regionální hlavní město Plzeň s hlavním městem Prahou. Provoz byl zahájen roku 1862 a trať probíhala rokycanským regionem.³⁰ Kromě průmyslového rozvoje docházelo k rozmachu v oboru stavitelském, kde vznikaly četné bankovní budovy či stavby typu sokoloven.³¹

Stav rozvoje rokycanského regionu byl zastaven první světovou válkou, ale během první republiky docházelo k opětovnému rozmachu ve stavitelství. Vznikaly nádražní, bankovní, restaurační budovy, ale docházelo i k realizacím městských koupališť a lokálních míst, zejména rozvoj divadelní činnosti. Opětovně se začal rozvíjet i místní průmysl se zaměřením na ovocnářství, hračkářství či výroba jízdních kol.³²

Zásadní zvrát přinesla druhá světová válka a následně po ní i změny po roce 1948, kdy docházelo k zestátnění majetku a k celkové proměně jednotlivých měst a obcí. Původní lokální železářny byly začleněny do velkopodniku Škoda (jako například Hirschovy závody) s umístěním v samotném centru města či vznikaly zcela nové podniky, například strojní a traktorová stanice, která byla umístěna v někdejších Guthových železárnách.³³ Docházelo tak k urbanizaci velkých měst, která byla ovlivněna i připojováním samostatných obcí.

Jedním z přelomů, který zásadně ovlivnil podobu regionu, byl rok 1989, kdy docházelo ke změnám nejen na úrovni politické, ale i společenské a hlavně ekonomické. Začínali se osamostatňovat obce, lidé se vraceli z měst na vesnice, dochází k navrácení majetku. Přestože Rokycansko bylo vždy historicky oblastí průmyslovou, zaměřenou zejména na hutní a kovo zpracovatelský průmysl, začíná se v nové době vlivem vzniku velkých obchodních center průmysl zaměřovat zejména na odvětví automobilové.³⁴ Přesto v současné době se v daném regionu nacházejí tři průmyslová centra: Železářny Hrádek, Slévárna Strašice,

²⁹ HRACHOVÁ, Hana. *Rokycany 1110-2010*. 900. výročí první písemné zmínky o Rokycanech. 1. vyd. Rokycany: Město Rokycany, 2010. s. 23.

³⁰ Tamtéž, s. 23.

³¹ Tamtéž, s. 25.

³² Tamtéž, s. 27.

³³ Tamtéž, s. 29.

³⁴ Tamtéž, s. 31.

zabývající se hutnictvím železných kovů a Kovohutě Rokycany, které se zabývají hutnictvím neželezných kovů.³⁵

Region Rokycany není známý pouze svojí průmyslovou výrobou, ale také svým bohatým fondem dochovaných historických památek. Při pohledu do historie se z pramenů dozvídáme, že Rokycany ležely na jedné důležité dopravní tepně raně feudálních Čech. Jednalo se o cestu spojující Prahu s německým Řeznem, vedoucí na Starou Plzeň, která byla v té době hlavním středověkým střediskem Plzeňska. Důležitou komunikační polohu měla i města Zbiroh či Radnice.³⁶ První písemné prameny o některých obcích se objevují již na počátku 11. století.³⁷ Lze tak v regionu pozorovat postupný architektonický vývoj od rané gotiky po současnost.

Při zaměření se na sakrální stavby v rokycanském okrese je například raná gotika představena na nejstarším dochovaném kostele sv. Jakuba Většího v Chylicích či kostele sv. Jakuba Většího v obci Drahoňově Újezdě.³⁸ Přestože se přes pozdější úpravy staveb dochovaly specifické stavební prvky z období gotiky (lomené oblouky, klenby aj.), tak tyto prvky nejsou hodnotné pouze pro svoji jasnou definovatelnost, ale jde také o dochování tzv. „gotického ducha“. Neboť *„gotická katedrála je nejspirituálnější stavbou v dějinách evropské architektury. V jejím tvarosloví je zakleta obrovská touha člověka po pravdě, po absolutnu, vzepětí k nebesům. Je výjimečná nejen po technické stránce, ale i tím, že vyžaduje od svého založení až po dokončení stavby spolupráci několika generací.“*³⁹ Nový pohled na svět a nový systém hodnot představuje nejdůležitější změnu, která se objevuje vzápětí s realismem a naturalismem. *„Tento pohled ulpívá napříště na vnější stránce, a svět vnímatelný smysly, místo aby byl pouhým symbolem skryté skutečnosti, nabývá hodnoty sám o sobě, je předmětem okamžité slasti.... Uklidněný člověk nazírá na svět jako Bůh po stvoření a vidí, že je krásný a dobrý. Gotické umění značí důvěru.“*⁴⁰

V období renesance se pozornost začala soustřeďovat zejména na nový pohled člověka, jeho postavení a potřeby. Byl to zcela odlišný pohled oproti smýšlení středověkému. Nové impulsy byly čerpány v minulosti, zejména antickou tradici ve spojení vztahu k přírodě. Tím byla ovlivněna i celá umělecká činnost. V tomto období nabyly na významu zejména

³⁵ https://www.czso.cz/csu/xp/charakteristika_okresu_rokycany [on-line]. [cit. 15. 1. 2016]

³⁶ NPÚ ÚOP Plzeň. *Pasportizace okresu Rokycany*. PPOP 037-4-16953. Zpracovatel: Líbal, Heroutová. Prosinec 1980. s. 2.

³⁷ https://www.czso.cz/csu/xp/charakteristika_okresu_rokycany [on-line]. [cit. 15. 1. 2016]

³⁸ NPÚ ÚOP Plzeň. *Pasportizace okresu Rokycany*. PPOP 037-4-16953. Zpracovatel: Líbal, Heroutová. Prosinec 1980. s. 2.

³⁹ ŠEVČÍK, Oldřich. *Architektura, historie, umění*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. s. 157.

⁴⁰ Tamtéž, s. 161.

v rokycanském regionu hlavní město Rokycany, kde se upřednostňovala stavební činnost zejména u profánních staveb (například budova radnice, měšťanské domy, tržnice či solitérní umění).⁴¹

Architektonická aktivita se u sakrálních staveb plně rozvinula až v následujícím období baroka. Po určitém náboženském uvolnění v předchozím období byla situace silně ovlivněna zejména politickou a hospodářskou situací, která se zároveň projevila i v umělecké činnosti. Ta výrazně reaguje na změny podmínek ve společnosti, zejména barokní umění bylo značně určováno vítězstvím katolické strany, které zároveň zůstala vazba s výstavbou architektury sakrální. V počátcích na celém našem území vznikaly menší stavby, jako samostatně stojící kapličky až po větší kaple, například poutní kaple Navštívení Panny Marie na Vršíčku ve vsi Litohlavy, tři km severně od hlavního okresního města Rokycany.⁴²

Následně přišlo období příznivé pro výstavbu větších staveb jako barokní farní a filiální kostely, umístěné ve středu návsi či mimo obec, jako volně stojící dominantní stavby v krajině. Do popředí se dostává náboženské pojetí, dramatičnost, pompéznost a vše spjaté s emocionalitou. Vše mělo působit na lidské smysly, uvědomění si konečnosti života, hledání spásy a jistoty v rukou Božích. Tak byla posílena zbožnost ve všech vrstvách obyvatelstva v každodenním lidském životě. Velmi silně se prosazoval mariánský kult, úcta k Panně Marii a k dalším světeckým postavám. V tomto období měl významnou úlohu i nový řeholní řád Tovaryšstva Ježíšova, neboť jeho aktivní činnost (donátorství či samotná umělecká činnost jednotlivých jezuitských umělců) dala možnost vzniku řadě sakrálních staveb.⁴³

Samotné stavby v průběhu let prošly drobnými či výraznými úpravami, přestavbami či dostavbami, ale také vznikaly stavby zcela nové na místě původním. Tento postupný architektonický vývoj proto představil i další slohový útvar, tzv. historizující styl, který lze spatřit například na kostele sv. Vavřince ve Stupně. Další vývoj byl opětovně ovlivněn politickou a společensko-hospodářskou situací, která se vážala k 1. a 2. světové válce a následnému období. Přes těžké období se však do současnosti podařilo dochovat cenný fond sakrálních i profánních památek, nacházejících se v zástavbě či volně v krajině rokycanského okresu a dokonale dotvářejí jeho celkový mimořádně poutavý charakter.

---

⁴¹NPÚ ÚOP. Plzeň. *Pasportizace okresu Rokycany*. PPOP 037-4-16953. Zpracovatel: Líbal, Heroutová. Prosinec 1980. s. 4.

⁴²Tamtéž, s. 4-5.

⁴³JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Fénix, 1991. s. 78-79.

4 VARHANY NA ROKYCANSKU

V praktické části jsou vybrány lokality se sakrálními objekty a s varhanami, které jsou ve vlastnictví Římskokatolické církve ČR, v tomto případě zastoupené farním úřadem Rokycany a Zbiroh. Dále jsou představeny dvě sakrální stavby, které v průběhu dokumentace byly postupně převedeny z církevního majetku do vlastnictví samosprávných celků. Tento výběr byl zvolen na základě provádění dokumentace památkového fondu, s výběrem umožňující rozsah této diplomové práce.

Soupis vybraných varhan na území okresu Rokycany (obr. č. 1)⁴⁴ je pro přehled rozdělený podle jednotlivých farností. Každá lokalita přibližuje na začátku stručně své dějiny, se vznikem a podobou místní sakrální stavby. Právě kostel byl odjakživa spojený s duchovním a společenským děním v té dané lokalitě, a proto jsou zde tyto údaje předkládány. Poté již následuje vlastní historie varhan, která je zaměřena na původ, autorství a stručný popis architektonického a výtvarného řešení varhanní skříně.

4.1 FARNOST ROKYCANY

4.1.1 CHYLICE – kostel sv. Jakuba Většího

Ves Chylice⁴⁵ je původně připomínána již k roku 1194, kdy kníže Přemysl Otakar I. ves daroval břevnovskému klášteru. O sedmáct let později byla ves klášterem přenechána Soběhrdovi Bezpremovicí. Na konci sedmdesátých let 14. století byla ves postupně majetkově rozdělena, ale není přesných důkazů, jakým způsobem.⁴⁶ Chylický kostel se uvádí jako farní těsně po polovině 14. století, ale podle regionálních badatelů měl stát již roku 1295.⁴⁷ Chylickými patrony byli pánové z Chylic, v 16. století část obce vlastnili pánové z Řisnice a část byla odkoupena městem Rokycany. Zbylá část a kostel náležel pánům z Rožmitálu.⁴⁸ Vesnice je naposledy zmíněna k roku 1565 a na počátku 17. století již byla zpustlá. Podle některých badatelů měl být kostel i s celou vsí snad vypálen.⁴⁹ Na základě regionálního

⁴⁴ http://www.farnostrokycany.cz/rokycany_farnosti.jpg [on-line]. [cit. 15. 1. 2016]

⁴⁵ Jméno vsi je odvozeno od příjmení Chýla, které pochází ze staročeského adjektiva „chylý“, což v překladu znamená křivý. In: ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 58.

⁴⁶ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 58.

⁴⁷ Tamtéž, s. 58.

⁴⁸ Tamtéž, s. 58.

⁴⁹ http://www.farnostrokycany.cz/x_kos.html [on-line]. [cit. 8. 1. 2016]

badatele V. Davídka za husitských válek zanikla pouze fara a pak i ves, ale kostel se měl dochovat i se hřbitovem.⁵⁰ Obnovení fary se podařilo roku 1654 v sousední obci Mirošově, která převzala sídelní funkci. Kostel sv. Jakuba Většího v Chylicích od té doby funguje pouze jako filiální.⁵¹

Kostel sv. Jakuba Většího (obr. č. 2)⁵² je připomínaný již v roce 1295. Z velké části byl přestavěn v letech 1675-1676 a jeho donátorem byl majitel mirošovského panství František Diviš Vratislav z Mitrovic. Při této přestavbě zde byla zbudována i kostelní věž. Stavba byla prováděna patrně rokycanským stavebním mistrem Janem Bullou.⁵³ V roce 1773 byl kostel již značně zchátralý, a proto byly provedeny další stavební úpravy, jejichž podoba se dochovala dodnes. Poslední renovace kostela byla provedena v roce 1882.⁵⁴ Orientovaná stavba s obdélnou lodí, která je krytá plochým stropem. K lodi je připojeno užší, obdélné kněžiště se sakristií při severní straně. Na jihozápadním rohu kostela je připojena hranolová věž s cibulovitou bání a úzkými střílnovými okénky. Ve věži se nachází zvon z roku 1677, který je produkcí významného klatovského zvonaře Štěpána Pricquea.⁵⁵ K jižní straně byla poté přistavěna předsíň. Vstup na západní straně je obdélný a nad ním v nadpraží je umístěný alianční znak s letopočtem úpravy 1676. Nad vstupem, průčelní štít zdobí pískovcová plastika sv. Jakuba. Interiér má movitý inventář převážně z druhé poloviny 17. století.⁵⁶

⁵⁰ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 58.

⁵¹ http://www.farnostrokycany.cz/x_kos.html [on-line]. [cit. 8. 1. 2016]

⁵² Sakrální stavba je původně gotická, barokně přestavěná s pozdějšími úpravami v 19. století. Tvoří vynikající krajinnou dominantu. Pro svoji historickou a architektonickou podobu se stavba stala nemovitou kulturní památkou, která je zapsaná v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 210022/4-2536. Areál kostela sv. Jakuba je tvořený kromě samotné stavby s průčelní sochařskou výzdobou i hřbitovem s ohradní zdí a vstupní branou na jižní straně. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 210022/4-2536*. Mirošov-Chylice, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová. 19. 9.2007. List 1-2.

⁵³ http://www.farnostrokycany.cz/x_kos.html [on-line]. [cit. 8. 1. 2016]

⁵⁴ PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém. Politický okresu rokycanský*. Praha: Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. s. 25-26.

⁵⁵ NPÚ ÚOP Plzeň. *Revizní list movité kulturní památky: r.č. ÚSKP 87854/34-47*. Chylice (obec Mirošov), Plzeňský kraj. Zpracovatel: Koderová L., 2014. List 1.

⁵⁶ NPÚ ÚOP Plzeň. *Pasportizace okresu Rokycany*. PPOP 037-4-16953. Zpracovatel: Líbal, Heroutová. Prosinec 1980. s. 41.

Varhany (obr. č. 3), umístěné na kůru kostela, byly podle záznamů z farní kroniky postaveny varhanářem Guthem z Čisté⁵⁷ v roce 1856 jako jedomanuálové.⁵⁸ Jednalo se o původní varhany, které byly v roce 1892 nahrazeny novými varhanami od varhanáře Ludvíka Fukátka z Kutné Hory.⁵⁹ Tyto varhany však byly již následujícího roku přeneseny do kostela sv. Martina ve Chválenicích na Plzeňsku,⁶⁰ kde roku 1912 podlehly zániku a o čtyři roky později byly nahrazeny novými. Do kostela sv. Jakuba v Chylicích byly pořízeny roku 1893⁶¹ varhany nové, které byly od významného pražského varhanáře Karla Schiffnera.⁶² Z dochovaných archivních dokumentů se dozvídáme o vlastní podobě varhan zejména z revizního listu zpracovaného Karlem Rodinou.⁶³ Podle jeho zprávy zjišťujeme, že varhany v kostele sv. Jakuba v Chylicích jsou „moderního typu o 1 manuálu a pedálu s 6 znějícími rejstříky /5 pro manuál, 1 pro pedál/ a 2 rejstříky mechanickými /spojky/.“⁶⁴

Varhany jsou vestavěny jako dvouvěžový pozitiv do zábradlí kůru s hracím stolem zakomponovaným zezadu. Dvě boční věže jsou vysoké a střední část je skoro o polovinu nižší. Dřevěná skříň je opatřena hnědým nátěrem se zlacenými řezbářskými doplňky. Původní

⁵⁷ Ferdinand Leopold Guth (1815-1872) z Čisté, pochází z významného varhanářského rodu. Jeho zakladatelem byl Ondřej Guth, narozený roku 1680 ve Skoroticích nedaleko Krupky. Další členové se kromě varhanářství věnovali i jinému řemeslu, jako právě Ferdinand, který byl varhanář i poštmistr. V úředních záznamech se uvádí u jeho otce Leopolda st., že je evidován jako šenkýř a varhanář. Václav Guth zase spravoval funkci policejního komisaře a poté se věnoval i varhanářskému řemeslu. Rodová tradice Guthů fungovala v jedné dílně na severu Čech až do smrti Jana Matěje Gutha roku 1834. Pak se dílna rozdělila a syn Leopolda st. Ferdinand, začal působit na nějaký čas ve středních Čechách. V Praze působil další člen rodu Karel Guth, v jehož tvorbě se začaly projevovat tendence romantického stylu z konce 19. století. Jedná se o nejrozvětvenější a nejdéle bohatě působící varhanářskou rodinu u nás v období 1. čtvrtiny 18. století do konce 19. století. In: TOMŠÍ, Lubomír. *Historické varhany v Čechách*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. s. 152-154.

⁵⁸ http://www.farnostrokycany.cz/x_kos.html [on-line]. [cit. 8. 2. 2016]

⁵⁹ Ludvík Fukátko (1824-1902) je dalším výrazným varhanářem z Kutné Hory. Jeho původní řemeslo bylo hodinářství, ale po usazení v Kutné Hoře roku 1872 se začal věnovat varhanářské tvorbě. Kromě stavění varhan se zabýval i četnými opravami. V období, kdy postavil varhany v Mirošově, v té době produkoval svoji tvorbu zejména v jižních a západních Čechách. In: HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Jíčínska*. 1. vyd. Jičín: Regionální muzeum a galerie v Jičíně, 2008. s. 111.

⁶⁰ NA v Praze. *Katastr varhan*, karton ZÚ 614.

⁶¹ Téma: *Varhany na Rokycansku*. Rozhovor s prof. Jitkou CHALOUPKOVOU, organologem Biskupství plzeňského. Plzeň 14. 3. 2016.

⁶² Karel Schiffner (1835-1984) rodák ze Cvikova u České Lípy. Další významná varhanářská dílna ze severních Čech. Karel se vyučil v Praze u Josefa Gartnera, jehož podnik roku 1863 po jeho smrti převzal. O rok později do dílny přišel i jeho mladší bratr Heinrich, který na sklonku bratrova života převzal zavedenou a proslulou firmu. V roce 1916 z finančního důvodu Heinrich musel firmu rozprodat a jeho nástupci na čas používali z reklamních důvodů Schiffnerovo jméno. Za dobu své působnosti byli Schiffnerové nejproduktivnější varhanářskou firmou, která zhotovila přes osm set nástrojů. In: HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 138.

⁶³ Karel Rodina (1884-1969) byl rodákem z Dožic u Klatov, plzeňský učitel, etnograf a organolog. Koncem druhé světové války a po ní zpracoval revizní listy pro většinu tehdejších varhan na Plzeňsku. Svoji činnost zpracovával do jednotlivých článků, které publikoval v různých časopisech či v několika monografiích s vlastivědnými a národopisnými tématy. Dostupné z <http://www.obec-cizkov.cz/cs/cizkov/historie/skola/ucitel-karel-rodina/R120-A828/> [on-line]. [cit. 8. 2. 2016]

⁶⁴ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Filiální kostel sv. Jakuba Většího v Chylicích (obec Mirošov)*. 1946. List 1.

polychromie je navíc doplněná místy zelenou a červenou polychromií. Boční skříně jsou obdélného tvaru, ohraničené hladkými pilastry s kompozitními hlavicemi a s cvikly zdobenými zlacenou řezbou stvolu orobince. Otvor pro píšťaly kopíruje boční tvar skříně, s horním obloukovitým zakončením. Nízký nástavec je z čelní strany zdobený drobnými zlacenými řezbami ve tvaru rozetky, které mezi sebou ohraničují vrapovaný dekor. Boční věže vrcholí profilovanou rozšířenou římsou, na které se tyčí řezby se stylizovanými mušlemi s volutami. Střední část pak kopíruje tvar i výzdobu bočních skříní, pouze ve vrcholu je umístěna řezba hudebního nástroje – lyry, která je posazena na vlastním podstavci, který je tvořený ze zlacených stáčených volut. Podstavec je doplněný řezbami stvolu orobince. Ve skříních stojí 7-13-7 píšťal, z nichž po stranách jsou velké a uprostřed drobnější píšťaly na vysokých nožkách.⁶⁵

Jde o příklad výtvarně jednoduše pojatého prospektu s rovnými liniemi, bez barokních tradic a bez sochařské výzdoby. Přesto varhany vhodně doplňují movitý inventář kostela a jsou nedílnou součástí sakrálního prostoru. Obdobný návrh varhan od F. Gutha z roku 1881 lze spatřit například v Chotěšově na jižním Plzeňsku v kostele Nanebevzetí Panny Marie.⁶⁶ Mimo Plzeňský kraj jsou například obdobně varhany od téhož autora z roku 1865 za 800 zlatých v kostele sv. Antonína Paduánského v Košticích na Lounsku.⁶⁷

4.1.2 LITOH LAVY – kaple Navštívení Panny Marie

Obec Litohlavy, které se nacházejí severozápadně od města Rokycany, jsou charakteristické svojí nepravidelnou, svažitou návší. Prvně je obec připomínána v zápisu z roku 1368, kde se uvádí, že arcibiskup Arnošt z Pardubic obdaroval rokycanské proboštství řádu augustiánů určitými pozemky, mezi nimiž byly i ty nacházející se v popisované oblasti. Zároveň se uvádí také rok 1390, který je uvedený v urbáři arcibiskupských statků s informací, že arcibiskupovi k jeho rokycanskému panství tehdy patřily i Litohlavy.⁶⁸ V období husitských válek se „i arcibiskupské panství Rokycany dostalo do držení šlechty a podle momentální vojenské situace náleželo buď šlechtě katolické, nebo šlechtě husitské.“⁶⁹

⁶⁵ NPÚ ÚOP Plzeň. *Revizní list movité kulturní památky: Ev. Chylice (obec Mirošov), okres Rokycany, Plzeňský kraj*. Zpracovatel: Koderová, Lenka. List 1-2.

⁶⁶ HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 49-50.

⁶⁷ HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Lounska, Žatecka a Podbořanska*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, 2003. s. 61.

⁶⁸ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 83.

⁶⁹ Tamtéž, s. 83.

Litohlavy, které byly součástí panství Rokycany, se dostaly ze zástavního držení šlechty na základě vyplacení Vladislavem II. v roce 1498. V průběhu pobělohorských konfiskací pak opětovně docházelo k zábranu Litohlav a navrácení proběhlo o pět let později. V písemných pramenech se dále dozvídáme, že ves Litohlavy byla v majetku města Rokycan ještě v roce 1654.⁷⁰ V období morových epidemií na konci 17. století a na počátku 18. století, které se nevyhnuly ani této oblasti, se představitelé města Rokycany zavázali, že postaví nad vsí Litohlavy kapli nebo malý kostelík, jako poděkování za ochranu Panny Marie od morové rány. Kaple byla postavená na pahorku nazývaném „na Vršíčku“ a od svého založení funguje dosud jako poutní místo.⁷¹

Barokní poutní kaple Navštívení Panny Marie (obr. č. 4)⁷² je postavena na náklady rokycanských měšťanů v letech 1744-1747 stavitelem Janem Mourkem.⁷³ Během let probíhaly renovace, například v roce 1844 došlo k lokálním opravám a vybělení či v roce 1872 byla provedena oprava střechy a věže. V následujícím roce 1873 podle farní kroniky došlo i k renovaci původního movitého inventáře: „*Obnoven a vkusně upraven oltář. Hlavní oltářní obraz Navštívení Panny Marie od plzeňského malíře Jana Herzoga přemalován za obnos 100 zl. Od něho pochází také velký obraz sv. Vojtěcha, který visí na straně evangelijní, naproti němu jest obraz sv. Prokopa od Frant. Čermáka z r. 1863.*“⁷⁴ Opravy byly provedeny i v letech 1823 či v letech 1872-1873, kdy jak vypovídají písemné záznamy „*byly v kapli na Vršíčku zhotovené nové varhany od Karla Schiffnera za 488 zlatých.*“⁷⁵ Následné dílčí opravy v roce 1894: „*staly se na Vršíčku toho roku, kdy slavilo se 150leté jubileum založení svatyně.*“⁷⁶ Další renovace proběhla v roce 1903 a poslední výrazná generální oprava sakrální stavby byla uskutečněna v 90. letech 20. století.⁷⁷ Kaple představuje jednoduchou stavbu na půdorysu řeckého kříže s dvojicí hranolových věží nad západním průčelím. Střecha je kupolovitá, vrcholící zvoničkou a cibulovitou bání ve vrcholu, jak tomu je i u hranolových

⁷⁰ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 83.

⁷¹ http://www.farnostrokycany.cz/x_kos.html [on-line]. [cit. 8. 1. 2016]

⁷² Poutní kaple Navštívení Panny Marie je v pohledech ze širokého okolí výrazně se uplatňující centrální stavba, která je jako areál, jehož součástí je i přístupové schodiště, zapsaný v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 35972/4-2430. Stavba byla do roku 1974 majetkem města Rokycany, které posléze darovací smlouvou převedlo sakrální stavbu do vlastnictví Římskokatolické církvi, vikariátu rokycanskému. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 35972/4-2430*. Litohlavy, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 3. 6. 2007. List 1.

⁷³ Josef Mourek je představitelem rokycanského pozdně barokního stavitelství.

⁷⁴ FÚ Rokycany, Farní kronika Rokycany II. díl „*Gedenk Buch*“, s. 78.

⁷⁵ Tamtéž, s. 103.

⁷⁶ Tamtéž, s. 105.

⁷⁷ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VI. díl, Pro-Sto*, 1. vyd. Praha: Libri, 2004. s. 342.

věží. Na západní straně je portál s klenákem ve vrcholu, na kterém je zachycený letopočet výstavby 1747. Čtvercový interiér kaple je zaklenutý kopulí s lucernou a presbytář pak klenbou valenou.⁷⁸ Vnitřní zařízení kaple je složeno z uměleckých děl z období baroka až do slohu pseudobarokního. Mezi ně patří i místní varhany umístěné na kůru.⁷⁹

Poměrně drobné varhany (obr. č. 5) s dřevěnou skříní jsou opatřené bílým nátěrem a doplněné zlacenými řezbami. Hrací stůl (obr. č. 6) stojí na hranolovém soklu, který je zakončený rozšířenou profilovanou římsou. Čelní stěna hracího stolu je rozdělena hladkými pilastry do tří částí, které jsou zdobeny hladkými vpadlými poli s vykrajovaným orámováním. Ve varhanní skříní stojí 10-10-10 píšťal, z nichž po stranách jsou drobnější a uprostřed jsou velké. Prospekt varhan je trojdílný; prostřední část je nejvyšší, zakončená lomenou segmentovou profilovanou římsou, boční části jsou ukončeny hladkou profilovanou římsou, na kterou nasedá rozeklaný štít nahoru volutově ukončený. Přední stěna je zdobena zlaceným vavřínovým festonem po obou stranách. Štít střední stěny je doplněný plastickou řezbou zlacené mušle. Otvory pro píšťaly jsou obdélné, ukončené zkosenými hranami. Všechny pole jsou od sebe rozdělené sloupky s hlavicemi v podobě ionského slohu. V dolní části je sloupek zdobený mělkými kanelurami a horní část je hladká. Sloupy vrcholí do profilované římsy, která na krajích nese dvě dekorativní protějškové vázy.⁸⁰

Ve farní kronice, jak je uvedeno výše, je zápis s pořízením nových varhan od Karla Schiffnera. Na základě dochovaného firemního štítku na hracím stolu se jmény varhanářů „Josef Rejna a Josef Černý“⁸¹ (obr. č. 7), však můžeme soudit, že tato pražská varhanářská firma koncem 19. století varhany renovovala. Patrně jde o práci z roku 1890, která je netradičně řešena s bočním postavením nástroje, směrem k hlavnímu oltáři.⁸² Dochované varhany v pseudobarokním slohu vhodně doplňují pozdně barokní sakrální interiér poutní kaple a jsou jedním z děl významné varhanářské firmy.

⁷⁸ NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 35972/4-2430*. Litohlavy, okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 3. 6. 2007. List 1-2.

⁷⁹ POCHÉ, Emanuel. *Umělecké památky Čech. III. díl P/Š*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980. s. 234.

⁸⁰ NPÚ ÚOP Plzeň. *Revizní list movité kulturní památky: Ev*. Litohlavy – Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Nováčková M., 2014. List 1.

⁸¹ Josef Rejna (1855-1928) – Josef Černý (1852-1929) jsou představitelé významné pražské varhanářské firmy, sídlící na Královských Vinohradech, která působila v poslední čtvrtině 19. století do první čtvrtiny 20. století. Oba varhanáři se učili u výše uvedeného mistra Karla Schiffnera. V poslední čtvrtině 19. století si založili vlastní podnik v Praze a jejich firma se tak samostatně objevuje od roku 1886 s velkou produkcí varhan po celém našem území. In: HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 136.

⁸²Téma: *Varhany na Rokycansku*. Rozhovor s prof. Jitkou CHALOUPKOVOU, organologem Biskupství plzeňského. Plzeň 14. 3. 2016.

4.1.3 MIROŠOV – kostel sv. Josefa

Ves Mirošov obdržela svůj název od jména Miroš, což představuje zkratku jména Miroslav. Zároveň je jméno spojeno i s místním sídlem, které se nazývá Mirošův dvůr. První písemná zmínka o vsi pochází z roku 1366 v dedikační listině, která hovoří o tom, že rytíř Dobrohost z Ronšperka daroval dominikánskému a minoritskému klášteru v Plzni své zdejší dvory.⁸³ Roku 1400 patřil Mirošov Vilému ze Žďáru, kterému náležel stejný erb jako rytířům ze Dvorce a z Dršťky. A právě po zničení Dvorce, Mirošov patřil přímo ke hradu Dršťce. V rukou rodu Ronšperků byl Mirošov následně držen do roku 1454, kdy byl prohlášen za královskou odúmrť. Téhož roku se ves dostala do rukou Oldřichovi z Rakové a z Radyně a od roku 1460 již o majitelích nejsou písemné zprávy. O následujících držitelích se dozvídáme až kolem poloviny 15. století, kdy hrad Dršťka s panstvím včetně Mirošova, patřilo do vlastnictví pánů z Rožmitálu.⁸⁴ To patrně trvalo až do let 1550-1555, kdy panství odkoupil Florián Gryspek z Gryspachu. Po jeho smrti si majetek rozdělili dědicové tak, že Mirošov se dostal roku 1588 do rukou Ferdinanda Gryspeka, jednoho z Floriánových synů. Ten se v Mirošově usídlil a nechal vybudovat tvrz s poplužním dvorem. Tak došlo ke vzniku samostatného panství Mirošov, které bylo tvořeno třinácti vesnicemi.⁸⁵ Roku 1616 Gryspekové prodali mirošovské panství Vratislavům z Mitrovic a roku 1693 nechal syn Adam František Vratislav postavit kapli sv. Josefa, s pozdějším rozšířením na kostel.⁸⁶ Bohužel postupem času došlo k zadlužení majetku a Vratislavové mirošovský statek podstoupili do dražby. V roce 1726 se tak mirošovské panství stává součástí české dvorské komory a následně je začleněno do rozsáhlého areálu panství Zbiroh.⁸⁷ Až roku 1871 byl Mirošov povýšen na městys a v roce 1960 se stal městem.⁸⁸

Raně barokní kaple byla postavena nákladem Adama Františka Vratislava roku 1693, původně jako drobná sakrální stavba s podzemní rodovou hrobkou. Do podoby kostela

⁸³ BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 2. vyd. Hostivice: Baron, 2006. s. 153.

⁸⁴ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl. Kolín-Miro.* 1. vyd. Praha: Libri, 1998. s. 933-934.

⁸⁵ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 89.

⁸⁶ Tamtéž, s. 89.

⁸⁷ BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 2. vyd. Hostivice: Baron, 2006. s. 153.

⁸⁸ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 89.

(obr. č. 8)⁸⁹ ji pak nechal roku 1701 rozšířit jeho syn Jan Antonín.⁹⁰ Jedná se o trojlodní stavbu na půdorysu kříže, s trojboce uzavřeným presbytářem a s hranolovou věží na jižní straně. K západnímu průčelí hlavní lodi přiléhá předsíň, která kryje někdejší hlavní vchod v ostění s uchy a s dochovaným letopočtem vzniku 1693. K bočním lodím navazuje schodiště na kruchtu a tribuny. Na fasádě západního průčelí je umístěna nika se sochou patrona kostela sv. Josefa a po stranách na římsce jsou umístěny sochy sv. Antonína a sv. Jana Nepomuckého. Interiér kostela zdobí tři barokní oltáře z 18. století a rovněž z téže doby pochází i kazatelna a křtitelnice.⁹¹ Kostel byl upraven v 1. čtvrtině 19. století a výraznější renovace proběhla v roce 1893, kdy byla provedena výměna bání na věži kostela. Zároveň došlo i k úpravám v interiéru, o čem svědčí i například varhany umístěné na kůru. V současné době stavba slouží jako farní kostel.⁹²

Jednomanuálové varhany (obr. č. 9) s prospektovou skříní v historizujícím slohu jsou opatřené bělošedým nátěrem, který je doplněn zlacenými řezbami. Třídílný prospekt je tvořený střední částí, která výrazně převyšuje boční díly. Ve skříních stojí 6-7-6 píšťal, z nichž po stranách jsou opět drobnější a uprostřed jsou velké. Prostřední část skříně je širší, v horní části z boku podepřena volutovými křídly a vrcholí profilovanou rozšířenou římsou, která je segmentově tvarovaná. Čelní strana je ozdobena zlacenou řezbou, převážně s rostlinným motivem. Otvor pro píšťaly je obdélný, v horní části jednoduše zaoblený a kopíruje otvory bočních dílů. Ty jsou na čelní straně členěné stylizujícími sloupy s kanelurami a ionskými hlavicemi, které nesou mohutnou profilovanou římsu. Na ní po stranách jsou pak umístěny drobné protějškové vázy hruškovitého tvaru, se zlaceným pláštěm pokrytým řezbou ve tvaru akantových listů. Hrací stůl obdélného tvaru stojí před prospektem, který má shodný nátěr jako skříně. Čelní stěna hracího stolu je jednoduše zdobená obdélnými vpadlými poli, bez doplňující výzdoby.⁹³ Na přední straně hracího stolu je umístěn štítek oválného tvaru a v něm nápis: „*Věnováno od rodiny Andělových 1907*“.⁹⁴

⁸⁹ Areál kostela sv. Josefa s bohatou sochařskou výzdobou dobré úrovně, představuje kvalitní barokní architekturu, která významně doplňuje urbanistickou podobu města. Pro svoji hodnotu je kostel zapsaný v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 32407/4-4998. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 32407/4-4998*. Mirošov, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 27. 7. 2007. List 1.

⁹⁰ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998. s. 935-936.

⁹¹ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech II. díl K/O*. 1. vyd. Praha: Academia, 1978. s. 394.

⁹² http://www.farnostrokycany.cz/x_kos.html [on-line]. [cit. 17. 1. 2016]

⁹³ NPÚ ÚOP Plzeň. *Revizní list movité kulturní památky: Ev. Mirošov, Plzeňský kraj*. Zpracovatel: Koderová, L. 2014. List 1.

⁹⁴ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Děkanský kostel sv. Josefa v Mirošovech*. 1946. List 1.

V dochované archivní dokumentaci nemáme ani jednu zmínku o původu a autorovi díla. Karel Rodina ve svém revizním listu odkazuje na donátorský štítek, který uvádí rok 1907, ale zároveň připouští myšlenku, že by se mohlo jednat i o dílo 10 let starší. Na základě konzultace s profesorkou Jitkou Chaloupkovou, která je organologem Biskupství plzeňského, se podle její kompletní prohlídky hudebního nástroje jedná o práci varhanáře Heinricha Schiffnera z roku 1907. Umělec tak navazuje na rodovou varhanářskou produkci, která se v tomto kraji vyskytuje.

4.1.4 MÝTO – kostel sv. Jana Křtitele

Název lokality pochází s fungováním původní hlavní cesty spojující Prahu s Plzní a dále s Norimberkem a Řeznem, kde byl vybírán poplatek za jejich užívání, tzv. mýto.⁹⁵ V písemných pramenech bylo Mýto doloženo prvně roku 1336 jako původně královské zboží Zbiroh. Od téhož roku do husitských válek bylo Mýto ve vlastnictví rožmberského panství. Následně se opět vrátilo na dobu námi neznámou do panství zbirožského, ale v letech 1505-1594 již Mýto patřilo rodu Lobkoviců. Od roku 1594 do druhé poloviny 18. století bylo sídlo komorní a od roku 1785 bylo pokládáno za majetek horního eráru. Do konce roku 1865 bylo Mýto spravováno příbramským horním úřadem.⁹⁶ V lokalitě se nacházejí dva kostely; k původně zaniklé osadě dle historiků patří kostel sv. Štěpána a městečko s kostelem sv. Jana Křtitele je mladšího původu.⁹⁷

Kostel sv. Jana Křtitele (obr. č. 10)⁹⁸ pochází z 1. poloviny 14. století. O jeho založení se zasloužili páni z Rožmberka v roce 1360.⁹⁹ Stavba je gotická, snad staršího původu, neboť podle písemných zpráv „v roce 1359 darovali Rožmberkové ke kapli sv. Jana, znova v městečku Mýtě vyzdvižené, úrok na dvou lánech dědin u Mýta, aby ke kapli mohl být instalován kněz střídník.“¹⁰⁰ Stavba byla rozšířena z původní kaple sv. Jana Evangelisty

⁹⁵ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 96.

⁹⁶ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV. díl*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. s. 226.

⁹⁷ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 97.

⁹⁸ Původně gotická stavba s barokní přestavbou, s dochovanou původní sakristií a gotickými architektonickými články je cennou urbanistickou dominantou obce. Stavba je součástí Ústředního seznamu kulturních památek České republiky, kde je zapsaná pod rejstříkovým číslem 22826/4-2540. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovitě kulturní památky: r.č. ÚSKP 22826/4-2540*. Mýto, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 5. 6. 2007. List 1.

⁹⁹ http://www.farnostrokycany.cz/x_kos.html [on-line]. [cit. 20. 1. 2016]

¹⁰⁰ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 97.

a později přestavěna na kostel se zasvěcením sv. Jana Křtitele.¹⁰¹ Během třicetileté války kostel vyhořela a v osmdesátých letech 17. století byl obnoven. Další výrazná přestavba v barokním slohu pak následovala v průběhu první poloviny 18. století. Dílčí opravy, které byly provedeny na konci 19. století., barokní podobu zásadně neovlivnily. Z novodobých oprav lze připomenout instalaci slunečních hodin na fasádu kostela v roce 1992.¹⁰² Kostel prezentuje orientovanou jednodílnou stavbu s obdélnou hlavní lodí, ke které je připojen půdorysně shodný presbytář s trojbokým zakončením. Před západním průčelím se tyčí vysoká čtyřboká věž. K severní straně presbytáře pak přiléhá obdélná sakristie. Kostel disponuje při jižní stěně čtvercovou předsíní se sedlovou střechou a na protilehlé severní straně předsíní obdélnou se střechou valbovou. Fasády kostela jsou členěné hrubě omítaným soklem a jednoduše profilovanou římsou. Střecha kostela je jehlancová. Na západní stěně v přízemí je umístěný portál v profilovaném ostění s uchy a klenákem, opatřeným letopočtem 1857.¹⁰³ Movité zařízení je převážně barokní, doplněné postupným vybavením interiéru z období 19. století.¹⁰⁴ Mezi součást vybavení nemovitosti patří i varhany v historizujícím slohu.

Varhany jednodílné (obr. č. 11) jsou ve slohu pseudoslohovém, umístěné na kruchtě s dřevěným balustrovým zábradlím. Z dochované farní kroniky se v krátké poznámce, která se vztahuje k roku 1903, dozvídáme, že oprava interiéru chrámu proběhla v kostele sv. Jana Křtitele a současně byly pořízeny roku 1902 i nové varhany od firmy Rejna a Černý z Královských Vinohrad v Praze za 1 100 zlatých. Celková oprava s varhanami pak stála farnost 6 000 korun.¹⁰⁵ V letech 1914-1915 „C. K. hejtmanství v Rokycanech žádalo za vyplnění ... zvláštního katastru varhan sv. Království České; žádosti vyhověno a V. Rokycanskému zaslán.“¹⁰⁶ V kronice se rovněž nachází přesný zápis z Katastru varhan, kde jsou podrobné údaje k jednotlivým varhanám z kostela sv. Jana Křtitele, tak i z kostela sv. Štěpána v Mýtě.¹⁰⁷ Bohužel roku 1917 dochází k neblahé rekvizici zvonů a dalšího drobného movitého inventáře kostela a o rok později 1918 se ve farní kronice nalézají zápisy k varhanním píšťálám, že autorská „Firma Josef Rejna a Černý odebrala píšťály z chrámu

¹⁰¹ http://www.farnostrokycany.cz/x_kos.html [on-line]. [cit. 20. 1. 2016]

¹⁰² Tamtéž [on-line]. [cit. 20. 1. 2016]

¹⁰³ NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 22826/4-2540*. Mýto, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 5. 6. 2007. List 1.

¹⁰⁴ POCHÉ, Emanuel. *Umělecké památky Čech II. díl K/O*. 1. vyd. Praha: Academia, 1978. s. 443.

¹⁰⁵ SOkA Rokycany, *Kronika farní Mýto 1836-1977*. č. fondu 273. s. 93.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 92-93.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 93.

*Páně sv. Jana Kř. v Mýtě ve váze 24,50 kg a vys. c. a. ... Ministerstvo vojenství vyplatilo za ně 465,50 Kč. Uloženy na zámku Zbiroze.*¹⁰⁸ Další bližší údaje o této události nejsou uvedeny.

V průběhu let docházelo i k opravám, v tomto případě o čtrnáct let později roku 1932 bylo provedeno: „*Za nový principál, osazení nových píšťal, naladění s vyčištěním píšťal, intonaci nových píšťal, vyčištění vzdušnic manuálu a pedálu, vykonala firma J. Frýdl a M. Pomahač za účet 2 540 Kč ...*“¹⁰⁹ Současně se dozvídáme, že táž firma zasílá finanční rozpočet na opravu varhan v kostele sv. Štěpána s předpokládanou sumou 1 600 Kč.¹¹⁰ Během následujících let dochází k absenci údajů k místním varhanám.

Vlastní aktivní chrámová hudební činnost v kostele sv. Jana Křtitele je připomenuta zápisem z roku 1936, který říká, že „*ředitelem kůru jmenován byl p. učitel Hynek Krátký, výborný hudebník. Jeho působením kostelní zpěv a hudba jistě budou povzneseny.*“¹¹¹

Samotná podoba varhan v kostele sv. Jana Křtitele se dochovala od svého pořízení do současné doby. Jde o trojdílný prospekt se středním vyšším dílem, který má uprostřed římsu zdviženou a v ose zakončenou volutkami. Pod nimi je na čelní stěně umístěna zlacená řezba ve tvaru palmety v kartuši, od níž se vinou do stran listové festony. Otvor pro píšťaly je široký a obdélný, s horní částí oble zakončenou. Ve skříních stojí 9-9-9 píšťal, z nichž po stranách jsou opět drobnější a uprostřed jsou velké. Nižší postranní věže mají zvedající se polořímsy, které ústí ke střední skříní. Otvory pro píšťaly jsou oproti ústřední věži zakončené segmentovým orámováním, které spočívá na čtyřech sloupcích se zlacenými hlavicemi. Hlavice jsou nesený pilastry, které jsou na čelní stěně zdobené prostým vpadlým polem bez dekoru. Nátěr celé skříně imituje mramor v žluto-hnědém odstínu, se zelenými doplňky a zlacenými řezbami. Před prospektem stojí obdélný hrací stůl, který je opět jednoduše řešený, s čelní stěnou zdobenou pouze hladkými, nedekorovanými vpadlými poli.¹¹²

Varhany v Mýtě předkládají další ukázkou varhanářské tvorby v od pražské firmy Josef Rejna a Josef Černý z počátku 20. století, s historizujícím architektonickým řešením varhanního nástroje.

¹⁰⁸ SOkA Rokycany, *Kronika farní Mýto 1836-1977*. č. fondu 273. s. 96.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 111. (jedná se o Jana Frýdla a Matěje Pomahače, kteří přebrali varhanářskou dílnu E. Š. Petra po jeho smrti roku 1930).

¹¹⁰ Tamtéž, s. 111.

¹¹¹ Tamtéž, s. 116.

¹¹² ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel sv. Jana Křtitele v Mýtě*. List 1.

4.1.5 OSEK – kostel Nanebevzetí Panny Marie

Nejstarší zmínka o vsi je spojena s listinou z roku 1240 pro klášter Plasy. O kostelu, který se v obci nachází, se dozvídáme až roku 1352. Písemná zpráva uvádí poprvé kostel v Oseku jako farní, k němuž měli podací právo plzeňští arcijáhnové. Od roku 1373 se posléze Osek dostává do vlastnictví rodu vladyků z Chrástu, ale o šest let později dle berního rejstříku Plzeňského kraje se dozvídáme, že Osek byl majetkově rozdělený.¹¹³ Od té doby obec vlastnila řada panovnických rodů.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie (obr. č. 12)¹¹⁴ pochází podle dostupných pramenů z druhé poloviny 14. století jako původně gotická stavba, přestavěná v roce 1707 významným barokním stavitelem Jakubem Augustonem mladším.¹¹⁵ Pozdější úprava v letech 1908-1909 byla provedena podle návrhu Josefa Kastnera.¹¹⁶ Jedná se o jednolodní orientovanou stavbu, s obdélnou lodí, s pětiboce ukončeným presbytářem a obdélnou sakristií. Při barokní přestavbě byly do průčelních rohů lodi vestavěny věže, dále na západní straně byla představena předsíň obdélného půdorysu, s kamenným znakem rodu Nosticů v trojúhelném štítu. Po stranách kněžiště byly poté připojeny kaple s oratořemi. Fasáda kostela je řešena v typickém barokním tvarosloví; členěna pilastry s ionizujícími hlavicemi, s okny se segmentovým záklenkem. Západní fasáda je navíc opatřena v horní části mezi dvouvěžím výklenek, ve kterém je umístěna socha Panny Marie jako patronka stavby. Kostelní loď je sklenuta vzdutou pruskou plackou, presbytář pak žebrovou klenbou se svorníky. Movité zařízení kostela tvoří převážně inventář z druhé poloviny 18. století, který byl následně doplněný postupným vybavením v pseudobarokním stylu. *„Veškeré práce dály se dle návrhu prof. Kastnera a pod jeho i Šittlerovým dozorem. Řezbářské práce – vyjímajíc figurální výzdoby hlavního oltáře – provedl řezbář Mráz, práce natěračské a pozlačovačské štafír Píša, oba z Prahy. Nové zповědnice opět dle návrhu Kastnerova a jiné truhlářské práce provedl*

¹¹³ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 103.

¹¹⁴ Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie leží na mírném návrší uprostřed bývalého hřbitova, zrušeného koncem 18. století. Spolu s farou tvoří významný soubor kulturních památek. Z tohoto důvodu je areál kostela součástí Ústředního seznamu kulturních památek České republiky, kde je zapsaný pod rejstříkovým číslem 23537/4-2553. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 23537/4-2553*. Osek, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 27. 6. 2007. List 1.

¹¹⁵ Jakub Auguston mladší (kolem roku 1700 – 1735) byl významný barokní architekt a stavitel. V roce 1692 byl přijat za plzeňského měšťana a zároveň začal pracovat pro dílnu svého strýce Jakuba Augustona staršího. Po jeho smrti přebíral dílnu a stal se předním stavitelem své doby, s působením i za hranice Plzeňského kraje. Kromě církevních objektů, také projektoval a stavěl velkolepé zámecké areály, které se staly rovněž krajinnou dominantou. In: JANUSOVÁ, Jana. *Barokní umělci v Plzni a v Západních Čechách*. 1. vyd. Plzeň: ZČU - Pedagogická fakulta, 1995. s. 3- 13.

¹¹⁶ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech II. díl K/O*. 1. vyd. Praha: Academia, 1978. s. 544.

osecký truhlář Vaněk ....¹¹⁷ Z tohoto období rovněž pocházejí i varhany, které jsou důmyslně vkomponované do zaklenutí kůru kostela.

Jednomanuálové varhany (obr. č. 13) v Oseku nahradily původní, které na kůru zaplňovaly celý jeho prostor. Farní kronika k roku 1904 uvádí: „jelikož ve zdejší farním chrámu Páně staré varhany pro sešlost svou – byly asi tak staré jako sám kostel – nevyhovovaly, ráčil jasný patron Josef, kníže z Colloredo – Mansfeldů, darovati do kostela v Oseku nové varhany... V sobotu dne 3. prosince 1904 hráno bylo na staré varhany naposled při rorátní mši svatou ... Na to varhany zbourány a v 10 dnech postaveny nové. Stavbu varhan nových provedla firma „Rejna a Černý“ z Král. Vinohradů u Prahy. Nové varhany posvětil 4. neděli adventní, tj 18. prosince 1904 před ranní mší sv. farář Jos. Brtník s případnou promluvou. Varhany stály 1 700 Korun.“¹¹⁸ Postupem času při další velké opravě celého kostela včetně mobiliáře v letech 1908-1909 byly osazeny pravděpodobně nové varhany, a to tak, aby světlo mohlo ze zadního okna prostoupit dovnitř. Výrobou těchto nových varhan v hodnotě 3 000 K byla pověřena „firma Petrova ze Žižkova; uznány byly za velmi dobré P. Albanem Schachleiterem, opatem Emauzským, prof. Dobroslavem Orlem z Prahy a kapelníkem u sv. Víta Doušou.“¹¹⁹

Varhanní skříň je rozdělena do dvou samostatných částí, s hracím stolem umístěným v meziprostoru skříní. Čelní stěna hracího stolku je rozdělena do tří obdélných polí s hladkým pláštěm. Nad klaviaturou je pak umístěn autorský štítek obdélného tvaru s nápisem: OP. 184 EM. Š. PETR. PRAHA-ŽIŽKOV (obr. č. 14).¹²⁰ Obě varhanní skříně mají po dvou píšťalových výklencích a v nich je 7-7-7-7 píšťal, z nichž na vnější straně jsou užší a nižší, píšťaly ke středu jsou vyšší a větších rozměrů. Skříně jsou shodně řešené, opatřené hnědým nátěrem, zdobené jednoduchou řezbou mřížky a stylizovaným ornamentem. Na krajích profilovaných říms jsou umístěné vázy s velkou kyticí slunečnic. Boční stěny skříní jsou zdobené jednoduchými orámovanými obdélnými poli bez výzdoby.

¹¹⁷ PODLAHA, Antonín *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Rokycanský.* Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 207.

¹¹⁸ FÚ Rokycany, *Farní kronika Osek*, s. 204.

¹¹⁹ PODLAHA, Antonín *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Rokycanský.* Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 207-208.

¹²⁰ Emanuel Štěpán Petr (1853-1930) byl významný pražský varhanář, působící na konci 19. a v první třetině 20. století nejenom na našem území. Pochází z Opočna, kde se narodil do rodiny učitele Jana Petra. V počátcích se učil u výrobce hudebních nástrojů v Dobrušce či v Praze, například u Schiffnera, ale také obor studoval v Polsku ve Wroclavi. Po osamostatnění si založil vlastní firmu v Praze na Žižkově roku 1881, z níž se stala jedna z největších a nejproduktivnějších podniků své doby. Em. Š. Petr některé své tvůrčí nápady nechal i patentovat, například v oboru pneumatických traktur. Firmu roku 1930 převzali jeho spolupracovníci, varhanáři Jan Frýdl a Matěj Pomahač, kteří pokračovali v jeho tradici do roku 1940. In: HORAČEK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 126 a 134.

V roce 1945 prováděl revizi varhanního nástroje v Oseku pan Karel Rodina, který dospěl k závěru: „*Varhany postavil Em. Š. Petr z Prahy r. 1909 při opravě kostela. Na rozdíl od starých varhan, které zastiňovaly zadní okno, rozdělil stavbu popsáním způsobem. Při tak skrovném místě do šíře i výše bylo k tomu třeba mnoho důmyslu. Vše je však zpracováno s obvyklou u oné firmy pečlivostí a svědomitostí.*“¹²¹

4.1.6 ROKYCANY – kostel Panny Marie Sněžné

Hlavní město regionu Rokycany se v písemných pramenech prvně objevuje již v Kosmově kronice k roku 1110, kde se dozvídáme, že německý král Jindřich V. se sešel s přemyslovskými knížaty Vladislavem a Bořivojem, aby byl rozhodnutý jejich spor o vladařský stolec. „*Poslal napřed dva markrabí, Děpolta a Berengara, a uložil jim, aby Bořivoj a jeho bratr Vladislav, až uzavřou příměří, rovněž biskup Heřman a syn Wiprechtův a ostatní starší české země mu přijeli naproti do biskupova dvora ve vsi Rokycanech.*“¹²² Ves byla v majetku pražského biskupství pravděpodobně již od roku 973. Na městečko byla povýšena až ke konci 13. století. Nástupcům biskupa Tobiáše z Bechyně se podařilo pak vymoci četná privilegia, například právo nucené cesty či možnost vybudování městského opevnění či svobodně odkazovat majetek. Roku 1362 pražský arcibiskup dostal od kurie povolení, aby mohl zdejší farní kostel povýšit na kolegiální. V Rokycanech jím tak byl založený klášter Panny Marie s augustiánskou řeholí pro pět kanovníků a probošta.¹²³ Postupem let docházelo následně k četnému střídání majitelů. Za husitských válek nejprve Rokycany dobyli Pražané, později plzeňští a poté táborité.¹²⁴ Před polovinou 15. století se město dostalo do vlastnictví rodu Švamberků, které trvalo do roku 1498. Město s přílehlými poddanskými vesnicemi patrně na žádost místních bylo posléze vykoupeno králem Vladislav II. Po vyplacení se tak Rokycany staly městem komorním. Velkého rozmachu se městu dostalo ve druhé polovině 16. století, kdy měšťané díky náklonnosti k Ferdinandovi I. získali další privilegia. Následující zásadní mezník Rokycan byl rok 1584, kdy po jednání s panovníkem Rudolfem II. bylo město povýšeno na královské. Bohužel odvrácenou stranou této události bylo, že město se tímto značně zadlužilo a i vyčerpalo. K dalšímu útlumu nastalo v období třicetileté války, kdy docházelo k četným konfiskacím majetku, ale i pustošením či

¹²¹ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Oseku*. List 1.

¹²² KOSMAS. *Kronika Čechů*, 8. vyd. Překlad Karel Hrdina a Marie Bláhová. Praha: Argo, 2011. s. 174.

¹²³ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 119-120.

¹²⁴ BATEK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 2. vyd. Hostivice: Baron, 2006. s. 5.

epidemiím. Ničivým obdobím byl taktéž rok 1639, kdy do města vpadli Švédové, kteří se kromě drancování snažili nalézt úkryty s cennými předměty. Tomuto ataku neunikl ani kostel Panny Marie Sněžné.¹²⁵ Město bylo zásadně poznamenáno i rozsáhlými požáry v letech 1757 a 1784, jejich následky se projevíly do samotné podoby města s jeho kulturními památkami včetně kostela Panny Marie Sněžné.¹²⁶

Pozdně barokní kostel Panny Marie Sněžné s klasicistními prvky (obr. č. 15)¹²⁷ stojí pravděpodobně na místech původního farního kostela z první třetiny 12. století „*od českého knížete Vladislava založeného a od Pražského biskupa Heřmana posvěceného.*“¹²⁸ Současná stavba má původní gotické základy z druhé čtvrtiny 14. století. Později byl kostel upravený v období pozdní gotiky roku 1506. Město bylo zachváčeno roku 1784 velkým požárem, který zasáhl i sakrální stavbu. Proto byl kostel v letech 1785-1788 přestavěn I. J. N. Palliardim v podobě ještě bez přítomnosti hranolové věže. Ta byla dostavěna Františkem Hegrem v letech 1821-1823 a roku 1856 byla zvýšena o čtvrté patro. Následná renovace kostela byla provedena v několika v roce 1863 se zaměřením na interiér, dále v roce 1896 proběhly převážně střešní opravy.¹²⁹ Novodobé úpravy byly většinou pak lokálního charakteru. Stavba představuje orientovaný trojlodní kostel s širokou hlavní lodí, boční lodě jsou výrazněji užší. Presbytář je s pětibokým zakončením, je stejně široký jako hlavní loď. K severozápadní straně presbytáře přiléhá obdélná sakristie s oratoří a pokladnicí, završena pultovou střechou. Kostel je opatřený pouze jednou vysokou čtyřbokou věží, která je umístěna v jihozápadní ose průčelí a doplněna výraznou jehlancovitou střechou. Hlavní loď má sedlovou střechu s vikýři ve tvaru tzv. volského oka. Nad závěrem je střecha doplněna osmibokým sanktusníkem s cibulovitou stříškou ve vrcholu. Stavba je prosvětlena okny, která jsou uspořádaná do dvou úrovní, převážně oválného tvaru s profilovanými šambránami. Na západní straně kostela je umístěný kamenný portál, na jehož překladu je zachycený chronogram s datací 1822. Interiér

¹²⁵ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 126.

¹²⁶ BATEK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 2. vyd. Hostivice: Baron, 2006. s. 5.

¹²⁷ Město Rokycany leží na území Městské památkové rezervace, která byla prohlášena Vyhláškou Ministerstva kultury České republiky č. 476/1992 Sb. ze dne 10. 9. 1992. V tomto ochranném pásmu se nachází kostel Panny Marie Sněžné, který v současné podobě pochází od předního barokního stavitele Ignáce Jana Nepomuka Palliardiho, s pozdější dostavbou empírové věže. Stavba je dominantou nejen prostoru náměstí, ale i v panoramatických pohledech města jako celku. Objekt je zapsaný v Ústředním seznamu kulturních památek, kde je vedený pod rejstříkovým číslem 28423/4-2410. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 28423/4-2410*. Rokycany, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 4. 6. 2007. List 1-2.

¹²⁸ PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém. Politický okresu rokycanský*. Praha: Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. s. 87.

¹²⁹ <http://encyklopedierokycan.sweb.cz/masarykovonamesti6.htm> [online]. [cit. 28. 1. 2016]

hlavní lodi je zaklenutý čtyřmi poli křížové klenby s půlkruhovými pasy, boční lodě jsou půlkruhově zakončené vysokými arkádami s bohatým členěním. Strop presbytář je tvořený dvěma obdélnými poli křížové klenby bez žeber, oddělenými pasy a nad závěrem je klášterní klenba s trojúhelnými výsečemi. Sakristie je pak zaklenuta třemi poli plackové klenby oddělenými pasy.¹³⁰ Zařízení kostela pochází převážně z období kolem poloviny 18. století, dále je doplněno postupným vybavením z druhé poloviny 19. století. Velmi hodnotným inventářem je hlavní oltář Panny Marie Sněžné z roku 1750. Oltářní architektura je bohatě zdobena sochařskou a řezbářskou výzdobou od významného barokního sochaře Františka Ignáce Platzera. Tato hodnotná architektura pochází ze zrušeného kostela sv. Michaela při klášteře servitů na Starém Městě v Praze. „*Při redukcích za Josefa II. a následném odchodu řeholníků z kláštera v roce 1786 byl zničen veškerý inventář i hudební instrumentář a hudebniny. Z původních varhan se tak dochovala jen skříň s výzdobou.*“¹³¹ Chráněná varhanní skříň se zachránila a byla transferována do Rokycan.

Ve spojení s bohatým kulturním děním v Rokycanech, se v pramenech uvádějí i místní varhaníci - umělci, kteří často zastávali i funkci učitelenskou. Například zde působil jako ředitel kůru domažlický rodák Viktorin Cherbiczer, ale bez udání bližšího období. V roce 1730 tuto funkci zastával fráter Wenzel, který byl i ředitelem místní školy. V roce 1838, v období ředitelování Václava Pába byl založen hudební spolek, který výrazně rozvinul hudební život v Rokycanech.¹³² Od roku 1907 zde působil jako ředitel kůru František Ladislav Hovorka, který se poté důkladně věnoval dějinám místních varhan.¹³³

Historie, která informuje o původních varhanách v kostele Panny Marie Sněžné, je písemně zachycena již v roce 1639. V období, kdy bylo švédskými vojsky vydrancováno město s kostelem včetně movitého zařízení. Vlivem ničení došlo i k rozbití varhan. Přesný popis a původ varhan není však v pramenech uvedený. Patrně mohlo jít o jednodušejší stroj menší velikosti, snad s pedálem a zásuvkové soustavy. Poškozené varhany opravil roku 1651 varhanář Šebstian Schmidt v hodnotě 225 zl.¹³⁴ Bližší písemné údaje o opravě však opět chybí. Další zprávy o varhanách máme až k roku 1763, kdy plzeňský varhanář Jan Rausch

¹³⁰ NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 28423/4-2410*. Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 4. 6. 2007. List 1-2.

¹³¹ SEMERÁDOVÁ, Pavla. Hudba při liturgii servitů u sv. Michaela Archanděla v Praze v 18. století. In: ČORNEJOVÁ, Ivana a kol. *Locus pietatis et vitae*. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. - 15. září 2007. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze a Scriptorium, 2008. s. 472.

¹³² ŠPELDA, Antonín. *Hudební místopis Plzeňska*. Plzeň: Krajský pedagogický ústav, 1969. s. 56.

¹³³ Tamtéž, s. 57.

¹³⁴ HOVORKA, Ladislav. *Varhany chrámu P. Marie Sněžné v Rokycanech*. s. 80. In: Časopis Cyril, roč. 46, 1940, č. 5-8. Dostupné na: <http://cyril.psalterium.cz/?a=3&ListRocnik=1940> [online]. [cit. 28. 1. 2016]

postavil varhany nové za 1 800 zl. Tyto varhany zřejmě nahradily varhany poničené švédskými vojsky a opravované v roce 1651 Schmidtem. „*Náklad na nový stroj hradil rokycanský magistrát; původní Rauschův rozpočet zněl na 1 600 zlatých, Rausch však přidal později 2 rejstříky (mutationes) a bylo mu vyplaceno 1 800 zlatých.*“¹³⁵ Na základě ceny lze předpokládat, že se jednalo o jednomanuálový stroj s pedálem, zásuvkové soustavy a patrně s deseti rejstříky. Bohužel tyto varhany byly po obrovském požáru v roce 1784 zcela zničeny, tak jako ostatní inventář i samotná stavba kostela. Po následující celkové obnově kostela byl poté interiér z větší části doplněn movitým inventářem z výše uvedeného zrušeného kostela sv. Michala: „...*rokycanští měšťané ...přece však pořídili dva zvony, nákladné varhany, zpovědnice a sedilie, což vše snadno může dosahovati hodnoty 50 000 tolarů (zlatých).*“¹³⁶

Rokycanské dvoumanuálové varhany (obr. č. 16)¹³⁷ jsou příkladem využití kombinace novodobého vnitřního stroje a původně dochované prospektní skříně z roku 1723. Autorizace je dochována uvnitř skříně, kde se nacházejí tyto nápisy: „*Leopold Siegel, Orglmacher in der königl. Stadt Prag Ao 1723, 16. maji. Později připsáno: Mortuus 1730 dei 24. Aprilis. A ještě později: Antonius Siegel, Orgel und Instrument-Macher der königl. Kleinstadt Prag hat mich reparirt ao. 1750 in Augusti, leiblicher Sohn des in Gott verschiedenem Leopold Siegel unter V. P. Lambert Prior, Regenschori Pringmann.*“¹³⁸ Texty nám říkají, že původní varhany zhotovil 16. května roku 1723 významný varhanář z Prahy královského města Leopold Spiegel¹³⁹ a následnou opravu provedl jeho syn Antonín, výrobce hudebních nástrojů v roce 1750. Původní stroj barokního charakteru byly dvoumanuálové varhany, zásuvkové se čtrnácti rejstříky. Cena tohoto stroje byla podle starého inventáře ceněna na

¹³⁵ HOVORKA, Ladislav. *Varhany chrámu P. Marie Sněžné v Rokycanech*. s. 81. In: Časopis Cyril, roč. 46, 1940, č. 5-8. Dostupné na: <http://cyril.psALTERIUM.cz/?a=3&ListRocnik=1940> [online]. [cit. 28. 1. 2016]

¹³⁶ FŮ Rokycany, Farní kronika I. díl „*Liber Memorabilium Ecclesiae, Capellarum Rokycanensium*“, s. 177.

¹³⁷ Varhany pro svoji historickou a uměleckou hodnotu jsou zapsány v Ústředním seznamu kulturních památek, kde jsou vedeny pod rejstříkovým číslem 28423/4-2410 (34-124). In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Revizní list movité kulturní památky: r.č. ÚSKP 28423/4-2410 (34-124)*. Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Koderová L., 2014. List 1-2.

¹³⁸ PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém. Politický okresu rokycanský*. Praha: Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. s. 100.

¹³⁹ Leopold Spiegel (uváděný rovněž jako Leopold Siegel; (1680-1730) byl známým pražským varhanářem, který se narodil ve Švábsku. Jako tovaryš putoval za hranice své vlasti a vyučil se u některého z tehdejších pražských mistrů. Sám se poté usadil na Malé Straně. Spieglova samostatná činnost je známa od roku 1713. Jeho syn Antonín (1712-1756) navázal na jeho tradici, ale je pravděpodobné, že se vyučil až po jeho smrti, neboť jeho práce časově nenavazuje na otcovu produkci. To je patrné i na dochovaném nápisu ve varhanách v Rokycanech. In: HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 139. Zajímavostí je, že Leopold Spiegel i jeho syn Antonín svoji tvorbu signovali tak, že figura anděla v ruce držela „zrcadlo“, jako symbol svého příjmení v německém jazyce. In: TOMÍČEK, Jan. *Varhany a jejich osudy*. 1. vyd. Praha: PM vydavatelství, 2010. s. 23.

3 360 korun a lokální opravy na něm byly provedeny v roce 1833, kdy je opravil a pozlatil Josef Gartner z Prahy.¹⁴⁰ Poslední ladění bylo provedeno v roce 1881. Postupem doby a také reformou církevní hudby, která kladla na varhany jiné požadavky, došlo na podnět tehdejšího varhaníka Aloise Martínka k zadání nového stroje varhan.¹⁴¹ A tak „roku 1898 pořízeny byly varhany nové firmou Rejna a Černý na Král. Vinohradech za 4 300 K, avšak pěkná skříň barokní i zmíněná sošnická výzdoba byla ponechána.“¹⁴² Hodnota ceny za pořízení varhan se u badatelů liší, někdy se uvádí 2 460 zlatých, tj. 4 920 korun či 2 777 zlatých, což by odpovídalo při převodu na koruny částce 5 554).¹⁴³ Kromě nového stroje byl postavený i před skříň pod prospektem nový stůl hrací větších rozměrů než původní, a který byl opatřený dosud dochovaným firemním štítkem (obr. č. 17). „Náklady na varhany nesla obec města Rokycan za přispění Městské spořitelny v Rokycanech. Nový stroj, jehož montáž skončena byla 13. května 1898, je soustavy kuželové a má 2 manuály a pedál o 15 rejstřících. Na tehdejší dobu postavili, podle objednávky stavitelé stroj dokonalý, proti Sieglu stroji poskytující nové možnosti...“¹⁴⁴ Varhany byly pravidelně udržované (čištění a ladění), kromě let válečných. V roce 1925 byla provedena poslední velká oprava, kterou provedl plzeňský varhanář Karel Kraus a o dva roky později 1927 firma Bratři Paštikové z Prahy – Čestína přidali k varhanám nový elektrický motor k pohonu měchů. Nové restaurování varhan bylo plánované na rok 1929 „stroj měl býti rozšířen na 3 manuály, počet rejstříků zvýšen z 15 na 35-40, kuželková soustava nahrazena pneumatickou s nejnovějšími vymoženostmi.“¹⁴⁵ Vzhledem k úmrtí jejího navrhovatele Ladislava Hovorky se plán renovace neuskutečnil. Jejich podoba se tak od poslední zásadní renovace roku 1927 dochovala dodnes.

Varhanní architektura je opatřena tmavě hnědou polychromií se zlacenými sochařskými a řezbářskými doplňky. Skříň o pětiosém štíhlém prospektu, se střední skříň nejvyšší a konvexně vypjatou. Otvory pro píšťaly jsou obdélné a zdobené v rozích bohatou zlacenou barokní řezbou, která zároveň tvoří i mohutná boční křídla na postranních skříních. Ty jsou obdobně řešené jako střední díl, završené výraznou ostře zalamovanou profilovanou římsou, na které stojí figury andělů. Ve středu dominuje socha sv. archanděla Michaela (jemuž byl zasvěcený kostel sv. Michala v Praze), který je oděný ve zbroji jako posel nebeského vojska,

¹⁴⁰ <http://encyklopedierokycan.sweb.cz/masarykovonamesti6.htm> [online]. [cit. 28. 1. 2016]

¹⁴¹ HOVORKA, Ladislav. *Varhany chrámu P. Marie Sněžné v Rokycanech*. s. 81-82. In: *Časopis Cyril*, roč. 46, 1940, č. 5-8. Dostupné na: <http://cyril.psALTERIUM.cz/?a=3&ListRocnik=1940> [online]. [cit. 28. 1. 2016]

¹⁴² PODLAHA, Antonín *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Rokycanský*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 244.

¹⁴³ <http://encyklopedierokycan.sweb.cz/masarykovonamesti6.htm> [online]. [cit. 28. 1. 2016]

¹⁴⁴ HOVORKA, Ladislav. *Varhany chrámu P. Marie Sněžné v Rokycanech*. s. 82. In: *Časopis Cyril*, roč. 46, 1940, č. 5-8. Dostupné na: <http://cyril.psALTERIUM.cz/?a=3&ListRocnik=1940> [online]. [cit. 28. 1. 2016]

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 83[online]. [cit. 28. 1. 2016]

který planoucím mečem zdolává u svých nohou vzpínajícího se draka. Na bočních skříních jsou okřídlené sochy andělů. Skříně na krajích jsou poté proložené od střední části úzkými spojovacími plochými díly, v polovině s horizontálně vloženými úseky kladí. Výplně mezi horními částmi rámu a píšťalami tvoří opět zlacené řezby akantů s pentlí. Ve věžích stojí ve spojovacích dílech drobné píšťaly ve dvou patrech po osmi píšťalách a ve větších dílech jsou po sedmi píšťalách větší velikosti, z nichž ve středu jsou nejširších rozměrů. Dolní část prospektu je zdobena dvěma zlacenými karyatidami, které tvoří polopostavy andělských bytostí, jak pomyslně podpírají celou horní část varhanní skříně.¹⁴⁶

Sochařská výzdoba varhan je tak nedílnou součástí dochovaného výtvarně hodnotného prospektu z roku 1723. Varhany jsou právem památkově chráněné a poukazují na ojediněle dochovanou Spiegelovu produkci na celém našem území.¹⁴⁷

4.1.7 STRAŠICE – kostel sv. Vavřince

Ves Strašice jako feudální sídlo se majetkově připisuje rodu Rožmberků již od roku 1325. V písemných pramenech se však poprvé Strašice vyskytují až roku 1349, kdy jako majitelé panství jsou uvedeni synové Petra z Rožmberka. Rozsah panství je uveden v tzv. rožmberském urbáři z roku 1379, který popisuje sídelní strukturu strašického panství. Bylo tvořeno celými vesnicemi či jejich částmi.¹⁴⁸ Majetek byl v rukou Rožmberků do roku 1424, kdy v období husitských válek byly Strašice dány do nájmu Zdeňkovi z Rožmitálu. Strašice od té doby byly spravovány trvale ze Zbirohu.¹⁴⁹

¹⁴⁶ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Děkanský kostel P. Marie Sněžné v Rokycanech*. List 1-2.

¹⁴⁷ Tvorba Leopolda Spiegla na území Plzeňského kraje je ojedinělá. Přesto lze rokycanské varhany srovnat (zejména ve výtvarném pojetí varhanní skříně) s varhanami v kostele sv. Barbory v Manětíně z roku 1721. Nalezneme zde charakteristické architektonické prvky jeho tvorby, doplněné o sochařskou výzdobu (bohužel sochařská výzdoba v Manětíně tvořená figurami andílků, se ale stala terčem zlodějů).

In: CHALOUPKOVÁ, Jitka., RIEDL, Jiří. *Varhany sv. Barbory v Manětíně*. Dostupné na <http://svetpodlejakuba.cz/index.php?goto=text&sekce=aJN4uHNi&tid=4vv89WxH&lng=cz> [online]. [cit. 28. 1. 2016]

¹⁴⁸ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 143.

¹⁴⁹ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VI. díl, Str-V*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. s. 78.

Původní součástí rožmberského panství byl i kostel sv. Vavřince (obr. č. 18),¹⁵⁰ umístěný na návrší jako místní dominanta. Gotický kostel byl farním již před rokem 1350, kdy jej patrně nechal vybudovat rod Rožmberků, kteří v jeho blízkosti měli opevněné sídlo. Nasvědčuje tomu i dochovaný presbytář s klenebním svorníkem s rožmberskou růží a sakristie. Stavba byla následně upravena v první polovině 17. století a poté ve druhé polovině 18. století, kdy byla stavba patrně rozšířena.¹⁵¹ Jedná se o jednolodní stavbu s bočními kaplemi, s trojboce ukončeným presbytářem a obdélnou sakristií na severní straně. Na západní přiléhá vysoká hranolová věž se zvonící. Boční vstup do kostela na jižní straně je obdélný s uchy a rovnou římsou. Interiér presbytáře i sakristie je sklenutý gotickou křížovou žebrovou klenbou na konzolách. Movitý inventář je převážně z doby barokní, s pozdějším doplněním o zařízení z období přelomu 19. a 20. století.¹⁵² Do této doby se řadí i dochované varhany.

Varhany jsou jednomanuálové, (obr. č. 19) tradičně umístěné na kůru kostela. Z pohledu od hlavního oltáře jsou však varhany zastíněné, neboť větší část stojí v prostoru pod věží a ve vlastní lodi je tak patrná část středního dílu. Architektonické řešení je v tradičním historizujícím slohu. Varhanní skříň je široce řešená, trojdílná, s prostředním dílem mírně vystupujícím dopředu a dosahujícím až ke stropu. Boční skříňe mají dva otvory pro píšťaly nahoře zakončené půlkruhem, od sebe jsou oddělené pilastry se zlacenými korintskými hlavicemi. Sloupy nesou všechny římsy, které jsou vodorovné a profilované. Střední část je shodně řešená jako boční díly. V prospektu stojí 5-4-5-4-5 píšťal, z nichž ve středu jsou největších rozměrů, vedle jsou nejužší a na koncích jsou střední velikosti. Hrací stůl je umístěný před prospektem. Celá varhanní dřevěná skříň je opatřena novější polychromií s šedomodrým nátěrem, se zeleným, hnědým, zlaceným olemováním a zlacenými drobnými řezbářskými doplňky.

Varhany byly v roce 1948 prohlédnuty varhanářem Karlem Rodinou, který v závěru své revize dílo zhodnotil následovně: „*Podle firemní tabulky stavěl Rejna a Černý, asi okolo roku 1900. Dispozice je málem čistě barokní a dílo má všechny příznaky Rejnových prací: solidní*

¹⁵⁰ Východně od Strašic se nachází areál kostela sv. Vavřince, který je jeden z mála dochovaných středověkých objektů s původní nástěnnou malbou, která zachycuje pašijové výjevy z doby kolem roku 1380. Pro svoji historickou a architektonickou hodnotu je celý areál součástí Ústředního seznamu kulturních památek České republiky, kde je zapsán pod rejstříkovým číslem 14640/4-2592. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 14640/4-2592*. Strašice, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 6. 7. 2007. List 1.

¹⁵¹ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VI. díl, Str-V*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002 s. 79.

¹⁵² POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech. III. díl P/Š*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980. s. 440.

*práci i materiál, úplné rejstříky, veliký měch, širší rozpětí v klávesnicích, zvláště v pedále a nešetrnost místem ve stavbě.*¹⁵³ Bližší určení zhotovení varhan nám pak poskytla farní kronika z let 1816-1829, kde se nachází poznámka o původu varhan vztahující se k roku 1890, že „Dne 19. května přivezeny byly nové varhany pro zdejší kostel, zakoupené z milodarů.“¹⁵⁴ Jedná se tak o další práci významné varhanářské firmy Rejna a Černý z Prahy, která tímto rozšířila svoji produkci v rokycanském regionu.

4.1.8 VOLDUCHY – kostel sv. Bartoloměje

Obec Volduchy je doložena již v letech 1289 a 1290.¹⁵⁵ Nejstarší zmínka se váže k majiteli zvanému Sulislav z Volduch, který pocházel z rodu Dobrohostů.¹⁵⁶ Tentýž majitel je zmiňován i na listině pro chotěšovský klášter z roku 1290. Později byla vesnice v rukou několika majitelů až do roku 1374, kdy se stala dle rožmberského urbáře součástí zbirožského panství. To trvalo až do 15. století, kdy byly Volduchy od Zbiroha opět odtrženy.¹⁵⁷ Ve druhé polovině 16. století se pak nacházejí v majetku březinského panství.¹⁵⁸ Přestože byla snaha připojit Volduchy v 17. století zpět ke Zbirohu, nestalo se tak. Naopak podle berní ruly v polovině 17. století panství Osek náleželo rodu z Kokořova a jeho součástí byly i Volduchy.¹⁵⁹ V centru voldušské okrouhlé návsi byl neznámo kdy vystavěn původně filiální kostel sv. Bartoloměje.

Kostel sv. Bartoloměje (obr. č. 20)¹⁶⁰ původně se hřbitovem je gotickou stavbou ze třetí čtvrtiny 14. století. To, že stavba stála ve druhé polovině 15. století, dosvědčuje dochovaný záznam o oseckém faráři Burianovi, který v období poděbradských válek poslal stříbrný kalich z voldušského kostela do bezpečného úkrytu na blízký zbirožský hrad.¹⁶¹ Barokní přestavba byla provedena ve druhé polovině 18. století. Roku 1817 původní kostel vyhořel

¹⁵³ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel sv. Vavřince ve Strašicích*. List 1.

¹⁵⁴ SOkA Rokycany, *Kronika farní Strašice 1816-1829*, č. fondu 275. s. 44.

¹⁵⁵ POCHÉ Emanuel. *Umělecké památky Čech. IV. díl T/Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1982. s. 257.

¹⁵⁶ BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 2. vyd. Hostovice: Baron, 2006. s. 288.

¹⁵⁷ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 171-172.

¹⁵⁸ BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 2. vyd. Hostovice: Baron, 2006. s. 288.

¹⁵⁹ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 172.

¹⁶⁰ Voldušský kostel sv. Vavřince ze 14. století s dochovaným původním presbytářem, byl pro svoji hodnotu začleněn do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky, kde je zapsaný pod rejstříkovým číslem 10197/4-4965. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovitě kulturní památky: r.č. ÚSKP 10197/4-4965*. Volduchy, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 25. 7. 2007. List 1.

¹⁶¹ PODLAHA, Antonín *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Rokycanský*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 208.

a z gotické stavby zůstalo pouze zdivo presbytáře a vítězný oblouk. Celková obnova pak byla provedena v roce 1822.¹⁶² Jedná se o obdélnou jednodílnou stavbu, s trojboce uzavřeným presbytářem a s obdélnou sakristií. Po stranách se nacházejí boční oratoře. Do západního průčelí je vestavěna hranolová věž, kterou kryje zvoncovitá bání. Všechny fasády jsou členěné předsazeným soklem a profilovanou římsou. Interiér kostela je plochostropý, prosvětlený kasulovými okny. Do plochostropé sakristie i oratoře jsou obdélné vstupy opatřené ostěním s uchy. Movité zařízení je složeno z postupného vybavování interiéru kostela od gotiky, baroka, klasicismu až po první čtvrtinu 20. století.¹⁶³ Do poslední etapy pak řadíme i zajímavě architektonicky řešené varhany, které se na svém místě dochovaly do současné doby.

Voldušské varhany o jednom manuálu (obr. č. 21) jsou celou svojí skříní zasazené do zděné kruchty kůru. Na jejich původ odkazuje farní kronika s poznámkou nazvanou „Nové varhany ve filiál. chrámu P. ve Volduchách“. K roku je zde následně sděleno: „*Ze starého zrušeného kostela Stupenského odstraněné varhany koupila a svým nákladem opravila obec Voldušská. Ale sešlé varhany nebyly více ku správě a hra jejich byla více pohoršením, než povzbuzením. Proto se farář postaral o pořízení nových varhan do staré zachovalé skříně, která dle rozhodnutí konzistoře v Praze měla se zachovati.*“¹⁶⁴ Následně pro zhotovení nového stroje varhan byla provedena nabídka dvěma firmám. První firma byla Josef a Antonín Mölzer z Kutné Hory, který „žádal za 3 rejstříky (principal, salicional a kryt) 1 450 Kor.“ a dále to byl pražský varhanář Karel Urban, který „nabízel 1 120 K za jeden rejstřík (fletnu)“,¹⁶⁵ což představovalo více, než byla nabídka od první jmenované firmy. Přesto konsistoř schválila návrh rozpočtu od Karla Urbana¹⁶⁶ a stavba stroje nových varhan mu byla zadána. Jak se z kroniky dále dovídáme: „od 3. do 8. dubna 1916 zde pan Urban varhany postavil a smontoval. Panu K. Urbanovi bylo vyplaceno 1 120 K.“¹⁶⁷ Nové varhany byly vysvěceny kanovníkem a vikářem Eduardem Rausem z Rokycan dne 24. dubna roku 1916 na prostřední velikonoční svátek. Promluvil i farář „o vývoji zpěvu a hudby a o významu varhan, pak následovalo svěcení, načež slovně pan profesor Malý z Rokycan, na slovo vzatý umělec,

¹⁶² ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 172.

¹⁶³ POCHÉ Emanuel. *Umělecké památky Čech. IV. díl T/Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1982. s. 257-258.

¹⁶⁴ FÚ Rokycany, *Farní kronika Osek*, s. 277.

¹⁶⁵ FÚ Rokycany, *Farní kronika Osek*, s. 277-278.

¹⁶⁶ Karel Urban (1870 – 1941 ?) je známý varhanář z Prahy na Malé Straně, který působil po celém našem území od roku 1910 do první poloviny 20. století. Zejména jeho činnost je spojena s pozdějšími úpravami starších varhan v dobovém kontextu. K. Urban se učil v proslulé pražské firmě H. Schiffnera. Kromě práce u nás se jeho některá tvorba dostala i do zahraničí. Na jeho tradici poté navázal syn Josef, který se jako otec zabýval i výrobou klavírů. In: HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 142.

¹⁶⁷ FÚ Rokycany, *Farní kronika Osek*, s. 278.

*na varhany hrál, při čemž lid nadšeně zpíval.*¹⁶⁸ Ještě téhož roku ze zbytku sbírky na varhany za 261 K. a z daru pana J. Abrechta v hodnotě 6 K. bylo provedeno štafírování varhan provedené firmou Emil Mašek z Rokycan v celkové hodnotě 267 K.¹⁶⁹ K pozdější péči o varhany došlo 24. srpna roku 1929, kdy bylo provedeno vyčištění a zároveň i naladění stroje. Provedená práce byla zaplácena panem Matějem Brojem (?) z fondu, který zůstal ze sbírky na zvony.¹⁷⁰ O pět let později roku 1934 si vyžádaly varhany ve Volduchách a v Oseku další renovaci, opět zaměřenou na vyčištění a naladění. Oprava obou varhan byla provedena za 207 Kč.¹⁷¹ Poslední záznam o varhanách ve farní kronice se váže k roku 1952 a 1953, kdy došlo k opravám vnitřního zařízení včetně. Varhany r. 1953 byly: „*vlastním nákladem administrátora a několika nejmenovaných dobrodinců naladěny, čištěny a vyintonovány. Opravu provedl Milan Habětín, varhanář v Praze za 3 000 Kč.*“¹⁷²

Dochované varhany jsou spojením novodobého stroje, vestavěného do původní barokní dřevěné skříně. Prospekt skříně je pětidílný, tvořený středním nízkým dílem, dále dvěma vyššími spojovacími částmi a dvěma vysokými krajními věžemi. Střední část je netradičně konkávně řešená, s obdélnými otvory pro píšťaly. Krajní věže mají již konvexní vydutí, opět s obdélnými otvory pro píšťaly. V celém prospektu stojí 5-4-13-4-5 píšťal, v tomto případě ve středu jsou píšťaly nejužší a ke krajům se zvětšují jak do výšky, tak i do šířky. Celá architektura je opatřena tmavě hnědým nátěrem. Završena je bohatě zvlněnými, profilovanými římsami a zdobená zlacenými řezbami, které jsou tvořeny rostlinnými úponky a stylizovanými boltcovými ornamenty. Na postranních skříních jsou výplně na koso mřížkované. Hrací stůl s klávesnicí je připojený k zadní straně varhanní skříně.¹⁷³

Přes jednotlivé úpravy během let se varhany od pražského varhanáře Karla Urbana z roku 1916 dochovaly v intaktním stavu. Jsou příkladem poměrně zdařilé uměleckořemeslné práce, která je součástí interiéru kostela a jeho vnitřního zařízení.

¹⁶⁸ FÚ Rokycany, *Farní kronika Osek*, s. 279.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 294.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 359.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 372.

¹⁷² Tamtéž, s. 389.

¹⁷³ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Filiální kostel sv. Bartoloměje ve Volduchách*. List 1.

4.2 FARNOST ZBIROH

4.2.1 DRAHOŇUV ÚJEZD – kostel sv. Jakuba Většího

Ves Drahoňuv Újezd je ve svých počátcích úzce spojena s kostelem sv. Jakuba. V písemných pramenech se k roku 1352 píše o vsi v souvislosti s placením desátku ze zdejšího kostela. Jméno samotné vsi bylo pak pravděpodobně odvozeno od jejího majitele Jana Drahoně z Chotěnána.¹⁷⁴ V roce 1379 byl Drahoňuv Újezd podle berního rejstříku Plzeňského kraje majetkově rozdělený na čtyři díly. Později bylo již dělení na dvě části, a proto zde v 15. století vznikly dvě samostatné tvrze. Jedna stála pod kostelem a byla odkoupena roku 1549 rodem Lobkoviců, kteří v té době sídlili v nedalekém Zbirohu.¹⁷⁵ Druhá tvrz pak stála u dvora při cestě na Chotěnána a byla v majetku Vratislava z Mitrovic. Mitrovičtí roku 1585 tvrz odprodali Lobkovicům a od té doby o nich nebyly zprávy. Obě tvrze tak patrně zanikly.¹⁷⁶ Drahoňuv Újezd byl ještě v 17. století součástí zbirožského panství.¹⁷⁷ Úplné samostatnosti se obec dočkala až ve 20. století.

První záznam o kostelu sv. Jakuba (obr. č. 22)¹⁷⁸ pochází z doby před rokem 1350, kdy byl označován jako farní kostel. Jedná se o objekt gotického původu z druhé poloviny 14. století. Pozdější úpravy včetně fasády byly provedeny ve druhé polovině 18. století (kolem roku 1764), pouze presbytář zůstal ve své původní podobě zachován. Lokální zásahy v 19. století pak dotvářejí stavbu do dnešní doby.¹⁷⁹ Orientovaná stavba se sestává z obdélné plochostropé lodi, užšího trojbokého presbytáře a sakristie při jeho severní straně. K jižní straně lodi je přiložena předsíň s trojúhelným štítem a korunní římsou. Nad středem západního průčelí se tyčí čtyřboká věž s mohutnou střechou ve tvaru osmibokého jehlance. Fasáda kostela je členěna lisenovými rámy, pilastry, sokly a profilovanou římsou. Zařízení kostela tvoří movitý inventář z doby postupného vybavení kostela. Jde tak o kombinaci

¹⁷⁴ BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Zbirožsko na starých pohlednicích*. 1. vyd. Hostivice: Baron, 2007. s. 65.

¹⁷⁵ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 31-32.

¹⁷⁶ BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Zbirožsko na starých pohlednicích*. 1. vyd. Hostivice: Baron, 2007. s. 65.

¹⁷⁷ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. v1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 33.

¹⁷⁸ Kostel sv. Jakuba v Drahoňově Újezdě je umístěn při severním okraji obce a tvoří jeho dominantu. Sakrální stavba s dochovanými původními architektonickými prvky, pochází z druhé poloviny 14. století. Pro svoji hodnotu je kostel zapsán v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 17609/4-2461 od roku 1958. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 17609/4-2461*. Drahoňuv Újezd, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 4. 8. 2007. List 1.

¹⁷⁹ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech. I. díl A/J*. 1. vyd. Praha: Academia, 1977. s. 321.

předmětů z doby gotické, barokní i historizující. K novějšímu inventáři kostela lze řadit i místní varhany.

Písemné záznamy o varhanách v kostele sv. Jakuba lze dohledat v Katastru varhan pro Čechy a ve farních kronikách. Písemné zprávy uvádějí, že původní varhany byly postaveny Ferdinandem Guthem z Čisté v roce 1849 jako jednomanuálový nástroj.¹⁸⁰ Ještě v roce 1867 byly varhany na svém místě, neboť F. Guth „*naladil Drahoňoujezdské varhany o půl tónu výše za 40 zl.*“¹⁸¹ Další oprava varhan byla požadována již v roce 1889 a až „*v roce 1890 povoleno bylo na opravu měchů a varhan dle předloženého rozpočtu ve farním kostele 200 zl., ale teprve v r. 1893 v srpnu došlo na opravu touto firmou Černý a Rejna z Prahy. Měchy důkladně byly v měsíci srpnu opraveny, varhany vyčištěny a naladěny.*“¹⁸² O 19 let později byly tyto varhany v roce 1912 transferovány jako dar do kostela sv. Štěpána v Mýtě v okrese Rokycany. „*Veledůstojný pan vikář Dom. Brázda farář v Dr. Újezdě a ... patronátní úřad na zámku Zbirově darovali chrámu Páně sv. Štěpána varhany z far. chr. Páně v Dr. Újezdě. Přestavbu varhan těch vykonala firma: bratři Paštikové ze Žižkova za částku 450 K.*“¹⁸³ Tento údaj potvrzuje i Katastr varhan, kde je popsáno přemístění původních varhan z Drahoňova Újezdu s doplněním, že tyto varhany byly ještě téhož roku opraveny firmou Bratři Paštikové ze Žižkova.¹⁸⁴ Rovněž v tomto roce pak byly v kostele sv. Jakuba postaveny varhany nové. „*Dne 24. 11. 1912 posvětil farář Brázda nové varhany postavené firmou: Bratři Paštikové z Čestína v ceně 3 700 K + 45 K.*“¹⁸⁵

Jednomanuálové varhany (obr. č. 23) jsou vkomponované do kruchty, s pětidílným předstoupeným prospektem. Střední část je nejnižší, konvexně vyklenutý s horní částí polokulovitě vykrojenou a navazující na postranní vnitřní díly. Ty jsou konkávně vytvarované a v horní části ústí do rozeklané profilované římsy. Zcela krajní díly jsou řešeny bez horních říms a jsou opět konkávně projmuté. Prospekt je doplněný výraznou pozlacenou řezbou ve tvaru akantových stáčených listů, místy doplněných stuhami. Pod spodní římsou varhanní skříň se do stran široce rozpínají kopinaté listy s akanty a v ose dominuje palmeta. V prospektu stojí 6-6-22-22-6-6 píšťal, z toho střední část je opatřena nejužšími a nejkratšími píšťalami.

¹⁸⁰ MÚ-OŠK Rokycany. *Farní kronika Drahoňův Újezd 1836-1990*. s. 49.

¹⁸¹ SOkA Rokycany, *Kronika farní Mýto 1836-1977*. č. fondu 273. s. 91.

¹⁸² MÚ-OŠK Rokycany. *Farní kronika Drahoňův Újezd 1836-1990*. s. 125.

¹⁸³ SOkA Rokycany, *Kronika farní Mýto 1836-1977*. č. fondu 273. s. 91.

¹⁸⁴ NA v Praze. *Katastr varhan*. Karton ZÚ 614.

¹⁸⁵ MÚ-OŠK Rokycany. *Farní kronika Drahoňův Újezd 1836-1990*. s. 146.

Jedná se o velmi netradiční architektonické řešení varhan, které se na území Plzeňského kraje běžně nevyskytuje. Ojediněle řešené a dochované varhany připomínající svým prvotním dojmem secesní skladbu, se rozhodně řadí mezi kvalitní a cennou produkci významného varhanářského rodu Paštiků.

4.2.2 LÍŠNÁ – kostel sv. Václava

Ves Líšná patřila majetkově k panství hradu Křivoklát, současně s rokycanským hradem Řebřík. A právě k tomuto hradu patřila i ves Líšná. První písemná zmínka o obci však pochází až z roku 1539, kdy došlo k panovnickému svolení, aby lidé z Líšné náleželi ke zbirožské faře. Patrně to značilo o zániku fary v Řebříku.¹⁸⁶ Během následujících let se vlastnictví Líšné měnilo, zejména v rámci zbirožského či křivoklátského panství. V polovině 17. století podle berní ruly pak Líšná patřila již do panství zbirožského.¹⁸⁷ O vybudování vlastní sakrální stavby se obyvatelé obce snažili dlouhodobě, ale dočkali se jí až roku 1867, kdy bylo rozhodnuto o výstavbě kostela sv. Václava i farní budovy.¹⁸⁸

Obci s nepravidelnou návší tak dominuje kostel sv. Václava (obr. č. 24),¹⁸⁹ který byl postavený v neorománském slohu podle plánu stavitele Václava Zoufalého.¹⁹⁰ Přesné určení stavby kostela nám přibližuje Josef Hák ve své publikaci, kde píše, že „22. 5. 1869 položen základní kámen kostelní, postaven na návsi pod rybníkem. Stavba dokončena roku 1870 za 5 400 zl., fara postavena roku 1876 za 4 222 zl.“¹⁹¹ k farnímu kostelu sv. Václava. Orientovaná jednolodní stavba s pětibokým presbytářem, na který navazuje obdélná sakristie. Plochostropá loď z jižní a severní strany je opatřena okny zakončenými polokruhem. Fasáda je členěna lizénami a obloučkovým vlysem. Hlavní západní průčelí je doplněno plochým rizalitem, v kterém je umístěný hlavní vstup do kostela. Nad průčelím se tyčí čtyřboká věž s vysokou jehlancovitou střechou, v jejímž vrcholu se tyčí kříž. Vnitřní zařízení kostela pochází z doby samotné výstavby kostela, jako například hlavní oltář s obrazem sv. Václava z roku 1874 od pražského akademického malíře Karla Javůrka. Další inventář (hlavní oltář, zpovědnice, kazatelna, křtitelnice) byl zhotovený Uměleckou besedou v Praze, truhlářem

¹⁸⁶ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 81.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 82.

¹⁸⁸ HÁK, Josef. *Farní kostel sv. Václava v Líšné*. Rokycany: vlastní náklad, 1931. s. 12.

¹⁸⁹ Kostel sv. Václava v historizujícím slohu není zapsán v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky, ale movitý inventář je evidovaný jako soubor věcí kulturní hodnoty.

¹⁹⁰ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech. II. díl K/O*. 1. vyd. Praha: Academia, 1978. s. 267.

¹⁹¹ HÁK, Josef. *Farní kostel sv. Václava v Líšné*. Rokycany: vlastní náklad, 1931. s. 17.

Josefem Havránkem ml. za 810 zlatých. Postranní oltář Panny Marie byl postaven o rok později - 1875.¹⁹²

Součástí vybavení sakrálního prostoru jsou i varhany (obr. č. 25). „*Jednoduché staré varhany sem původně z kostela sv. Petra /Líšná-Řebřík/, až v roce 1899 zhotovila na náklad obce za 750 zl. pražská firma Rejna a Černý.*“¹⁹³ Jedná se o další produkt významné pražské varhanářské firmy, která v tomto regionu působila. Během roku 1918 však z válečných důvodů byly z těchto varhan vyjmuty principálové píšťaly, tak jako rok před tím, byly rekvírovány i místní zvony. O 19 let později bylo požádáno „*aby obnosy za odebrané zvony a píšťaly byly spojeny a za peníze takto získané, aby byly varhany doplněny, opraveny a vyčištěny.*“¹⁹⁴ Tato žádost byla schválena a roku 1932 při celkové opravě kostela byla provedena i renovace varhan. Celková oprava činila 44 931 korun a byla provedena firmou arch. Františkem Šubrtem z Hořovic.¹⁹⁵

Jednomanuálové varhany mají trojdílný prospekt, se středním dílem zvýšeným a zakončeným trojúhelným štítem. Uprostřed frontonu je zlacená dekorativní řezba lyry s rozloženými do stran kopinatými listy. Otvor pro píšťaly je tradičně řešený, obdélného tvaru s horní hranou zakončenou půlkruhem, který je v ose opatřený drobným klenákem. Obdobné řešení mají i nižší boční díly, které jsou po stranách zdobené plochými pilastry zlaceně orámovanými a ve středu zdobenými zlacenou vegetabilní řezbou. Stříšky nižších dílů jsou ploché. Na ně pak nasedají mohutné volutovitě stáčené boltcovité útvary, zdobené zlacenými úponky s akantovými listy. Na krajích všech říms jsou umístěné stylizované vázy. Ve vrcholu celé varhanní skříně je ozdobný prvek, který je tvořený akroterionem. V prospektu stojí 8-7-8 píšťal. Hrací stůl je umístěn před prospektem.

Varhanní skříně svým výtvarným zpracováním připomíná návrh varhan od stejnojmenné firmy z roku 1896, který byl vypracovaný pro kostel sv. Jakuba Většího v obci Cítoliby na Lounsku, avšak nakonec nebyl realizovaný (obr. č. 26).¹⁹⁶ Varhany v Líšné jsou kvalitní produkcí pražské firmy Rejna a Černý v historizujícím slohu a zcela vhodně doplňují původní barokní movitý inventář kostela.

¹⁹² HÁK, Josef. *Farní kostel sv. Václava v Líšné*. Rokycany: vlastní náklad, 1931. s. 19.

¹⁹³ Tamtéž, s. 22.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 23.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 26.

¹⁹⁶ HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Lounska, Žatecka a Podbořanska*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, 2003. s. 41.

4.2.3 LÍŠNÁ - ŘEBŘÍK– kostel sv. Petra a Pavla

Název lokality je spjatý s místním hradem Řebřík. První zmínka pochází již z roku 1318 v souvislosti s Markvartem z Řebříku, který je připomínáný v pramenech ještě v roce 1321.¹⁹⁷ V polovině 90. let 14. století již hrad byl ve vlastnictví panovníka, který jej během následujících let dával několikrát do zástavy. Roku 1495 byl hrad z poslední zástavy vyplacen a připojen ke křivoklátskému panství, po němž však následoval jeho zánik. V polovině 16. století písemné zprávy hovoří o pustém hradu a o kostelíku „ležícím v pustinách“.¹⁹⁸ V úzké spojitosti s obcí Líšná, tak i Řebřík byl na počátku 17. století připojen ke zbirožskému panství. Jeho součástí byl i zbarokizovaný kostel sv. Petra a Pavla.¹⁹⁹

Vlastní existence kostela sv. Petra a Pavla (obr. č. 27)²⁰⁰ stojící o samotě je v pramenech doložena k roku 1352. Patrně se jednalo o gotický kostelík, který byl později v roce 1715 nahrazen novou, dochovanou barokní stavbou (Podlaha A. uvádí rok vzniku 1728).²⁰¹ Stavba byla realizována podle projektu pražského stavitele Filipa Spannbruckera, stavitelem Jakubem Spinetou.²⁰² Další úpravy byly provedeny v roce 1756 a v roce 1845, na základě zřízení klenby kostela v roce 1841. V té době bylo veškeré zařízení převezeno do Líšné, kostela sv. Václava a po ukončení oprav roku 1845 byl inventář přenesen zpět.²⁰³ Jedná se o kostel s lodí na půdorysu řeckého kříže, ke které je připojeno poměrně hluboké kněžiště s trojbokým vnějším závěrem a vnitřním ukončeným polokruhem. Západní dominující průčelí je doplněno obdélným vchodem s rovnou římsou a nad ní je umístěné okno, se segmentovým zakončením. Boční stěny jsou členěny lizénami a opět doplněny segmentově zaklenutými okny. Interiér kostela je plochostropý. Vnitřní zařízení kostela je převážně z doby výstavby z druhé čtvrtiny 18. století, s následným postupným vybavením z období převážně konce 19. století. Do této doby jsou řazeny i místní varhany.

¹⁹⁷ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 131.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 133.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 133.

²⁰⁰ Pod hradem Řebřík je umístěný kostel sv. Petra a Pavla s obdélným hřbitovem, obehnaným zdí se zděnou bránou na jižní straně. Jako areál je zapsaný pro svoji historickou a architektonickou hodnotu v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 45188/4-2522. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 45188/4-2522*. Líšná, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Bukovská, Ryšavý, Svoboda, 6/2006. List 1.

²⁰¹ PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém. Politický okresu rokycanský*. Praha: Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. s. 129.

²⁰² NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 45188/4-2522*. Líšná, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Bukovská, Ryšavý, Svoboda, 6/2006. List 1.

²⁰³ HÁK, Josef. *Farní kostel sv. Václava v Líšné*. Rokycany: vlastní náklad, 1931. s. 12-13.

Na kůru kostela sv. Petra a Pavla stojí jednoduše varhany (obr. č. 28), které jak je uvedeno ve farní kronice „26. dubna 1867 dostavil p. Ferdinand Guth jako nové varhany za 525 zl. a 30. opět, naladil i varhany Drahooujezdské varhany o půl tonu výše za 40 zl.“²⁰⁴ Postupem času byla roku 1893 podána žádost, aby varhany byly opraveny s tím, že tato žádost byla podána již roku 1889. Varhany měly být opraveny a naladěny pražskou firmou Rejna a Černý, ale nestalo se tak, neboť jak říká poznámka v kronice: „*Duchovní Tůma se vymlouval, že není v pokladně peněz, odložena proto oprava varhan ve filiálním kostele sv. Petra a Pavla až na jaro r. 1894.*“²⁰⁵ Zda se oprava varhan uskutečnila, se ve farní kronice data neuvádějí. S nástupem první světové války dochází k rekvizici kovů pro válečné účely. Nebyl vynechán ani kostel sv. Petra a Pavla, kde zároveň byly roku 1916 rovněž zabráný včetně kostelních zvonů. „*Bylo to smutné a mnozí plakali, když před sejmutím zvonů naposledy zvonili.*“²⁰⁶ Kromě zvonů byly odebrány i další předměty „*také věci kovové z kostela byly rekvírovány a dány například dva bubny měděné, dva tácky a kropenka cínová, dvě hůlky mosazené z koberců.*“²⁰⁷ Rovněž se to týkalo i cínových píšťal z varhan. Štěstí měl nakonec z rekvizice pouze jeden zvon, který byl „*ponechán v Budějovicích ve skladišti a po převratu r. 1918 vrácen a znova na věž vsazen ...*“²⁰⁸ Takové štěstí nemívaly píšťaly, ty byly nahrazovány novými, nepříliš kvalitními píšťalami zinkovými.

Podoba dochovaných varhan je poměrně jednoduchá architektura s varhanní skříní nevelkých rozměrů. Prospekt je tvořen třemi díly, se střední částí výrazně převyšující krajní věže. Rovné římsy jsou profilované a rozšířené. Pod nimi zdobené zlacenou řezbou diamantového dekoru u postranních dílů a střední díl má mřížkový motiv. Otvory pro píšťaly jsou nahoře zakončené půlkruhem, který je vyplněný do středu spuštěnými hroty. V prospektu stojí 9-7-9 píšťal. Jednotlivé díly jsou dělené plochými pilastry, které v horní části zdobí stylizované hlavice.

Varhany s poměrně jednoduše pojatou varhanní skříní, patří k dílům významného varhanáře Ferdinanda Gutha z Čisté z poslední třetiny 19. století.

²⁰⁴ MÚ-OŠK Rokycany. *Farní kronika Drahoňův Újezd 1836-1990*. s. 71.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 125.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 160.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 159.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 159-160.

4.2.4 MLEČICE – kostel Nanebevzetí Panny Marie

Obec Mlečice se v písemných pramenech objevuje pod názvem „Benědice“ již v roce 1227, kdy „ves patřila klášteru sv. Jiří na Pražském hradě, kterému ji v roce 1233 potvrdil papež.“²⁰⁹ Během následujících let jméno vsi prodělalo několik změn, což je patrné i ze zprávy z roku 1360, kdy se dozvídáme, že Bnečice jsou součástí hradu Angerbachu a ves byla Karlem IV. dána do zástavy. Tento stav však trval krátkou dobu a ves se připojila k panství Křivoklátu.²¹⁰

První zmínka o farním kostelu Nanebevzetí Panny Marie (obr. č. 29)²¹¹ je již v roce 1344.²¹² O osm let později se dozvídáme z dochovaných zpráv, že v Mlečicích byl až do husitských válek kostel, ke kterému měl patronátní právo panovník. Po třicetileté válce byl kostel jako filiální přidružený k Drahoňovu Újezdu.²¹³ V jádře gotický kostel byl barokně upravován v roce 1754. Jako farní kostel se stává až od roku 1858, kdy je v místě obnovena i fara. V roce 1885 kostel vyhořel. Jeho celková renovace byla provedena v roce 1896 včetně nového vybavení interiéru v neogotickém stylu.²¹⁴ Jedná se o orientovanou jednolodní stavbu s pětibocí ukončeným presbytářem. K severní straně je připojena obdélná sakristie, kterou osvětlují úzká lomená okna. K západní stěně lodi přiléhá vysoká hranolová věž, která v sobě má zároveň i předsíň kostela. Hlavní vstup je orámovaný kamenným obloukovým portálem. Nad ním je pak umístěn dekorativní kamenný reliéf s hlavou Ježíše Krista se svatozáří a křížem. Gotická fasáda kostela je upravena v novogotickém stylu (opěráky, lomená okna). Interiér kostela je plochostropý s triumfálním lomeným obloukem. Dochovaný presbytář s křížovou klenbou nese stopy původních gotických maleb.²¹⁵ Hlavní zařízení kostela jako

²⁰⁹ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 90.

²¹⁰ PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém. Politický okresu rokycanský*. Praha: Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. s. 42.

²¹¹ Mlečický kostel Nanebevzetí Panny Marie stojí při východním okraji návsi a představuje v jádru gotickou stavbu s dochovaným původním kněžištěm a architektonickými prvky. I přes novodobé úpravy z roku 1896 byla sakrální stavba pro svoji hodnotu, zapsaná a evidovaná v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 34725/4-2538. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 34725/4-2538*. Mlečice, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 5. 6. 2007. List 1.

²¹² Tamtéž, s. 42.

²¹³ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 92-93

²¹⁴ PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém. Politický okresu rokycanský*. Praha: Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. s. 42.

²¹⁵ NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 34725/4-2538*. Mlečice, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 5. 6. 2007. List 1-2.

například hlavní oltář, boční oltáře, kazatelna či varhany pocházejí z konce 19. století a jsou součástí vybavení v pseudogotickém slohu.

Historii varhan lze sledovat z písemných pramenů zachycených ve farní kronice. První zmínka se váže k původním varhanám, kde se k roku 1873 dozvídáme, že „20. srpna doopraveny byly varhany zdejší od Antonína Siegra²¹⁶ varhanáře z Kladna za 38 zl.“²¹⁷ Pravděpodobně se jedná o Siegra staršího a podle ceny lze soudit, že se jednalo o drobné opravy. Bližší zpráva o podobě původních varhan a autorství včetně doby jejich vzniku se nedochovala. Je ale zřejmé, že varhany podlely zániku při požáru kostela roku 1885. O tři roky později se z farní kroniky dozvídáme, že roku 1888 se začalo v kostele hrát na harmonium, které bylo zhotovené truhlářem a varhanářem z Lhoty panem Hůlou. Harmonium prodal kostelu za 70 zlatých, které byly vybrány z darů věřících.²¹⁸ Zcela nových varhan se kostel dočkal až s jeho postupnou obnovou: „na počátku srpna roku 1893 postavila firma Rejna a Černý nové varhany za 1 080 zl. Tytéž byly na den narozenin Jeho Veličenstva posvěceny.“²¹⁹ Známa pražská firma zhotovila varhany v pseudogotickém slohu tak, aby vhodně doplňovaly jednotné zařízení kostela. Netrvalo moc dlouho a z důvodu 1. světové války musela k velké nelibosti faráře, rodná firma roku 1917 varhany prohlédnout z důvodu rekvizice cínových píšťal: „Po svátcích vánočních přišli varhanáři Rejna a Černý, kteří ty varhany stavěli, aby nepřišli o jidášský groš, udali naproti tomu, že píšťaly jsou cínové a pro voj. erár je vzali v úhrnné váze 40 kg. Erár dal za ně 600 K.“²²⁰ O rok později 1918 je v kronice připsáno doplnění ohledně rekvizice varhanních píšťal: „Dne 7. února provedena byla ve zdejším kostele rekvizice varhanních píšťal. Zrekvírováno a válečné ústředně kovů do Vídně zasláno bylo 29 nejdelších píšťal cínových z prospektu varhanní skříně, vážících 40 kg., za něž patronátnímu úřadu zapláceno bylo 600 K.“²²¹ O rekvizicích varhanních cínových píšťal rozhodnulo rakousko-uherské Ministerstvo vojenství v červenci roku 1917, které bylo zaměřeno nejprve na stavby katolické. O rok později 1918 do procesu rekvizice varhanních

²¹⁶ Antonín Siegra st. (1808-1878) je varhanář z Kladna. Původně se vyučil u svého otce nožířství, ale později asi od poloviny třicátých let 19. století se začal věnovat varhanářství. Roku 1854 se přestěhoval do Kladna, ale působil po celém našem území. Nejvíce se zabýval drobnými opravami a přestavbami. Posléze začal stavět i vlastní nástroje, převážně za použití součástí starších varhan. Na jeho práci navázal ještě za jeho života jeho syn Antonín Josef mladší, ale jejich práce nebyla vysoko hodnocena. In: HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 139.

²¹⁷ SOkA Rokycany, *Kronika farní Mlečice 1836-1939*, č. fondu 351. s. 33.

²¹⁸ Tamtéž, s. 54.

²¹⁹ Tamtéž, s. 63.

²²⁰ Tamtéž, s. 105.

²²¹ HONYS, Vít. V kalamitě, která má potkat naše české varhany. Rekvizice varhanních píšťal v 1. světové válce. In: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště v Praze. *Zprávy památkové péče*. Roč. 74, č. 4, r. 2014. s. 315.

píšťal byly začleněny i nástroje z dalších sakrálních staveb. „Jednoznačně měly být však chráněny varhany vzniklé do roku 1800, dále však i mladší varhanní stroje, jejich prospektové píšťaly byly zhotoveny do roku 1850, a dokonce měly být z rekvizice vyňaty i nástroje z doby po roce 1850, pokud by odstraněním cínových píšťal a nasazením zinkových byl porušen celkový umělecký dojem interiéru.“²²² Proto i v Mlečicích k umožnění hraní na varhany při bohoslužbách byly náhradní píšťaly pořizovány roku 1919, kdy „firma Em. Š. Petrus dodala do varhan nové píšťaly zinkové za 1 580 K. a zladila je, takže jsou varhany zase v pořádku.“²²³

Do současné doby dochované jednomanuálové varhany, (obr. č. 30) které pochází od pražské firmy Rejna a Černý z roku 1893 jsou umístěné na kůru kostela. Prospekt varhanní skříně sestává ze tří dílů a vychází z gotického tvarosloví. Prostřední díl je nejvyšší, zakončený vimperkem, jehož hrot zasahuje do vodorovné římsy se zubořezem. Ve vrcholu je umístěna křížová kytky. Profilované hrany vimperku jsou pak doplněné zlacenými kraby. Otvor pro píšťaly je tvořený typickým gotizujícím lomeným obloukem s liliemi. Nižší krajní díly jsou shodné, završené plochou římsou se zubořezem. Otvory jsou zakončené opět lomeným obloukem s jeptiškami. Jednotlivá pole jsou oddělena úzkými pilířky, které nesou fiály. V prospektu stojí 9-11-9 píšťal. Hrací pult stojí před prospektem.

Obdobné řešení varhanní skříně lze například spatřit i mimo Plzeňský kraj, například v obci Klapý (obr. č. 31) na Liberecku, kde „nové varhany v pseudogotické skříně z r. 1896 jsou dílem závodu Rejna a Černý. Kolem roku 1900 byly ceněny na 1 400 K (700 zl.).“²²⁴ Rovněž i zde autorská firma provedla v roce 1918 rekvizici píšťal, které byly nahrazeny zinkovými až roku 1924 za 1 100 Kč.²²⁵ Varhany v Mlečicích tak rozšiřují četnou produkci pražské varhanářské firmy a zároveň vhodně doplňují interiér, který je opatřený zařízením v neogotickém slohu.

²²² SOkA Rokycany, *Kronika farní Mlečice 1836-1939*, č. fondu 351. s. 115.

²²³ Tamtéž, s. 115.

²²⁴ HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 52.

²²⁵ Tamtéž, s. 53.

4.2.5 RADNICE – kostel sv. Václava

Město Radnice bylo doloženo v písemných pramenech již roku 1336.²²⁶ Uvádí se zde, že městečko Radnice bylo součástí majetku zbirožského panství, které bylo prodáno Petrovi z Rožmberka Janem Lucemburským.²²⁷ V držení Rožmberků bylo město do roku 1431, kdy jej převzal Jan z Kolovrat a od roku 1478 zde působili Švamberkové. Po nich došlo pak ke střídání majitelů. Až na počátku 16. století byly Radnice začleněny do zbirožského panství jako majetek Pešíků z Komárova. Kolem poloviny 16. století se opět vlastníkem stal rod Kolovratů. Později bylo panství v rukou dalšího významného rodu Černínů z Chudenic, který svůj radnický majetek rozdělil na dva díly.²²⁸ Tento stav pak trval do počátku 17. století, kdy se opakovaně majetek sjednotil a Radnice byly odkoupené Janem z Klenové a Janovic.²²⁹ Později se zde vystřídala další řada majitelů.

O farním kostelu sv. Václava první zmínka pochází již z roku 1352 „v registrech desátků papežských v letech 1352-1405 vysytá se kostel Radnický s poplatkem 36 gr.“²³⁰ Kostel pak vyhořel roku 1698.²³¹ Do současné doby dochovaný kostel sv. Václava (obr. č. 32)²³² pak nechal vystavět hrabě Kazimír z Krupferwaldu s manželkou Ludmilou Konstancií, roz. hraběnkou z Bubna a Litic.²³³ Stalo se tak roku 1720 významným stavitelem Jakubem Augustonem, který je autorem i zdejšího zámeckého areálu.²³⁴ Kostel byl opraven v roce 1842. Během let Radnice zároveň postihly četné požáry, jako například v roce 1890. Následná oprava byla pak provedena později v letech 1904-1905.²³⁵ Sakrální stavba je umístěna na východním okraji návsi, je orientovaná s obdélnou lodí, užším obdélným presbytářem se segmentově vypouklou východní stěnou. K presbytáři jsou

²²⁶ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech. III. díl P/Š*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980. s. 203.

²²⁷ BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 2. vyd. Hostivice: Baron, 2006. s. 203.

²²⁸ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VI. díl, Pro-Sto*, 1. vyd. Praha: Libri, 2004. s. 272.

²²⁹ BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 2. vyd. Hostivice: Baron, 2006. s. 203.

²³⁰ PODLAHA, Antonín *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Rokycanský*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 222.

²³¹ Tamtéž, s. 223.

²³² Barokní přestavbu z roku 1720 provedl pravděpodobně významný plzeňský stavitel Jakub Auguston. Pro svoji mimořádnou hodnotu, byl kostel v roce 1963 zapsán do seznamu kulturních památek. V současné době je vedený v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 19966/4-2576. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 19966/4-2576*. Radnice, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 4. 6. 2007. List 1.

²³³ PODLAHA, Antonín *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Rokycanský*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 223.

²³⁴ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech. III. díl P/Š*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980. s. 203.

²³⁵ PODLAHA, Antonín *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Rokycanský*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 225 a 226.

připojeny souměrně čtvercové přístavky oratoří, k nimž z východní strany jsou připojeny další obdélné přízemní přístavky. Západní průčelí doplněno čtyřbokou věží s cibulovitou bání, završenou zvoničkou. Fasáda s barokním tvaroslovím je doplněna převážně segmentově zakončenými okny. Interiér lodi je zastropen falešnou valenou klenbou, na níž je malované zrcadlo, shodně je řešený i presbytář. Movité zařízení s částečně dochovaným inventářem pochází z 18. století a je doplněno vybavením z konce 19. století.²³⁶ Součástí sakrálního prostoru jsou i novější varhany umístěné na kůru.

Radnické dvoumanuálové varhany (obr. č. 33) pochází z počátku 20. století. „*R. 1904 hr. Alois ze Štenberka dal zhotoviti pro kostel firmou E. Š. Petra v Žižkově nové varhany v ceně 4 800 K.*“²³⁷ Varhany od významného pražského varhanáře patrně vznikly na základě oprav na počátku 20. století po požáru, kterým bylo město zasáhnuto. O autorizaci současného nástroje se navíc dozvídáme z firemního štítku, který se dochoval na hracím stole, s uvedením jména varhanáře včetně označení jeho opusu č. 161 (obr. č. 34). Původní staré barokní varhany z 18. století byly podle farní kroniky opraveny r. 1848 za 300 zl. od varhanáře Gutha z Čisté.²³⁸ Bližší písemné zprávy o původním nástroji se však z důvodu absence pamětních knih nepodařilo dohledat. Bohaté jsou však informace o místních varhanářích. V Radnicích se připomínají i jako velmi zdatní hudebníci; například Josef Jaroslav Piřha, který zde pobýval jako varhanář a řídicí učitel zde působil v letech 1870-1895. Od roku 1897 zde žil významný plzeňský hudebník Vojtěch Štístek, který vystudoval pražskou varhanářskou školu a v Radnicích byl dva roky jako učitel a ředitel kůru. Poté byl vystřídán Josefem Boháčem či Josefem Hovorkou, který v Radnicích setrval tři roky 1903-1906. V následujících dvou letech varhanářské místo převzal Jan Kašpar, absolvent pražské konzervatoře.²³⁹ K našemu tématu je přínosná stať Josefa Hovorky, která se podrobně zabývá dějinami rokycanských varhan.

Podoba radnických varhan s varhanní skříň se řadí do pseudobarokního stylu. Skříň se skládá z pětidílného prospektu, ve kterém stojí 7-5-7-5-7 píšťal. Střední díl skříně je nejširší a nejvyšší, obdélný s otvorem pro píšťaly v horní části vlnitě zakončeným. Orámování otvoru je poskládáno z jednoduchých boltcových útvarů. Horní římsa je rozeklaná, profilovaná a ke středu se stáčí do volutek, nad kterými se tyčí řezba ve tvaru mušle. Pod římsou je čelní plocha zdobena zlacenou akantovou řezbou, která se uplatňuje i u bočních a nižších

²³⁶ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech. III. díl P/Š*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980. s. 203.

²³⁷ PODLAHA, Antonín. *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Rokycanský*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 226.

²³⁸ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel sv. Václava v Radnicích*. List 2.

²³⁹ ŠPELDA, Antonín. *Hudební místopis Plzeňska*. Plzeň: Krajský pedagogický ústav, 1969. s. 42-43.

spojovacích skříní. Ty jsou všechny architektonicky shodně řešené jako střední věž, ale v menším měřítku. Spojovací díly jsou velmi úzké a zakončené plochou stříškou, krajní díly zakončují profilované římsy, které jsou ve středu segmentově tvarované. Vyšší věže jsou doplněné vždy dvojicemi vyřezávaných stylizovaných váz jako dekorativní prvek. Před skříní pak stojí hrací stůl. Celá architektura je opatřena tmavě hnědou polychromií se zlacenými doplňky.

Přestože celek postrádá typickou bohatou barokní výzdobu, je, jak píše varhanář Karel Rodina „vyřešení dosti vkusné a zpracování je podle zvyku této firmy velmi solidní a stavební rozřešení při nedostatku místa velmi zajímavé a praktické.“²⁴⁰

4.2.6 STUPNO – kostel sv. Vavřince

Stupno jako raně feudální sídlo se uvádí prvně již roku 1146, v zakládací listině plaského kláštera, „jž mimo jiné dává kníže Vladislav klášteru svou ves „Ssupam“, ležící v blízkosti Rokycan.“²⁴¹ Roku 1250 je již Stupno pravděpodobně klášterem odprodáno z důvodu velké vzdálenosti. V papežském potvrzení majetku je pak k roku 1352 zmíněn farní kostel ve Stupně.²⁴² Později zanikla fara a kostel byl přidružený k Radnicím jako filiální roku 1713. V průběhu let stavba prošla několika opravami; nejprve roku 1677 byl zchátralý kostel opravován a další částečná renovace byla provedena roku 1803, při níž byl kostel přestavěn, s prodloužením lodě a byla dostavěna druhá věž. Ostatní práce byly odloženy z nedostatku finančních prostředků. Stupno roku 1854 zachvátilo podruhé požár, který značně poškodil kostel včetně vybavení interiéru, mezi nimi zejména oltáře a původní varhany.²⁴³ Kostel byl následně opravován, ale zároveň vedle něho byl v letech 1881-1882 vystavěný zcela nový kostel v pseudorománském slohu. Starší stavba pak byla zbořena. Nový kostel byl provedený podle návrhu c.k. inženýra Karla Scheinera a jeho podoba se dochovala do současné doby.²⁴⁴

²⁴⁰ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel sv. Václava v Radnicích*. List 1-2.

²⁴¹ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 147.

²⁴² PODLAHA, Antonín *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Rokycanský*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 258.

²⁴³ Tamtéž, s. 261.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 261.

Kostel zasvěcený sv. Vavřinci (obr. č. 35)²⁴⁵ je umístěn v severovýchodní části obce. Orientovaná zděná stavba se sestává z nepravého trojlodí, obdélného presbytáře, na východní straně jsou připojené apsidy s půlkruhovým zakončením. Na jižní straně presbytáře je pak připojena obdélná sakristie. Západní průčelí je opatřeno obdélným hlavním vstupem, který je orámovaný kamenným portálem. Ke vstupu vede kamenné schodiště. Nad hlavním stupem je kruhové okno a nad ním okna sdružená v románském stylu. Štít západního průčelí je hladké, ostře trojúhelně zakončené. Pohledově po pravé straně je umístěna dominantní hranolová věž s hodinami a zvonící. Interiér je výrazně rozlehlý; hlavní široká loď je plochostropá, od bočních lodí oddělená polokruhově sklenutými arkádami na čtyřbokých pilířích. V celém interiéru se uplatňuje geometrická výmalba.²⁴⁶ Zařízení kostela převážně pochází doby výstavby, jako například historizující hlavní oltář s obrazy od významného českého akademického malíře Viléma Kandlera či kostelní varhany.²⁴⁷

Jednomanuálové varhany (obr. č. 36) ve Stupně „...byly podle své konstrukce postaveny v 80. letech patrně při stavbě kostela. Mají krásnou, ještě úplnou barokní dispozici s velmi vyrovnaným a jiskřivým souzvukem v plenu. Zpracování je velmi dobré, kovové píšťaly jsou z dobrého cínu.“²⁴⁸ Na základě pozdější celkové prohlídky, ve druhé polovině 20. století, bylo organologem Biskupství plzeňského zjištěno, že se jedná o práci významného varhanáře Karla Schiffnera z roku 1881,²⁴⁹ což potvrzuje domněnku, že varhany byly postaveny současně s novým kostelem.

Varhany se skládají ze dvou samostatných skříní, aby bylo umožněno přístupu denního světla ze zadního chrámového okna. V prospektech stojí 11-14 a 14-11 píšťal. Hrací stolec je uprostřed mezi skříněmi a zábradlím kůru. Varhanní skříně jsou protějškově řešené, s dvoudílnými prospekty, umístěnými souměrně k ose kůru. Krajní skříně jsou mohutnější a širší, obdélné s trojúhelným štítem ve vrcholu. Otvor pro píšťaly je obdélný s půlkruhovým horním zakončením, doplněným zlacenou řezbou. Ta je umístěna i v trojúhelném frontonu skříně, kterou tvoří četné akantové listy. Vnitřní skřín s plochou stříškou je nižší a užší, opět

²⁴⁵ Novorománský kostel sv. Vavřince ve Stupně vystavěný v letech 1881-1882, je monumentální historizující stavba se slohově jednotným vnitřním zařízením interiéru. V roce 1993 byla tato intaktně dochovaná stavba na základě rozhodnutí Ministerstva kultury České republiky prohlášena za nemovitou kulturní památku. V Ústředním seznamu kulturních památek je vedena pod rejstříkovým číslem 10427/4-4844. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 10427/4-4844*. Břasy-Stupno, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 4. 6. 2007. List 1.

²⁴⁶ NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 10427/4-4844*. Břasy-Stupno, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 4. 6. 2007. List 1-2.

²⁴⁷ POCHÉ, Emanuel. *Umělecké památky Čech. III. díl P/Š*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980. s. 460.

²⁴⁸ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel sv. Vavřince ve Stupně*. List 2.

²⁴⁹ Téma: *Varhany na Rokycansku*. Rozhovor s prof. Jitkou CHALOUPKOVOU, organologem Biskupství plzeňského. Plzeň 14. 3. 2016.

zdobena zlacenými doplňky. Skříně jsou po stranách zdobené úzkými hladkými sloupy se zlacenými hlavicemi. Ve výzdobě prospektu se uplatňují motivy různých slohů, převažuje renesanční ornamentika, i když otvory pro píšťaly mají gotické zdobné prvky. Celá architektura varhanní skříně je opatřena tmavě zelenou polychromií.

Varhany jsou zde komponovány ve hře prostoru a světla, neboť „v kostelích, využívajících světla ze západního okna, byly stroje rozděleny do dvou nebo tří korpusů. Nejčastěji byl pozitiv umístován do středu zábradlí, přičemž hrací stůl stál samostatně za ním nebo byl přímo zabudován do zadní části jeho skříně. Hlavní stroj a pedál byl pak umístěn ve velkých skříních.“²⁵⁰ Hlavním důvodem, proč byly varhany v kostelích se západním oknem, řešené do více dílů, spočívala v osvětlení přirozeným světlem.

Stupenské varhany jsou dalším příkladem historizujícího slohu. Zároveň příhodně doplňují slohově jednotný movitý inventář kostela, který se dochoval v intaktní podobě. Jedná se o kvalitní řemeslnou práci z dílny pražského varhanáře Karla Schiffnera z období poslední čtvrtiny 19. století.

4.2.7 ÚJEZD SVATÉHO KŘÍŽE – kostel sv. Kříže

Ves je prvně připomínána v roce 1352 při placení papežských desátků. V té době již existoval kostel sv. Kříže, jehož patronem v roce 1408 byl Ondřej z Přívětic, někdy nazývaný také Ondřej z Újezda. Roku 1425 byl patronem kostela Lvík z Jivjan seděním na Rovném. V jeho rodovém držení byl Újezd i v období husitských válek.²⁵¹ Poté se zprávy o Újezdě vytrácejí. Až v 16. století se dozvídáme, že Újezd po dělení libštejnského panství se dostává do rukou významného rodu Gryspeků. V roce 1622 se Václav Gryspek postavil proti Habsburkům, a byl odsouzen ke ztrátě majetku (statek Liblín a Žíkov) včetně Újezda. Sňatkem vdovy po Gryspekovi s Petrem Jiřím Příchovským se Újezd na čas stává jeho vlastnictvím a tento stav trvá do roku 1638. Poté je majetek opět prodán.²⁵² V Újezdě stávala farní budova již od 14. století a zanikla pravděpodobně o století později. Kostel v té době

²⁵⁰ SEHNAL, Jiří. *Barokní varhanářství na Moravě*. Díl 2. Varhany. 1. vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2004. s. 80-81.

²⁵¹ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 161.

²⁵² Tamtéž, s. 162.

filiální byl přidružený k Radnicím. Znovuobnovení fary se podařilo až roku 1902, v době, kdy kostel byl již farní.²⁵³

Kostel sv. Kříže (obr. č. 37)²⁵⁴ je umístěný uprostřed obce na kraji návsi, kde tvoří místní dominantu. Byl vystavěn v letech 1777-1779, s pozdější výmalbou z doby přestavby z roku 1902 od K. V. Maška. Barokní stavba je orientovaná, s užším půlkruhově zakončeným presbytářem, s kaplí a na severní straně s obdélnou sakristií. Západní průčelí je bohatě členěno, v dolní části je umístěný obdélný hlavní vstup s kamenným portálem. Střed průčelí vystupuje a vrcholí trojúhelným štítem, ve kterém je zachycen letopočet výstavby kostela 1777. Po stranách průčelí doplněno nikami, kde patrně stávaly sochy světců. Průčelí v ose vrcholí hranolovou věží, která je zastřešena cibulovitou bání. Interiér kostela je osvětlen polokruhem zaklenutými okny. Obdélná loď je zastropena plackovou klenbou, která je zdobená nástrojnou malbou.²⁵⁵ Zařízení interiéru kostela je převážně v pseudobarokním slohu, patrně z počátku 20. století.²⁵⁶ Do tohoto období patří i místní varhany.

Újezdské dvoumanuálové varhany (obr. č. 38) jsou umístěné na kůru kostela. Jedná se o práci pražského varhanáře Emanuela Štěpána Petra z roku 1902, který je postavil jako svůj 146. opus. Firemní štítek na hracím stole se dochoval (viz obr. č. 39). Zcela původní varhany byly malé, jak se zmiňuje varhanář Karel Rodiny „*staré varhánky bývaly malé, jen o 2stopovém principalu, jak je viděti na písťalkách v zábradlí.*“²⁵⁷ Bližší informace o těchto původních barokních varhánkách se nepodařilo z nedostatku písemných pramenů dohledat.

Soudobé varhany od E. Š. Petra jsou zhotoveny kombinací části starých varhan a nových varhan v pseudobarokním slohu tak, aby nástroj vhodně doplňoval původní barokní inventář interiéru kostela. Varhanní skříň umístěna vzadu při zdi, s hracím stolcem stojícím před prospektem. Do zábradlí plné kruchty je vsazena část prospektu starých varhan s třemi poli. Střední pole předstupuje a převyšuje krajní díly. V horní části je římsa segmentově zakončená a opatřená zlacenou řezbou s motivy akantů a mřížkou, postranní díly mají horní římsu rovnou a rovněž zdobenou zlacenou řezbou s rostlinným ornamentem. V prospektu stojí písťaly v počtu 6-7-6. Prospekt nepřesahuje bočními díly výšku zábradlí kruchty. Nové

²⁵³ PODLAHA, Antonín *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Rokycanský.* Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 278-279.

²⁵⁴ Areál kostela sv. Kříže je příkladem pozdně barokní architektury, navazující na starší předlohy. Již od roku 1963 je součástí Ústředního seznamu kulturních památek České republiky, kde je evidovaný pod rejstříkovým číslem 33642/4-2585. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 33642/4-2585.* Újezd u Svatého Kříže, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 4. 6. 2007. List 1.

²⁵⁵ NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 33642/4-2585.* Újezd u Svatého Kříže, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 4. 6. 2007. List 1-2.

²⁵⁶ POCHE Emanuel. *Umělecké památky Čech. IV. díl T/Ž.* 1. vyd. Praha: Academia, 1982. s. 138-139.

²⁵⁷ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel Nalezení sv. Kříže v Újezdě u Svatého Kříže.* List 2.

varhany Petr přizpůsobil tvarově i vzhledově k dochovanému malému prospektu. Zadní prospekt je tvořen pěti díly, opět se středním dílem převyšujícím ostatní části, krajní díly mají římsy esovitě zvlněné, ke středu zakončené malou volutkou. Spojovací díly kopírují přední boční věže s rovnými římsami. V zadním prospektu stojí 5-7-5-7-5 píšťal. Zadní prospekt je rovněž bohatě doplněný zlacenou akantovou řezbou. Nad nižšími postranními díly původně stávaly figury troubících andělů. Celá architektura je opatřena okrovo-zelenou polychromií imitující mramorování.

4.2.8 ZBIROH – kostel sv. Mikuláše

První zmínka o Zbirohu pochází z roku 1230, kdy v listině plaského kláštera se uvádí majitel zdejšího hradu Chřen ze Zbiroha s bratrem Sulislavem, patrně pocházející z rodu Sulislaviců.²⁵⁸ O osm let později se v písemných pramenech dozvídáme, že Zbiroh vlastnil rod Děpoldovců až téměř do konce 13. století. Poté dochází k četnému střídání majitelů až do roku 1336, kdy Zbiroh s městečkem byl v majetku Rožmberků.²⁵⁹ Roku 1369 bratři z Rožmberka vysadili městečko Zbiroh a zároveň mu udělili svobody. Od 14. století mělo městečko v pečeti tradiční rožmberskou růži a v 15. století byl používán již znak.²⁶⁰ Po Rožmbercích, kteří panství ve svých rukou drželi až do období husitských válek, byl Zbiroh v rukou dalšího významného rodu pánů z Kolovrat a ze Šternberka.²⁶¹ Následující léta zde vládli Lobkovicové do roku 1594, kdy byl Zbiroh ztracen z důvodu stavovské opozice Ladislava Popela Lobkovice proti císaři Rudolfovi II. Zbiroh se tak stal součástí královské komory a byl spravován křivoklátským hejtmanem.²⁶² V období třicetileté války byl Zbiroh napaden, nejprve roku 1620 zde loupili Uhři a roku 1639 zde drancovali a městečko vypálili Švédové.²⁶³ Od 18. století byl Zbiroh v majetku několika vlastníků, až do roku 1945.²⁶⁴

²⁵⁸ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 176.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 176.

²⁶⁰ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VIII. díl*. 1. vyd. Praha: Libri, 2011. s. 564.

²⁶¹ BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Zbirožsko na starých pohlednicích*. 1. vyd. Hostivice: Baron, 2007. s. 5.

²⁶² ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 177-178.

²⁶³ Tamtéž, s. 178.

²⁶⁴ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VIII. díl*. 1. vyd. Praha: Libri, 2011. s. 564.

Na západním okraji náměstí Zbirohu, na nejvýše položeném místě, stojí kostel sv. Mikuláše (obr. č. 40),²⁶⁵ jako farní připomínaný již roku 1330.²⁶⁶ V základu a s částmi obvodového zdiva jde o stavbu gotického původu. Přestavba kostela, která dotváří dnešní podobu, byla provedena v letech 1719-1720 stavitelem Václavem Pokorným podle plánů architekta Filipa Spannbruckera. Všechny štíty byly původně malované pražským malířem Janem Kašparem Schmidtem. Opravován byl kostel v roce 1883.²⁶⁷ Kostel je tradičně orientovaný, s lodí na půdorysu řeckého kříže, k němuž přiléhá odsazený pravoúhlý presbytář a na severovýchodní straně hranolová věž. Dolní část věže je využita jako sakristie. Nízká předsíň je vložena do osy západního průčelí, které je opatřené nárožními pilastry a segmentově tvarovanými okny. Západní předsíň má v ose kamenný portál, který rámuje dřevěné skládané dvoukřídlé dveře. Loď i presbytář jsou zaklenuty křížovou klenbou, triumfální oblouk má stlačenou archivoltu. Na protilehlé straně lodi je zděná kruchta s dřevěným zábradlím. Uprostřed kůru jsou umístěné historizující varhany, které doplňují movité vybavení interiéru kostela pocházející z téže doby.²⁶⁸

Dvoumanuálové varhany (obr. č. 41) si nechala zhotovit zbirožská farnost: „roku 1891 byly pořízeny nové varhany do zdejšího chrámu Páně sv. Mikuláše nákladem v ceně 2 125 zl. r.č. Obce Zbirožská přispěla na dovážku jich z nádraží Zbirožského 12 zl. Varhany byly zhotoveny od pražských varhanářů Josefa Rejny a Josefa Černého, a na zemské výstavě také vystaveny a tam první cenu uznání sobě získaly.“²⁶⁹ Firma Rejna a Černý si vymínila, že své varhany nejdříve předvede na Zemské jubilejní výstavě, která se konala téhož roku v Praze. Varhany vzbuzovaly obrovský údiv a uznání, a proto byly nakonec oceněny. Po skončení výstavy pak byly převezeny do Zbiroha a 8. listopadu 1891 slavnostně posvěceny.²⁷⁰ „O jejich sestavení budiž poznamenáno, že mají soustavu tak zvanou kuželkovou, 14 znějících registrů a 4 ku praktickému řízení, celkem 18. Mimo to mají 6 pedálů kolektivních, kterými možno okamžitě nohou sílu hlasu řídit. Píšťal mají 783 a korpus pěkné gotické práce.“²⁷¹ Těmto

²⁶⁵ Původně středověký kostel je přestavěn stavitelem Filipem Spannbruckerem v barokním období. Spolu se hřbitovem, márnici a ohradní zdi tvoří jednotně pojatý barokní celek. V současné době je památka vedena v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 21496/4-2628. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 21496/4-2628*. Zbiroh, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Bukovská, Ryšavý, Svoboda, 2007. List 1.

²⁶⁶ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 176.

²⁶⁷ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VIII. díl*. 1. vyd. Praha: Libri, 2011. s. 566.

²⁶⁸ POCHE Emanuel. *Umělecké památky Čech. IV. díl T/Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1982. s. 343.

²⁶⁹ SOkA Rokycany, *Kronika obce Zbiroh 1842-1967*. č. fondu 97. s. 140.

²⁷⁰ NPÚ ÚOP Plzeň. *Restaurátorský záměr – varhanní stroj*. Zbiroh, kostel sv. Mikuláše. 2012. List 1.

²⁷¹ SOkA Rokycany, *Kronika obce Zbiroh 1842-1967*. č. fondu 97. s. 141.

varhanám však předcházely varhany menší velikosti dle jejich pořizovací ceny, o čemž svědčí i záznam v kronice „*Pro paměť se zaznamenává, že předešlé varhany dle poznamenání v nich uvnitř tehdejším učitelem Fran. Zegorů, že koupeny byly za 100 zl. ze Žebráku roku 1792, tudíž po 100 letech byly značně sešlé, ale přece ještě se na ně hrálo. Dřevěné části se již pro sešlost nemohly k ničemu upotřebit. Cínové píšťaly z nich odkoupili varhanáři.*“²⁷²

Postupem let a politické situace se ani Zbirohu nevyhnula válečná rekvizice kovů, když byla „*dne 27. dubna 1915 konána vlastenecká válečná sbírka kovů. Hoši ve skupinkách sbírali kovové předměty a sebráno celkem 92 a 3/4 kg mědi, mosazi, cínu, zinku, alumina a olova, což zasláno s. k. dělostřeleckému skladišti v Hostivici u Prahy.*“²⁷³ Doplnění prospektu s opravou bylo provedeno v roce 1923 pražským varhanářem Karlem Urbanem „*nákladem 3 575,10 Kč pořídilo záduší nové cínové prospektové píšťaly do varhan.*“²⁷⁴ Následná renovace pak byla provedena regionálním hořovickým varhanářem Miroslavem Hegerem starším v roce 1959.²⁷⁵ Později varhany začaly podléhat klimatickým podmínkám, dřevo napadeno dřevokazným hmyzem.

Varhanní skříň je obdobně řešená jako skříň v Melčicích, opět rozdělená do tří polí, krajní jsou stejně vysoké a střední díl je o něco málo vyšší. V prospektu stojí 13-11-13 píšťal. V celé architektuře se uplatňuje pseudogotické tvarosloví, zlacené řezby fiál, krabů a kytek. Otvory pro píšťaly s gotizujícím lomeným obloukem a liliemi jsou zakončené vimperkem s křížovými kytkami ve vrcholu. Vimperk zároveň u všech věží zasahuje do vodorovných říms se zubořezem. Jednotlivé skříně jsou rozdělené úzkými pilastry a v jejich vrcholcích se tyčí fiály. Spodní díl varhanní skříně je zdobený třemi obdélnými poli s hladkým pláštěm. Hrací stůl, na kterém se dochoval firemní štítek, (obr. č. 42) je přistavěný k zábradlí kruchty, z čelní strany opět řešený v gotickém tvarosloví. Varhany mají okrovou polychromii, doplněnou zelenými, hnědými doplňky a zlacenou řezbou.

Z důvodu špatného stavu varhan byl farností úmysl získat varhany z Duchcova ze severních Čech. Bohužel finanční sbírka na transfer a složení nebyla dostatečně velká a ze záměru sešlo. Varhany tak dosud čekají na svoji opravu a možnost znovu je rozeznít.²⁷⁶

²⁷² SOkA Rokycany, *Kronika obce Zbiroh 1842-1967*. č. fondu 97. s. 141.

²⁷³ Tamtéž, s. 241.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 346.

²⁷⁵ Téma: *Varhany na Rokycansku*. Rozhovor s prof. Jitkou CHALOUPKOVOU, organologem Biskupství plzeňského. Plzeň 14. 3. 2016.

²⁷⁶ Téma: *Varhany na Rokycansku*. Rozhovor s p. farářem D. Gebalou z FÚ Zbiroh Zbiroh 9. 3. 2016.

4.2.9 ZVÍKOVEC – kostel Nanebevzetí Panny Marie

Původně se lokalita nazývala Zvíkov, později patrně pro odlišení od královského hradu Zvíkova nad Vltavou, se obec přejmenovala na Zvíkovec. První písemné zprávy pocházejí z roku 1229 v listině pro plaský klášter.²⁷⁷ V obci je farní kostel písemně doložený v roce 1352, jehož patronem byl do roku 1363 Beneš z Chrástu. Podle berního rejstříku Plzeňského kraje lze soudit, že páni z Chrástu byli vlastníci Zvíkovce až do roku 1379.²⁷⁸ Na počátku 15. století Zvíkovec dostává do majetku Ondřej Špalek ze Slatiny, který býval purkrabím na nedalekém Libštejně. Následovně byl Zvíkovec v rukou několika majitelů.²⁷⁹ „*Farní chrám Páně Nanebevzetí Panny Marie býval kdysi místem větším a znamenitějším. Jakž potvrzují starší písemné památky, býval Zvíkovec městysem, avšak v r. 1623 ve středu po 2. neděli postní, ve válce třicetileté, byl od Švédů i s chrámem Páně vydrancován a spálen.*“²⁸⁰ Za třicetileté války byl Zvíkovec připojený k Drahoňovu Újezdu. Až roku 1767 byl na náklady hraběte Františka Josefa Kinského kostel přestavěn a rovněž se zasloužil o obnovení fary v roce 1769.²⁸¹

Kostel Nanebevzetí Panny Marie (obr. č. 43),²⁸² připomínaný v polovině 14. století, byl barokně přestavěný koncem 17. století a ve druhé polovině 18. století. Kolem roku 1800 nechal svobodný pán František Hildprand ke kostelu přistavit oratorium.²⁸³ Poslední úpravy v roce roku 1891 byly provedeny uvnitř kostela (opravy a výmalba interiéru).²⁸⁴ Sakrální stavba je jednolodní, obdélná, s trojboce ukončeným presbytářem, se sakristií umístěnou na severní straně a menší oratoří na straně jižní. Na západní straně kostela je připojena k lodi mohutná hranolová věž s cibulovitou bání a vížkou ve vrcholu. Fasáda je členěná lizénami a okna jsou zaklenuta segmentem. Na západní straně ve věži je umístěný hlavní vchod s obdélným kamenným portálem. Hodnotným prvkem je dochovaný na jižní straně zbytek gotického portálu, který je zaklenutý lomeným obloukem. Interiér je plochostropý, sakristie opatřena valenou klenbou a křížová klenba se nachází v podvěží. V interiéru se dochoval

²⁷⁷ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 181.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 181.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 181.

²⁸⁰ SOkA Rokycany, Kronika obce Zvíkovec 1918-1938, č. fondu 98. s. 1.

²⁸¹ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VIII. díl*. 1. vyd. Praha: Libri, 2011. s. 693.

²⁸² Původně gotická stavba je barokně přestavěná ve druhé čtvrtině 18. století. V centru umístěná stavba je místní cennou dominantou. V současné době je památka vedena v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 31847/4-2640. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 31847/4-2640*. Zvíkovec, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 25. 7. 2007. List 1.

²⁸³ SOkA Rokycany, Kronika obce Zvíkovec 1918-1938, č. fondu 98. s. 14.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 13.

sanktuář s původními gotickými dvířky. Ostatní movité vybavení pochází převážně z barokní přestavby.²⁸⁵ K novějšímu vybavení patří varhany, které byly pořízené na konci 19. století.

Původní varhany byly roku 1773 do kostela darovány patrně jeho patronem Františkem Josefem Kinským z Chinic, pána na Zvíkovci.²⁸⁶ „R. 1800 byly pořízeny místo starých varhany nové za 320 zl. 50 zl. poskytl k tomu patron baron Frant. Hildbrand, 50 zl. farář Jan Benetka a ostatní peníze byly splaceny po letech z příjmů kostelních.“²⁸⁷ Roku 1860 byl interiér chrámu opravován a současný s tím „ čtyři oltáře, kazatelna, socha P. Marie nad sakristií a varhany byly upraveny a zlatem ozdobeny ... Výlohy činily 862 zl., z kostelní kasy bylo vzato 50 zl., ostatní peníze byly uhrazeny sbírkou, k níž přispěl i patron, farář a osadníci.“²⁸⁸

Do současné doby dochované varhany (obr. č. 44) o jednom manuálu byly podle firemního štítku zhotoveny pražskou firmou Rejna a Černý v roce 1896, v novobarokním slohu.²⁸⁹ Prospekt skříně je třídílný, střední vyšší díl má segmentově zakončenou profilovanou římsu, s drobným křížkem ve vrcholu. Otvor pro píšťaly je v horní části zakončený půlkruhem, nad kterým je velkým písmem nápis: SVATÝ VÁCLAVE. Text pokračuje nad nižšími postranními díly se zvlněnými úseky říms, zleva: ORODUJ ZA NÁS / KYRYE ELEISON. Jednotlivé díly jsou tradičně od sebe dělené pilastry s korintskými hlavicemi. Na koncích nižších dílů pak výzdobu doplňují řezby drobných váz s hranolovým soklíkem a koulí. V celém prospektu stojí 10-10-10 píšťal, ve středu jsou širší a vyšší, v krajních věžích jsou drobné do šířky i výšky. Před skříní stojí hrací stůl. Celá architektura je opatřena šedo-zelenou polychromií, kterou doplňuje zlatený nápis a dekorativní rostlinné motivy.

Varhany v obci Zvíkovec představují další tvorbu v historizujícím slohu, která pochází z varhanářského fondu pražské firmy Rejna a Černý, které v tomto regionu měla velké zastoupení.

²⁸⁵ POCHE Emanuel. *Umělecké památky Čech. IV. díl T/Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1982. s. 380-381.

²⁸⁶ SOkA Rokycany, *Kronika obce Zvíkovec 1918-1938*, č. fondu 98. s. 17.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 17-18.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 18-19.

²⁸⁹ Téma: *Varhany na Rokycansku*. Rozhovor s prof. Jitkou CHALOUPKOVOU, organologem Biskupství plzeňského. Plzeň 14. 3. 2016.

4.3 VARHANY převedené do vlastnictví samosprávných celků

V průběhu zpracovávání dokumentace varhan na Rokycansku byly varhany z Liblína (na území farnosti Zbiroh) a varhany z Mešna (na území farnosti Rokycany) předány z církevního vlastnictví včetně stavby s dalším movitým zařízením novému majiteli. Jedná se o Městys Liblín a Obecní úřad Mešno, které na základě darovací smlouvy převzaly majetek. Tyto varhany si zaslouží alespoň malou pozornost a jsou do tohoto soupisu abecedně zařazeny, aby přispěly k ucelenějšímu pohledu na vývoj varhan v tomto regionu.

4.3.2 LIBLÍN – kostel sv. Jana Nepomuckého

Nad řekou Berouňkou v kopcovitém terénu se rozléhá město Liblín, které je raně feudálního původu. Prvně se připomíná jako Lubín v souvislosti s vladyckým sídlem v letech 1180-1182. Podle některých badatelů (Sedláček či Bělohlávek) patřil Liblín benediktinskému klášteru sv. Jiří na Pražském hradě již v roce 1146 a také roku 1228.²⁹⁰ Po polovině 14. století byl Liblín připojen k panství nově vybudovaného hradu Libštejn, který byl ve vlastnictví rodu Kolovratů. Během husitských válek byl hrad Libštejn dobývaný, ale podařilo se útok odrazit. Samotná ves však byla vypálena a zničena. Až koncem 15. století založil zde Albrecht z Kolovrat vrchnostenský dvůr a podařilo se mu získat královského povolení k povýšení Liblína na městečko. Roku 1543 dochází k rozdělení panství mezi syny Jana z Valdštejna, kterému byl dvůr zastaven roku 1530. Rozdělení majetku mezi syny však vyvolalo rozepře, které nakonec vyústily k tomu, že roku 1566 vykoupil zástavu liblínského dvora Vojtěch Valdštejn, který v Liblíně postavil novou tvrz. Jeho synové si pak majetek rozdělili na rovnocennou polovinu. Tento stav opět netrval dlouho a majetek byl prodán různým majitelům. K sjednocení majetku došlo až roku 1599, kdy Liblín odkoupil rod Gryspeků, kteří jej připojili ke svému nedalekému panství v Kaceřově.²⁹¹ Na počátku třicetileté války byl Liblín opět zpustošen a tato situace se opakovala i v roce 1639, kdy lokalita byla pleněna a vypalována Švédy. Situace se k lepšímu obrátila na počátku 18. století s novým majitelem Kryštofem ze Štampachu, který po roce 1700 provedl zásadní obnovení městečka. Došlo tak k novému rozkvětu, kdy ve druhé polovině 18. století byl postaven i kostel sv. Jana

²⁹⁰ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl. Kolín-Míro*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998. s. 472.

²⁹¹ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 76-78.

Nepomuckého a v letech 1770-1780 zde byl postaven rozsáhlý pozdně barokní zámecký areál.²⁹² Roku 1904 byl Liblín povýšen na městys²⁹³ a tento status byl obnoven v roce 2014.

Kostel sv. Jana Nepomuckého (obr. č. 45)²⁹⁴ stojí v blízkosti zámeckého areálu. Původně postavený jako návesní kaple, která byla roku 1754 rozšířena na kostel s pozdějším propojením se zámekem. Do současné doby se stavba dochovala jako jednolodní, orientovaný obdélný kostel s půlkruhovým presbytářem, se sakristií připojenou na severní straně. Před západním průčelím je připojena čtvercová předsíň a nad průčelním štítem je umístěna poměrně nízká věž s cibulovitou bání. Interiér kostela je plochostropý, s triumfálním obloukem zaklenutým polokruhem. Zařízení interiéru se dochovalo slohově shodné se stavbou (hlavní a boční oltáře, kazatelna) od Františka Rottera z Loun z poloviny 18. století, s hlavním oltářním obrazem od významného barokního malíře Václava Sipzera či další obrazy od lounského malíře Antona F. Smichaea.²⁹⁵ Později byl inventář doplněn novodobým zařízením, mezi které patří i místní varhany.

Varhany (obr. č. 46) jsou umístěné ve středu kůru, s hracím stolem vkomponovaným do dřevěného zábradlí kruchty. Dnešní celkovou podobu varhan podle dochovaného Katastru varhan vytvořil v roce 1908 Bohumil Paštika stavitel varhan ze Staré Boleslavi.²⁹⁶ Varhany byly postavené jako jednoduchý nástroj s jednoduchou pseudobarokní skříní.²⁹⁷ Prospekt varhan je členěný do tří skříní, z toho střední pole je sevřeno postranními vyššími díly, které jsou završené esovitě zvlněnými římsami. Krajní římsy tvoří ke středu volutky. Drobnější zvlněné římsy se pak opakují u nižších středových částí. Pod římsami na čelní stěně je plocha opatřena řezbou s rostlinným ornamentem. Otvory pro píšťaly jsou obdélné, nahoře jednoduchým obloukem zakončené. Sestavení píšťal souhlasí přibližně s prospektem: 7-5-5-5-7, nejmenší píšťaly stojí uprostřed a krajní jsou vyšší a širší. Hrací stůl varhan je vsazen

²⁹² ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 78.

²⁹³ Tamtéž, s. 78.

²⁹⁴ Nad obcí, na jejím jižním okraji je umístěn kostel sv. Jana Nepomuckého, který je zároveň součástí přilehlého zámeckého areálu. Celek tvoří v jádru pozdně barokní architekturu, s pozdně klasicistními úpravami. Celkový charakter areálu pak dotváří rozlehlý zámecký park s množstvím plastik. Areál zámku s kostelem je vedený v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 16091/4-2519. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 16091/4-2519*. Liblín, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Sokol, 2006. List 1.

²⁹⁵ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech II. díl K/O*. 1. vyd. Praha: Academia, 1978. s. 250.

²⁹⁶ Bohumil Paštika (1870-1942) pochází z významného varhanářského rodu z Čestína u Kutné Hory. Bohumil i se svými bratry, se vyučili v Praze u významného varhanářského rodu Karla a Heinricha Schiffnerů. V roce 1890 si Paštikové otevřeli v Praze společný podnik, s pobočkami v rodném Čestíně a Bohumil založil svoji firmu ve Staré Boleslavi. Zde je k roku 1925 v písemných pramenech uváděn stejnojmenný syn, který navázal na varhanářskou tradici celého rodu. In.: HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 134.

²⁹⁷ NA v Praze. *Katastr varhan*. Karton ZÚ 614.

do balustrového zábradlí, hranolového tvaru s přední stěnou opatřenou třemi vpadlými obdélnými poli bez výzdoby, s dolními a horními rohy odstupňovanými. Celá architektura je opatřena zelenou polychromií s hnědými doplňky a řezbou s okrovým nátěrem.²⁹⁸

Bohumil Paštika varhany vytvořil v souladu s původním barokním vybavením sakrálního prostoru. Svoji tvorbou se proslavil po celé republice a jeho štítek se jménem lze nalézt na mnoha nástrojích.²⁹⁹ Je pravděpodobné, že zde bývaly starší varhany, které se nedochovaly. Při stavbách nových varhan byly většinou staré varhany nabídnuty varhanáři jako protihodnota. Často z nich byl využit pouze kov z píštal, ohodnocený podle váhy. Dřevěná skříň byla většinou napadena dřevokazným hmyzem, a proto byla málokdy opětovně využita.³⁰⁰ Bohužel písemné prameny se o starším varhanním fondu v Liblíně nepodařilo dohledat.

4.3.3 MEŠNO – kostel Nejsvětější Trojice

Mešno se připomíná po polovině 14. století jako farní ves s kostelem Nejsvětější Trojice. Písemné prameny uvádějí rok 1352, kdy z mešenské farnosti byly placeny pražské desátky. V roce 1361 se dozvídáme, že Mešno se dostává do rukou dvou majitelů, jedním byl Bohuslav ze Švamberka a druhý Jan z Homberka. Další písemné zmínky o patronech kostelů byly ukončeny husitskými válkami.³⁰¹ Do poloviny 14. století Mešno patřilo pod správu pánů z Homberka, poté byl majitelem Kryštof z Roupova, který část vsi odprodal Karlu Kokořovci ze Štáhlav.³⁰² V polovině 17. století Mešno bylo nadále rozdělené a část byla připojena k panství Spáleného Poříčí a druhá část k statku Nebílovy. Toto rozdělení trvalo až do konce vrchnostenského období.³⁰³

²⁹⁸ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel sv. Jana Nepomuckého v Liblíně*. 1944. List 2.

²⁹⁹ LUKÁŠKOVÁ JANA. Bohumil Paštika, stavitel varhan. In.: *Zpravodaj Římskokatolické farnosti Brandýs nad Labem a farnosti Stará Boleslav*. Dostupné na: <http://www.staraboleslav.com/zpravodaj/ZpravodajStBoleslav07-2014.pdf> [online]. [cit. 14. 2. 2016].

³⁰⁰ SEHNAL, Jiří. *Barokní varhanářství na Moravě*. Díl 1. Varhanáři. 1. vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2003. s. 27.

³⁰¹ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 86.

³⁰² BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 2. vyd. Hostivice: Baron, 2006. s. 150.

³⁰³ ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. s. 86.

Kostel Nejsvětější Trojice (obr. č. 47)³⁰⁴ stojící na mírně vyvýšeném místě, ohraničeném zděnou ohradní zdí a přístupný je kamenným schodištěm. Původní sakrální stavba byla gotická, pocházející z roku 1352, s barokní přestavbou v roce 1738, o kterou se zasadil poříčský děkan František Pánek.³⁰⁵ Po velkém požáru roku 1898 byla silně poškozena loď kostela, ostatní části stavby se podařilo zachránit.³⁰⁶ V roce 1900 byl původní kostel stržen a nahrazen novogotickou stavbou, která byla dokončena o rok později podle plánu architekta Arnošta Živného. Nově zbudovaný novogotický kostel byl vysvěcen pražským arcibiskupem 9. listopadu 1902³⁰⁷ a jeho podoba se dochovala do současné doby. Jedná se o orientovanou stavbu s jednolodní obdélnou lodí, s trojboce uzavřeným presbytářem a obdélnou sakristií. K severní stěně presbytáře je připojena čtvercová kaple. Západní průčelí je doplněno předstupující čtvercovou vysokou věží s jehlancovou střechou, zakončenou drobnou vížkou. Celá fasáda je ze světlých cihel. Zasklení oken s figurálními motivy; zasklení oken presbytáře je opatřeno skly z roku 1863, které pochází z kaple Panny Marie z Pražského hradu.³⁰⁸ Loď je kryta kazetovým stropem a presbytář sklenut křížovou žebrovou klenbou. Vnitřní zařízení je v pseudogotickém slohu a pochází z období výstavby kostela.³⁰⁹

Dochované jednomanuálové varhany (obr. č. 48) vhodně doplňují slohově jednotný inventář v novogotickém slohu. Jak se uvádí v Katastru varhan, byly „*varhany postaveny roku 1902 Josefem Hubičkou z Prahy se skříní vysokou gotickou s píšťalami uvnitř a hracím stolkem vepředu.*“³¹⁰ Těmto varhanám však předcházely původní staré varhany pravděpodobně z druhé poloviny 19. století. Podle zápisu ve farní kronice byl v roce 1898 v městě požár a zachvátil i kostel. „*Poškozena byla i klenba nad varhanami; tyto nebyly valně poškozeny, avšak bude velmi nebezpečno s nimi hýbati.*“³¹¹ Protože varhany nebyly poničeny, počítalo se po opravě pravděpodobně, že budou raději přeneseny do jiného kostela. Proto pro jejich záchranu, neboť klenba nad nimi hrozila sesunutím, bylo „*za pomoci p. řídicího Aug.*

³⁰⁴ Kostel Nejsvětější Trojice je monumentální stavba v novogotickém slohu, s dochovaným jednotným slohovým zařízením interiéru z doby výstavby. Hodnotu zvyšuje i doložený projektant stavby Arnošt Živný, významný pražský historik a ředitel dostavby chrámu sv. Víta. Sakrální stavba v Mešně byla na základě rozhodnutí Ministerstva kultury České republiky prohlášena roku 2004 za kulturní památku včetně vybraného mobiliáře. V současné době je památka vedena v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 101260. In: NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 101260.* Mešno, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Ptáčková, Ryšavý, 2004. List 1.

³⁰⁵ BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích.* 2. vyd. Hostovice: Baron, 2006. s. 150.

³⁰⁶ PODLAHA, Antonín *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Rokycanský.* Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 178.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 177-178.

³⁰⁸ Tamtéž, s. 180-181.

³⁰⁹ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech II. díl K/O.* 1. vyd. Praha: Academia, 1978. s. 377.

³¹⁰ NA v Praze. *Katastr varhan*, karton ZÚ 614.

³¹¹ FÚ Rokycany, *Farní kronika Mešno*, s. 196.

*Jílka a návodem jeho začaly se rozebírati varhany a přenášeti na půdu do školy.*³¹² Do kostela se varhany již nevrátily, ale v rejstříku Katastru varhan je dochovaný záznam k varhanám v Nových Mitrovicích v okres Plzeň-jih, s odkazem na varhany v Měšně: varhany jednoduše s pseudorenesanční skříňí „*původně postaveny před delší dobou v kostele Mešenském firmou Schiffner. Roku 1901 převezeny do Mitrovic a přestaveny od Hubičky.*“³¹³ Téhož roku podle farních záznamů ještě v kostele varhany nebyly.³¹⁴ Až o rok později v roce 1902 dne 19. ledna byla provedena kolaudace kostela a zároveň pořízení nových varhan od Josefa Hubičky,³¹⁵ jejichž podoba se dochovala do současné doby.

Prospekt varhanní skříně sestává ze tří dílů a vychází z gotického tvarosloví. Prostřední díl je o něco málo vyšší než boční věže, ale architektonicky jsou všechny shodně řešené. Obdélného tvaru, završené vimperkem, jehož hrot zasahuje do vodorovné římsy se zubořezem. Ve vrcholu je vždy umístěna křížová kytka. Profilované hrany vimperku jsou pak doplněné zlacenými kraby. Otvor pro píšťaly je v horní části zaoblený a nad ním ve frontonu je vždy jedna rozeta. Jednotlivá pole jsou oddělena vyřezávanými pilířky, které nesou fiály. V prospektu stojí 9-9-9 píšťal, z nichž krajní jsou výrazně užší. Hrací pult stojí před prospektem, zády k prořezávané kruchtě. Celá varhanní architektura je opatřena okrovým nátěrem se zelenými, hnědými a zlacenými doplňky. Varhany opět vhodně doplňují interiér, který je celkově zařízený v neogotickém slohu.

Během let byla snaha varhany postupně renovovat, například v roce 1939 „*byl požádán varhanář Prokop Koudelka z Plzně, aby provedl výzkum varhan. Podal již minulého roku v listopadu 2 rozpočty. Nejdůstojnější kapitula Pražská udělila rozpočet vyšší 1 200 Kč. Varhanáři pracovali od 9 do 14 hodin.*“³¹⁶ Bližší údaje o průzkumu varhan však není uvedený. O dva roky později v roce 1941 byla provedena prohlídka varhan, kdy „*začátkem května prohlédl varhany mistr Weig Karel z Hořetic, v prosinci opravil je s p. Růžičkou za 800 K.*“³¹⁷ V roce 1943 varhany prohlížel Karel Rodina z Plzně na základě revize varhan v Plzeňském kraji.³¹⁸ Jak se uvádí v kronice „*koná soupis všech strojů v okolních chrámech. Chválil naše varhany, ale zdůrazňoval choulostivost stroje.*“³¹⁹ Zároveň Rodina hodnotí stroj

³¹² FÚ Rokycany, *Farní kronika Mešno*, s. 196.

³¹³ NA v Praze. *Katastr varhan*, karton ZÚ 614.

³¹⁴ FÚ Rokycany, *Farní kronika Mešno*, s. 260.

³¹⁵ Tamtéž, s. 291.

³¹⁶ Tamtéž, s. 362.

³¹⁷ Tamtéž, s. 369.

³¹⁸ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel Nejsvětější Trojice v Mešně*. 1943. List 1- 2.

³¹⁹ FÚ Rokycany, *Farní kronika Mešno*, s. 398.

za velmi solidní, s rejstříkovou dispozicí dobře sestavenou i zvukově dobře vyrovnanou.³²⁰ Na další opravu si varhany musely počkat až do roku 1986, kdy byly opravovány panem Boudalem. „*Celé vzdušnice jsme odvezli k němu do Budějovic, strávil nad tím mnoho hodin, bohužel, všechna snaha se ukázala marnou. Patnáct let, co se s tím nic nebo skoro nic nedělalo, vykonalo své. Bylo by třeba vzdušnice nové a na to by nestačilo ani 40 tisíc. ... Několikrát se dávaly píšťaly ven a zase zpět, bohužel, závada se nejevila zpočátku takovou. Dřevo je rozeschlé, vzduch profukuje mezi píšťalami a mezi rejstříky. ... Píšťaly jsme vrátili na svá místa. Musí se dát nová vzdušnice (nebo celý jejich vnitřek důkladně opravit – vyměnit).*“³²¹

Bohužel tento stav se do současné doby nezlepšil. Varhany si rozhodně zaslouží celkovou renovaci, neboť se jedná o kvalitní varhanářskou práci, která zároveň příhodně doplňuje slohově jednotný movitý inventář kostela.

---

³²⁰ ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel Nejsvětější Trojice v Mešně*. 1943. List 1.

³²¹ FÚ Rokycany, *Farní kronika Mešno*, s. 403.

5 SOUČASNOST A PÉČE O VARHANY

Současný stav zdokumentovaných varhan ve vybraném regionu je v jednotlivých případech odlišný. Popsání detailního technického stavu varhan není cílem této práce, neboť tato velmi složitá odbornost přísluší přímo organologům. Přesto však lze zhodnotit, že ve většině případů se na všech varhanách nachází množství závad, které i když nezpůsobují přímý zánik nástroje, tak vedou k jeho postupné degradaci. Jedná se o poškození vnitřního zařízení stroje či varhanní skříně, která je z větší části napadena dřevokazným hmyzem.³²² Kromě projevu vlastního stárnutí varhan dochází i k mechanickému poškození na základě trestních činů, kdy do sakrálních objektů vniknou cizí osoby a vlivem toho dojde k odcizení jak řezbářských či sochařských prvků, tak i ke ztrátě píšťalového fondu či jeho vandalského poškození. Z tohoto hlediska jsou proto nutná bezpečnostní opatření, která povedou k záchraně movitého inventáře kostela včetně varhan.

Pro bližší přehled na stav varhan na Rokycansku je vytvořena tabulka (obr. č. 50-52), která u každé lokality kromě identifikačních údajů, stručně uvádí funkčnost jednotlivých nástrojů. Informace poskytla prof. Jitka Chaloupková, která je hlavním organologem Biskupství plzeňského.³²³ Nejlépe udržované varhany jsou zejména v hlavních městech, ve venkovských oblastech je situace rozdílná. V současné době jsou varhany využívány hlavně k liturgickým účelům, ojediněle jsou využívány jako doprovod při společenské charitativní akci. Výtěžek z programu je pak využitý k financování oprav konkrétního varhanního nástroje. Není pochyb, že právě financování varhanního fondu (ladění, čištění, opravy, renovace, restaurování či přestavby), je velice náročné jak z hlediska získávání finančních prostředků, tak i z organizačních a administrativních záležitostí.

V současné době pro získání finančních prostředků k obnově varhan lze využít několik možností. Jednou z nich jsou kostelní sbírky, které jsou jednorázovým příspěvkem od fyzických či právnických osob. Tato forma je bez omezeného termínu, ale k dosažení výše potřebné k opravám movitého inventáře často nepostačuje. Další formy jsou větší sponzorské dary anebo je zde možnost využít dotačních programů ze státního rozpočtu na záchranu památek a dotací z rozpočtů, které jsou poskytovány nižšími samosprávnými celky.

³²² Téma: *Varhany na Rokycansku*. Rozhovor s prof. Jitkou CHALOUPKOVOU, organologem Biskupství plzeňského. Plzeň 14. 3. 2016.

³²³ Téma: *Varhany na Rokycansku*. Rozhovor s prof. Jitkou CHALOUPKOVOU, organologem Biskupství plzeňského. Plzeň 14. 3. 2016.

Pro příklad lze uvést například dotační program Krajského úřadu Plzeňského kraje, který byl v okrese Rokycany poskytnutý v letech 2007-2015. Jednalo se o celkovou obnovu varhan včetně dřevěných částí skříň v kostele sv. Václava v Radnicích a dále v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Oseku.³²⁴ Podobně rozsáhlá obnova se u dalších varhan v regionu již neprováděla. Většinou se jednalo o lokální opravy v rámci péče jednotlivých farností.

Dotační programy poskytuje také Ministerstvo kultury České republiky. Jedná se o dotační programy „Restaurování movitých kulturních památek“ či „Obnova nemovitých kulturních památek“. U prvního dotačního titulu může finanční příspěvek být poskytnutý pouze a výhradně na kulturní památku, která je zapsaná v Ústředním seznamu kulturních památek ČR. S ohledem na varhany zde však dochází k problému, že většina z nich (v rámci okresu Rokycany) není jmenovitě prohlášena za kulturní movitou památku. Varhany jsou poté vedeny jako ostatní předměty kulturní hodnoty. Jejich obnovu lze řešit z dotačního titulu na obnovu nemovitých památek, ale finanční příspěvek je prioritně zaměřený zejména na samotnou sakrální stavbu. Varhany jako součást nemovitosti v rámci této dotace mohou získat finanční příspěvek, ale není v takové výši, která by zajistila jejich kompletní obnovu.

V rámci prevence je potřeba se proto zaměřit na samotnou péči o varhanní fond. Bez ohledu na to, zda jsou jednotlivé varhany kulturní památkou, *„je nutné chránit varhany jako celek, tj. celé zařízení s příslušenstvím, skříň s prospektem a zvukovou stránku varhan. Na rozdíl od většiny ostatních uměleckých děl nebo uměleckořemeslných prací jsou varhany především funkčním hudebním nástrojem, u něhož vedle hmotné substance je podstatnou částí i jeho zvuková podoba jako jejich neoddělitelná součást, a proto je nutné ji též chránit.“*³²⁵ Péčí o varhany se rozumí činnost, která je průběžně prováděná pro udržení funkčnosti nástroje. Kromě vlastní údržby (čištění, ladění aj.), kterou může vykonávat a provádět varhanář, je potřeba realizovat i větší zásahy, jako například restaurování. Zde je nutné zvolit, pokud se jedná o kulturní památku, odborného restaurátora, který má povolení Ministerstva kultury ČR přímo na restaurování varhan.³²⁶ A to z důvodu, že *„restaurováním hudební části varhan se rozumějí všechny speciální odborné komplexní zákroky prováděné na materiálu (konzervace, petrifikace) i na technickém zařízení (opravy a rekonstrukce realizované na základě detailního průzkumu a dokumentace s využitím starších pozůstatků, z nichž je*

³²⁴ NOVÁČKOVÁ, M. Re: Varhany – dotační programy /elektronická pošta/. Message to: Tereza Eismannová, Krajský úřad Plzeňského kraje, Oddělení památkové péče. Krajský dotační titul. 9. 2.2016. [cit. 2016-02-09] Osobní komunikace.

³²⁵ KOUKAL, Petr a kolektiv. *Péče o varhany a zvony, jejich památková ochrana*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2006. s. 13.

³²⁶ Tamtéž, s. 15.

rekonstrukce vyvozována, za použití původní řemeslné technologie) a na zvukové podobě (restituce původní, respektive některé náležitě doložené historické podoby, konkrétně tedy změny rejstříkové dispozice, tónového rozsahu, tlaku vzduchu, výšky ladění, způsobu ladění, intonace).“³²⁷ Cílem této záchranné práce je obnova autentické podoby historického nástroje včetně zvukové podoby.

Při péči o varhany, které jsou v tomto případě spravovány příslušnou farností a místním varhaníkem, by mělo fungovat spojení i s odborným diecézním organologem. Měly by s ním řešit jednotlivé zásahy do nástrojů nebo provádění lokálních úprav. Kromě vlastní údržby varhan je potřeba dbát i na aktuální stav samotné sakrální stavby. Pokud totiž dojde například k opadávání omítky přímo nad varhanami či problém s elektroinstalací, může tento stav vážně poškodit cenný nástroj. Je nutné předcházet těmto negativním vlivům a varhany tak zabezpečit.

Varhany, které jsou složitým technicko-funkčním zařízením a zároveň hudebním nástrojem, se posuzují z hlediska technického, zvukového a estetického.³²⁸ Dokonalý soulad všech jednotlivých částí včetně prostoru, který je odrazem jejich zvuku, umožnění hry na těchto nástrojích. „*Tato úzká vazba mezi varhanami a okolím existuje pochopitelně i v rovině vizuální a technické. To vše představuje jeden z důvodů, proč se přiklonit k chápání varhan jako pevné součásti stavby, v níž se nacházejí.*“³²⁹ Bez pravidelné péče, kontroly a údržby, nejen u samotných varhanních nástrojů, nelze tohoto stavu dosáhnout.

³²⁷ KOUKAL, Petr a kolektiv. *Péče o varhany a zvony, jejich památková ochrana*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2006. s. 15.

³²⁸ PONČA, Robert; PONČA, Viktor. Technický stav varhan z hlediska jejich životnosti, poruch a užívání. In: *Sborník Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Olomouci*. 2006. 1. vyd. Olomouc: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, 2007. s. 49-50.

³²⁹ KOUKAL, Petr. Varhany jako památka. In: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště v Praze. *Zprávy památkové péče*. Roč. 65, č. 3, r. 2005. s. 240.

6 ZÁVĚR

Diplomová práce měla za cíl seznámit čtenáře s přehledem varhan na území rokycanského regionu. Z důvodu omezení rozsahu práce nebylo možné předložit všechny varhanní nástroje, které se v tomto regionu nacházejí. Zároveň se jedná o velmi složitý hudební nástroj a tato diplomová práce nemá tendenci vytvořit odbornou organologickou stať. Hlavním úsilím bylo vytvoření soupisu varhan, umístěných v dosud existujících sakrálních stavbách a přiblížit čtenáři zejména jejich dějiny, autorství a podobu. Přehled s jednotlivými varhanami byl poté rozdělen podle vlastnictví. V tomto případě byly vybrány varhany v majetku Římskokatolické církve ČR, spravované farním úřadem Rokycany a Zbiroh. Dále byly představeny i dvě lokality s varhanami, které v době terénní dokumentace byly postupně převedeny z majetku církve do vlastnictví samosprávních celků.

Nedílnou součástí práce bylo provedení terénního a archivního průzkumu, který umožnil zpracovat historický vývoj jednotlivých lokalit s jejich varhanními nástroji. Zjišťování údajů k dějinám varhan u některých lokalit bylo velmi obtížné. Neexistuje žádná monografie, která by se přímo věnovala varhanám v tomto regionu a zároveň se jedná o neúplnost či dokonce úplnou absenci archivního materiálu. V několika případech i z důvodu nedostupnosti samotných varhan. Přesto se podařilo poměrně uceleně získat historický vývoj vybraných varhan. Práce může sloužit například památkářům k vytvoření či doplnění nově zjištěných údajů do jejich evidence kulturních památek a předmětů kulturní hodnoty. Zároveň práce slouží k dalšímu případnému zkoumání tvorby jednotlivých varhanářů či varhanářských firem v rámci Plzeňského kraje, s další možností průzkumu i za hranice tohoto regionu.

Během terénní dokumentace se konkrétně podařilo zjistit, že v regionu Rokycany (u vybraných lokalit), můžeme spatřit tvorbu převážně pražských varhanářů. Je to také tím, že přímo v regionu se nevyskytovali věhlasní řemeslníci tohoto odvětví, a proto byli vybírání varhanářské dílny s nejbližším pracovním dosahem k dané lokalitě a rovněž k jejich renomé. Rokycanská oblast s hranicemi sousedící se Středočeským krajem, tak logicky využívala činností místních varhanářských dílen a později firem.

Na vybraném území můžeme sledovat různé typy varhan, ale převážně s výskytem jednoduše manuálových nástrojů. Na základě dochovaných archivních pramenů lze také konstatovat, že původní varhany, až na dvě výjimky (varhany v kostele Panny Marie Sněžné v Rokycanech a varhany v kostele sv. Bartoloměje ve Volduchách), byly nahrazeny v rozmezí 19. a 20. století. Nejčastěji se setkáváme s přestavbami, které byly provedeny pražskou

varhanářskou firmou Josef Rejna a Josef Černý. Tato firma postavila koncem 19. a v první polovině 20. století řadu nástrojů po celém území Čech. Jejich práce se podle organologů vyznačuje dobrou intonací a kvalitním řemeslným zpracováním. Většina z nich je dosud bez větších problémů funkční.

Přestavby však prováděly i jiné významné varhanářské firmy, ale ne v takové míře. Přestože produkce firmy Rejna a Černý v tomto kraji byla bohatá, tak nenalezneme zde varhany, které by byly zcela totožné. To však zcela neplatí při dohledávání obdobných varhan mimo rámec okresu i Plzeňského kraje. Shodné typy varhan se vyskytují, zejména při řešení varhanních skříní, jejichž návrhy buď nebyly realizované, ale plánky se dochovaly či varhanní nástroje existují, s lokálními odlišnostmi a jsou součástí sakrálního prostoru. Z výzkumu je tak patrné, že každá firma měla snahu vytvořit vlastní originál varhanního nástroje, jehož stavba byla ovlivněna nejenom z finančního hlediska, ale i ze samotného prostorového umístění. Zároveň většina varhanářských firem kladla důraz na výtvarné řešení varhanní skříně tak, aby slohově doplňovala jednotný movitý inventář kostela.

Velký zásah do varhanářské tvorby bylo období rekvizice v průběhu první světové války, které se nevyhnulo ani regionu Rokycany. Zabraní kovových předmětů pro válečné účely mělo dlouhodobé následky. Kromě drobných předmětů (bohoslužebné náčiní), byly odebírány kostelní zvony a z varhan cínové píšťaly. Bohužel v některých případech se pozdější výměna původních cínových píšťal za zinkové nepodařila provést. Tato skutečnost pak měla velký vliv na technickou, zvukovou i estetickou podobu samotných varhan.

Z prostudované archivní dokumentace je rovněž možné mapovat postupný vývoj oprav či renovací jednotlivých varhan. Hlavním nepřítelem k zachování varhanního fondu byl a je nedostatek finančních prostředků, na které se muselo čekat poměrně dlouho. Proto byla k zajištění finančních zdrojů potřeba kostelních sbírek či dotačních státních příspěvků. Nutno prohlásit, že tato problematika je aktuální i v současné době.

S postupem let se ale situace zčásti zlepšuje, je více možností, jak získat finanční prostředky na opravy varhan. Ale obrácenou stránkou je, že pozornost je soustředěna většinou na větší města a v menších vesnicích se přestávají kostely využívat k bohoslužbám. Tato situace pak vede k jakémusi zakonzervování stavby, zneprístupnění a nevyužívání sakrálních prostor. V tomto případě má tento postup negativní vliv i na samotné nástroje, u kterých se stav postupně zhoršuje a může docházet až k samotnému zániku historické památky. Tento stav je pravděpodobně ovlivněný i nedostatkem zájmu o obor mezi mladými lidmi, kteří by se o varhany starali a pečovali. Ovšem to je již otázka kulturního vědomí nejenom jedince, ale

celé společnosti. Ta většinou bývá roztříštěná v názoru. Vystává otázka, zda je potřeba hudební nástroj, kterým varhany jsou, považovat zejména za historickou památku anebo se na ně dívat jako na užitkový předmět, který má sloužit svému účelu i za cenu novodobých zásahů? Rovněž kladení nároků varhaníků na nástroj při současném koncertování někdy nemusí odpovídat typu historického nástroje. V tomto případě je potřeba osvojení si dané problematiky a ochota se v tomto oboru vzdělávat. Bylo by tak dobré navázat na dlouholetou varhanní tradici u nás.

Další a lze tvrdit i hlavní podmínkou pro zachování varhanního fondu je potřebná vzájemná spolupráce všech dotčených subjektů a větší propagace ve společnosti. K zaujetí tématem by právě mohlo být poznávání dějin jednotlivých regionálních měst a sakrálních staveb, jejichž vznik je vzájemně propojený a ovlivňuje samotný původ varhanních nástrojů.

Výzkum předkládaný v této diplomové práci nelze považovat za ucelený a ukončený. Ke kompletnímu poznávání varhan na Rokycansku by bylo potřeba probádat region celý a zároveň hledat vazby i za rámec jeho hranic. Rovněž by bylo zajímavé podrobněji propojit i osudy varhaníků, kteří působili v jednotlivých oblastech, neboť se většinou jednalo o významné hudební umělce. Dále by bylo vhodné do budoucna se zabývat i samotnými objednateli varhan. Tato navrhovaná témata už by bylo potřeba zpracovat jako samostatné odborné práce, které by nebyly omezeny svým rozsahem, jak je tomu u práce diplomové.

Závěrem lze shrnout, že tato předkládaná práce je příspěvkem k poznání regionálního varhanářského fondu, který se nachází na území Plzeňského kraje. Mapovaná oblast má poměrně velký počet historických varhan, které se dochovaly v původním stavu a jsou obrazem své doby vzniku. Pro jejich další uchování je potřeba k nim přistupovat s péčí a porozuměním.

7 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

7.1 Monografie

BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 2. vyd. Hostivice: Baron, 2006. 300 s. ISBN 978-80-86914-00-8.

BATĚK, František; HRACHOVÁ, Hana; PRÁŠIL, Petr. *Zbivožsko na starých pohlednicích*. 1. vyd. Hostivice: Baron, 2007. 311 s. ISBN 978-80-86914-27-5.

BELIS, Jiří. *Výtvarný vývoj varhanních skříní v Čechách*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1988. 140 s. bez ISBN.

BĚLSKÝ, Vratislav. *Nauka o varhanách*. 1. vyd. Praha: Editio Bärenreiter, 1982. 106 s. ISBN 80-86385-04-3.

HÁK, Josef. *Farní kostel sv. Václava v Líšné*. Rokycany: J. Hák, 1931. 35 s. bez ISBN.

HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Lounska, Žatecka a Podbořanska*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, 2003. 151 s. ISBN 80-86067-77-7.

HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Jičínka*. 1. vyd. Jičín: Regionální muzeum a galerie v Jičíně, 2008. 157 s. ISBN 978-80-254-3755-1.

HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. 174 s. ISBN 978-80-904694-2-6.

HRACHOVÁ, Hana. *Rokycany 1110-2010*. 900. výročí první písemné zmínky o Rokycanech. 1. vyd. Rokycany: Město Rokycany, 2010. 133 s. ISBN 978-80-254-5439-8.

JANUSOVÁ, Jana. *Barokní umělci v Plzni a v Západních Čechách*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta, 1995. 56 s. ISBN 80-7043-167-9.

JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Fénix, 1991. 173 s. ISBN 80-85245-11-6.

KERENYI, Karl. *Mytologie Řeků I. díl Příběhy bohů a lidí*. Překlad Jan Binder. 1. vyd. Praha: Oikoyomenh, 1996. 247 s. ISBN 80-86005-14-3.

KOSMAS. *Kronika Čechů*, 8. vyd. Překlad Karel Hrdina a Marie Bláhová. Praha: Argo, 2011. 285 s. ISBN 978-80-257-0465-3.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl, Kolín-Miro*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998. 952 s. ISBN 80-85983-15-X.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV. díl, Ml-Pan*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. 941 s. ISBN 80-85983-16-8.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VI. díl, Pro-Sto*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 800 s. ISBN 80-7277-040-3.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VIII. díl, V-Ž*. 1. vyd. Praha: Libri, 2011. 891 s. ISBN 978-80-7277-410-4.

PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v Království Českém. Politický okres rokycanský*. Praha: Akademická komise při české akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. 177 s. bez ISBN.

PODLAHA, Antonín. *Posvátná místa království Českého. Arcidiecese pražská. Díl IV. Vikariát: Kolínský a Rokycanský: dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, 319 s. bez ISBN.

POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech. I. díl A/J*. 1. vyd. Praha: Academia, 1977. 643 s. bez ISBN.

POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech II. díl K/O*. 1. vyd. Praha: Academia, 1978. 578 s. bez ISBN.

POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech. III. díl P/Š*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980. 538 s. bez ISBN.

POCHE Emanuel. *Umělecké památky Čech. IV. díl T/Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1982. 636 s. bez ISBN.

ROŽMBERSKÝ, Petr; VAŘEKA, Pavel. *Středověké osídlení Rokycanska*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2013. 207 s. ISBN 978-80-86204-27-7.

SEHNAL, Jiří. *Barokní varhanářství na Moravě. Díl 1. Varhanáři*. 1. vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2003. s. 171. ISBN 80-7275-042-9.

SEHNAL, Jiří. *Barokní varhanářství na Moravě. Díl 2. Varhany*. 1. vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2004. 293 s. ISBN 80-8285-052-06.

ŠEVČÍK, Oldřich. *Architektura, historie, umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 330 s. ISBN 978-80-247-2032-6.

ŠPELDA, Antonín. *Hudební místopis Plzeňska*. Plzeň: Krajský pedagogický ústav, 1969. 102 s. bez ISBN.

TOMÍČEK, Jan. *Varhany a jejich osudy*. 1. vyd. Praha: PM vydavatelství, 2010. 310 s. ISBN 978-80-900808-2-9.

TOMŠÍ, Lubomír a kolektiv. *Historické varhany v Čechách*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. 263 s. ISBN 80-7277-009-8.

VITRIVIUS, Pollio, Marcus. *Deset knih o architektuře*. 1. vyd. Překlad Alois Otoupalík. Praha: Svoboda, 1979. 430 s. bez ISBN.

7.2 Periodika, sborníky a metodická literatura

ČORNEJOVÁ, Ivana a kol. *Locus pietatis et vitae*. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. - 15. září 2007. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze a Scriptorium, 2008. 536 s. ISBN 978-80-86197-39-5.

KOUKAL, Petr a kolektiv. *Péče o varhany a zvony, jejich památková ochrana*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2006. 77 s. ISBN 80-86234-88-6.

Sborník Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Olomouci. 2006. 1. vyd. Olomouc: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, 2007. 158 s. ISBN 978-80-86570-09-9.

Zprávy památkové péče. Roč. 74, č. 4, r. 2014. Vydal Národní památkový ústav, generální ředitelství v Praze, 2014. ISSN 1210-5538.

Zprávy památkové péče. Roč. 65, č. 3, r. 2005. Vydal Národní památkový ústav, ústřední pracoviště v Praze, 2005. bez ISSN.

7.3 Archivní prameny

Fond – Farní úřad Rokycany

FÚ Rokycany, Farní kronika Mešno.

FÚ Rokycany, Farní kronika Osek.

FÚ Rokycany, Farní kronika I. díl „*Liber Memorabilium Ecclesiae, Capellarumg Rokicanensium*“.

FÚ Rokycany, Farní kronika Rokycany II. díl „*Gedenk Buch*“.

Fond – Národní archiv v Praze

NA v Praze. *Katastr varhan*, karton ZÚ 614.

Fond - Státní oblastní archiv Rokycany

SOka Rokycany, *Kronika farní Mlečice 1836-1939*. č. fondu 351.

SOka Rokycany, *Kronika farní Mýto 1836-1977*. č. fondu 273.

SOka Rokycany, *Kronika farní Strašice 1816-1829*. č. fondu 275.

SOka Rokycany, *Kronika obce Zbiroh 1842-1967*. č. fondu 97.

SOka Rokycany, *Kronika obce Zvíkovec 1918-1938*. č. fondu 98.

Fond - Městský úřad Rokycany, Odbor Školství a kultury

MÚ-OŠK Rokycany. *Farní kronika Drahoňův Újezd 1836-1990.*

Fond - Národní památkový ústav, ú. o. p. v Plzni, Referát evidence nemovitých památek

NPÚ ÚOP Plzeň. *Pasportizace okresu Rokycany.* PPOP 037-4-16953. Zpracovatel: Líbal, Heroutová. Prosinec 1980. s. 2.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 210022/4-2536.* Mírošov-Chylice, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová. 19. 9. 2007. List 1-2.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 35972/4-2430.* Litohlavy, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 3. 6. 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 35972/4-2430.* Litohlavy, okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 3. 6. 2007. List 1-2.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 32407/4-4998.* Mírošov, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 27. 7. 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 22826/4-2540.* Mýto, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 5. 6. 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 23537/4-2553.* Osek, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 27. 6. 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 28423/4-2410.* Rokycany, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 4. 6. 2007. List 1-2.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 14640/4-2592.* Strašice, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 6. 7. 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 10197/4-4965.* Volduchy, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 25. 7. 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 17609/4-2461.* Drahoňův Újezd, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová 4. 8. 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 45188/4-2522.* Líšná, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Bukovská, Ryšavý, Svoboda, 6/2006. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 34725/4-2538.* Mlečice, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 5. 6. 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 19966/4-2576.* Radnice, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 4. 6. 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 10427/4-4844.* Břasy-Stupno, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 4. 6. 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 33642/4-2585.* Újezd u Svatého Kříže, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 4. 6. 2007. List 1

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 21496/4-2628.* Zbiroh, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Bukovská, Ryšavý, Svoboda, 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 31847/4-2640.* Zvíkovec, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Kováčová, 25. 7. 2007. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 16091/4-2519.* Liblín, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Sokol, 2006. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Evidenční list nemovité kulturní památky: r.č. ÚSKP 101260.* Mešno, Okres Rokycany, Plzeňský kraj. Zpracovatel: Svoboda, Ptáčková, Ryšavý, 2004. List 1.

Fond - Národní památkový ústav, ú. o. p. v Plzni, Referát evidence movitých památek

NPÚ ÚOP Plzeň. *Restaurátorský záměr – varhanní stroj.* Zbiroh, kostel sv. Mikuláše. 2012. List 1- 6.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Revizní list movité kulturní památky: r.č. ÚSKP 87854/34-47.* Chylice (obec Mirošov), Plzeňský kraj. Zpracovatel: Koderová L., 2014. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Revizní list movité kulturní památky: Ev. Mirošov, Plzeňský kraj.* Zpracovatel: Koderová, L. 2014. List 1.

NPÚ ÚOP Plzeň. *Revizní list movité kulturní památky: Ev. Litohlavy – Rokycany, Plzeňský kraj.* Zpracovatel: Nováčková M., 2014. List 1.

Fond - Západočeské muzeum v Plzni, Národopisné oddělení

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Filiální kostel sv. sv. Jakuba Většího v Chylicích (obec Mirošov).* 1946. List 1.

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Děkanský kostel sv. Josefa v Mirošovech.* 1946. List 1.

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel sv. Jana Křtitele v Mýtě.* 1948.

List 1.

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Oseku.*

1945. List 1.

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Děkanský kostel P. Marie Sněžné v Rokycanech.*

1945. List 1-2.

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel sv. Vavřince ve Strašicích.* 1948.

List 1.

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Filiální kostel sv. Bartoloměje ve Volduchách.*

1946. List 1.

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel sv. Václava v Radnicích.* 1946.

List 1-2.

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel sv. Vavřince ve Stupně.* 1946. List

1-2.

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel Nalezení sv. Kříže v Újezdě u*

Svatého Kříže. List 2.

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel sv. Jana Nepom. v Liblíně.* 1944.

List 1-2.

ZČM v Plzni. Rodina Karel. *Soupis varhan. Farní kostel Nejsvětější Trojice v Mešně.* 1943.

List 1- 2.

7.4 Internetové zdroje

HOVORKA, Ladislav. *Varhany chrámu P. Marie Sněžné v Rokycanech.* s. 80. In: Časopis Cyril, roč. 46, 1940, č. 5-8. [on-line]. [cit. 28. 1. 2016]. Dostupné na:

<http://cyril.psalterium.cz/?a=3&ListRocnik=1940>

CHALOUPKOVÁ, Jitka, RIEDL, Jiří. *Varhany sv. Barbory v Manětíně.* [on-line]. [cit. 28. 1. 2016]. Dostupné na

<http://svetpodlejakuba.cz/index.php?goto=text&sekce=aJN4uHNi&tid=4vv89WxH&lng=cz>

LUKÁŠKOVÁ JANA. Bohumil Paštika, stavitel varhan. In.: *Zpravodaj Římskokatolické farnosti Brandýs nad Labem a farnosti Stará Boleslav.* [on-line]. [cit. 14. 2. 2016]. Dostupné na: <http://www.staraboleslav.com/zpravodaj/ZpravodajStBoleslav07-2014.pdf>

<http://fyzika.jreichl.com/main.article/view/1431-ktesibios> [on-line]. [cit. 12. 1. 2016]

<http://www.virtualorgan.com/default.asp?page=116> [on-line]. [cit. 12. 1. 2016]

<http://www.farnostunicov.cz/casopis/2005/kveten.pdf> [on-line]. [cit. 12. 1. 2016]

http://www.sdh.cz/sdh_htm/archiv/mo_pro.htm#6 [on-line]. [cit. 12. 1. 2016]

https://www.czso.cz/csu/xp/charakteristika_okresu_rokycany [on-line]. [cit. 15. 1. 2016]

<http://monumnet.npu.cz/chruzemi/list.php?KrOk=Ok&Typy%5B%5D=NP&Nazev=&KodKr=32&KodOk=3206> [on-line]. [cit. 15. 1. 2016]

http://www.rokycany.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=14069&id=856427&p1=33779 [on-line]. [cit. 15. 1. 2016]

http://www.farnostrokycany.cz/x_vik.html [on-line]. [cit. 14. 1. 2016]

http://www.farnostrokycany.cz/rokycany_farnosti.jpg [on-line]. [cit. 15. 1. 2016]

http://www.farnostrokycany.cz/x_kos.html [on-line]. [cit. 8. 1. 2016]

<http://www.obec-cizkov.cz/cs/cizkov/historie/skola/ucitel-karel-rodina/R120-A828/> [on-line]. [cit. 8. 2. 2016].

<http://encyklopedierokycan.sweb.cz/masarykovonamesti6.htm> [on-line]. [cit. 28. 1. 2016]

7.5 Ostatní

NOVÁČKOVÁ, M. Re: *Varhany – dotační programy /elektronická pošta/*. Message to: Tereza Eismannová, Krajský úřad Plzeňského kraje, Oddělení památkové péče. Krajský dotační titul. 9. 2. 2016. cit. [2016-02-09] Osobní komunikace.

NOVÁČKOVÁ, M. Re: *Rokycany – kostel Panny Marie Sněžné*. Překlad latinského textu /elektronická pošta/. Message to: Tomáš Gaudek. Překlad latinského textu s komentáři. 7. 3. 2016, cit. [2016-03-07] Osobní komunikace.

Téma: *Varhany na Rokycansku*. Rozhovor s prof. Jitkou CHALOUPKOVOU, organologem Biskupství plzeňského. Plzeň 14. 3. 2016.

8 RESUMÉ

My diploma thesis deals with a short overview about organs found in surviving sacral buildings in the region of Rokycany. Those are organs owned by the Romancatholics church represented by the parish authority of Rokycany and Zbiroh. Moreover, other two places with organs, which were taken over by a new owner, are to be introduced.

A part of the diploma's goal is the introduction of a brief historic development of organs and its activity in our region. The following chapter involves the explanation of the characteristics of the region of Rokycany in geographic and historical form.

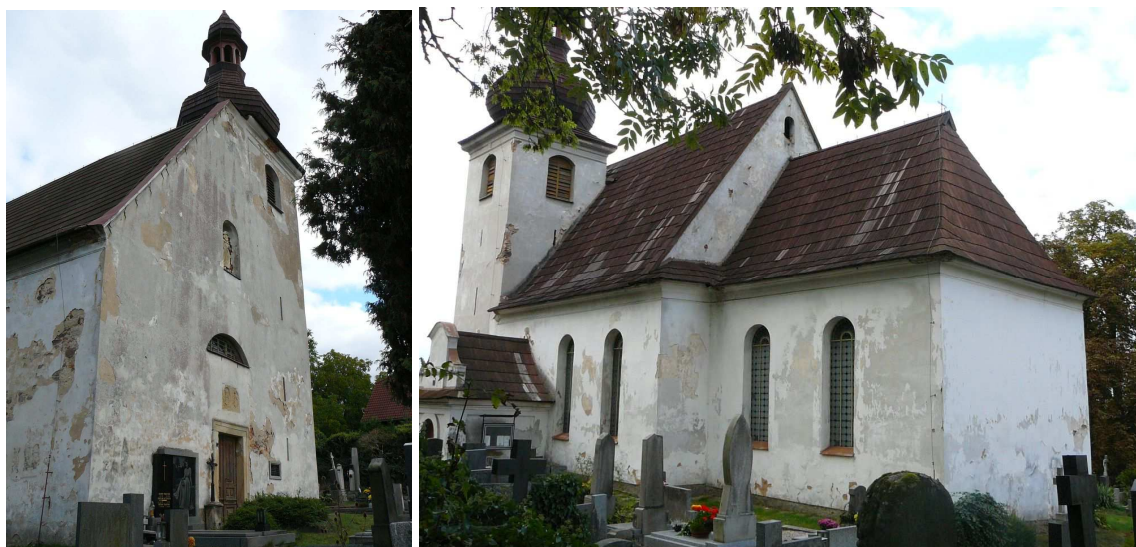
The main part of the thesis is focused on terrain documentation of organs in the chosen area. Apart from brief information about the history of the village and connected church, the architectonical form of the sacral building is as well shortly explained. Followingly, information about chosen organ instruments is presented – here the thesis explains mainly the history of the organ origin, their authorship and art forms of organ cabinets. A part of the thesis is as well a general evaluation of the current state of the organs and then the way they are treated from the conservation point of view. An illustrated attachment with sights of particular sacral objects with organs is not to be forgotten.

At the end, one can find the summary of the documented stuff and processed materials. It is possible to say that historical and art value of each sacral building is increased as well with the quality of the equipment, which, as the time flies, undergoes material devastation or damage made by a person, in many cases. Based on cultural and historical value, it is of great importance to map and document such sights as the are parts of our cultural inheritance which should stand in the middle of our attention with the try to protect and care for them.

Obr. č. 2 – Chylice, kostel sv. Jakuba Většího (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 3 – Chylice, varhany (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 4 – **Litohlavy, kaple Panny Marie** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 5 – **Litohlavy, varhany** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 6 – **Litohlavy, hrací stůl** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 7 – **Litohlavy, firemní štítek na hracím stole** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 8 – **Mirošov, kostel sv. Josefa** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 9 – **Mirošov, varhany** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 10 – **Mýto, kostel sv. Jana Křtitele** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 11 – **Mýto, varhany** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 12 – Osek, kostel Nanebevzetí Panny Marie (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 13 – Osek, varhany (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 14 – Osek, firemní štítek na hracím stole (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Lenka Koderová, r. 2014)

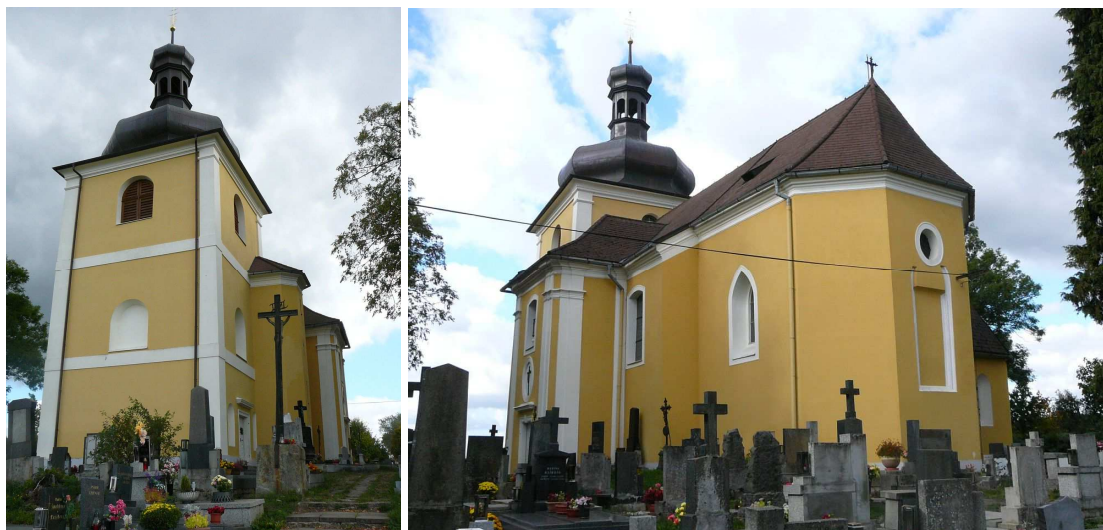
Obr. č. 15 – Rokycany, kostel Panny Marie Sněžné (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 18 – **Strašice, kostel sv. Vavřince** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

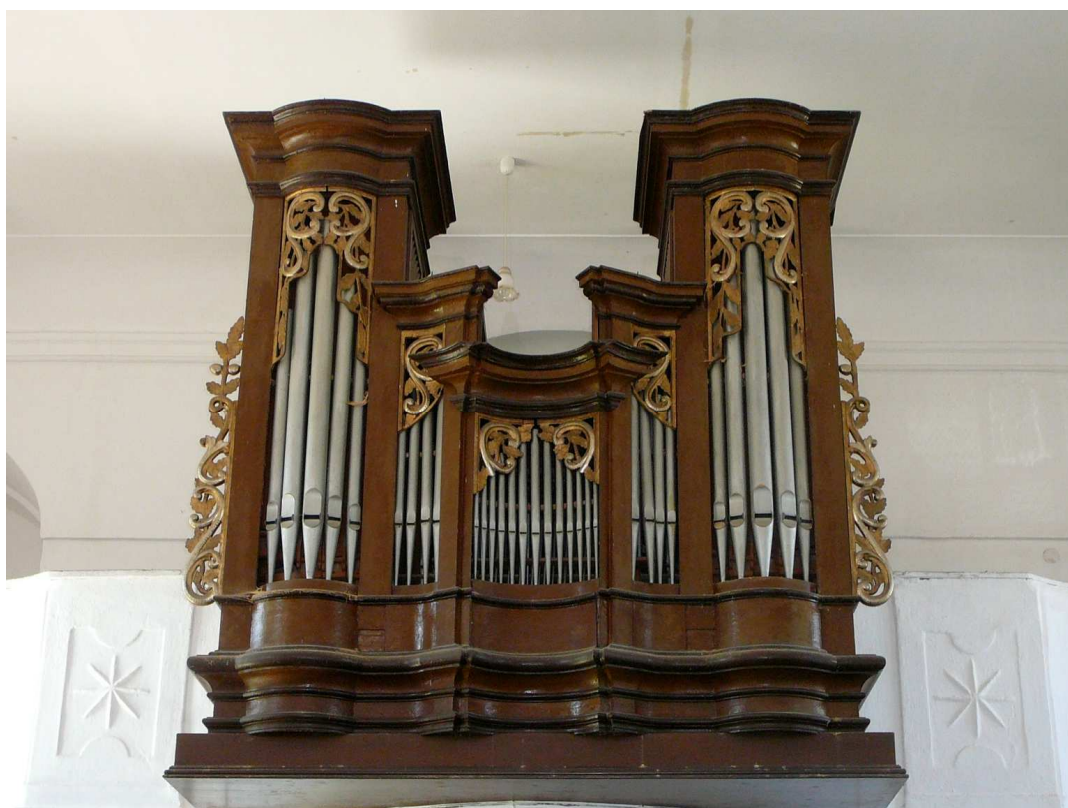
Obr. č. 19 – **Strašice, varhany** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 20 – **Volduchy, kostel sv. Bartoloměje** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 21 – **Volduchy, varhany** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2014)

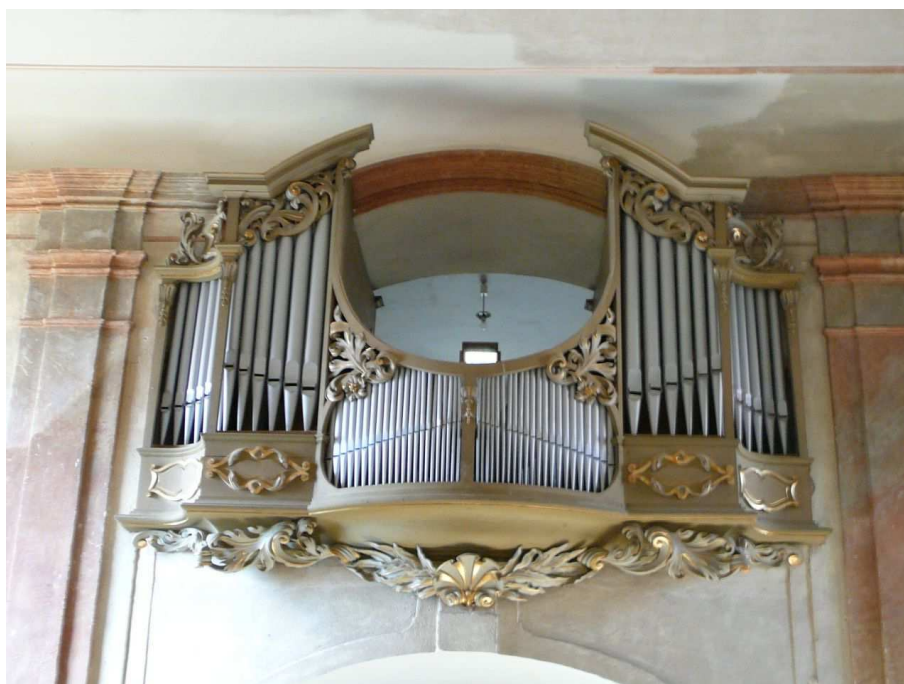

Obr. č. 22 – **Drahoňův Újezd, kostel sv. Jakuba Většího** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 23 – **Drahoňův Újezd, varhany** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2014)

Obr. č. 24 – **Líšná, kostel sv. Václava** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 25 – **Líšná, varhany** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 26 – **Cítobily, okr. Louny – nerealizovaný návrh varhan od firmy Rejna a Černý z roku 1896** (HORÁK, Tomáš. *Varhany a varhanáři Lounska, Žatecka a Podbořanska*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, 2003. s. 41)

Obr. č. 27 – **Řebřík, kostel sv. Petra a Pavla** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

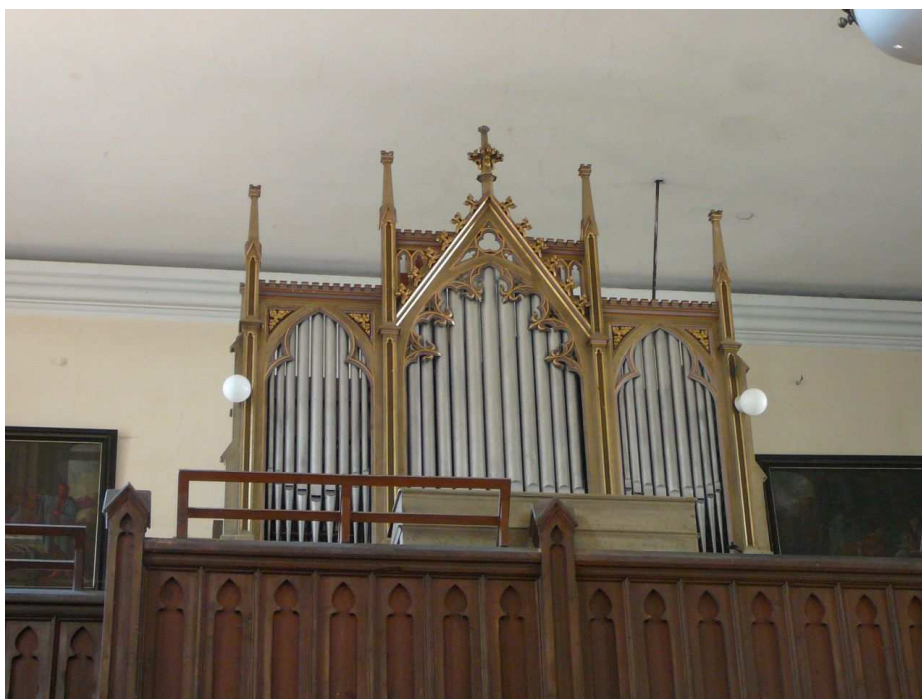
Obr. č. 28 – **Řebřík, varhany** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

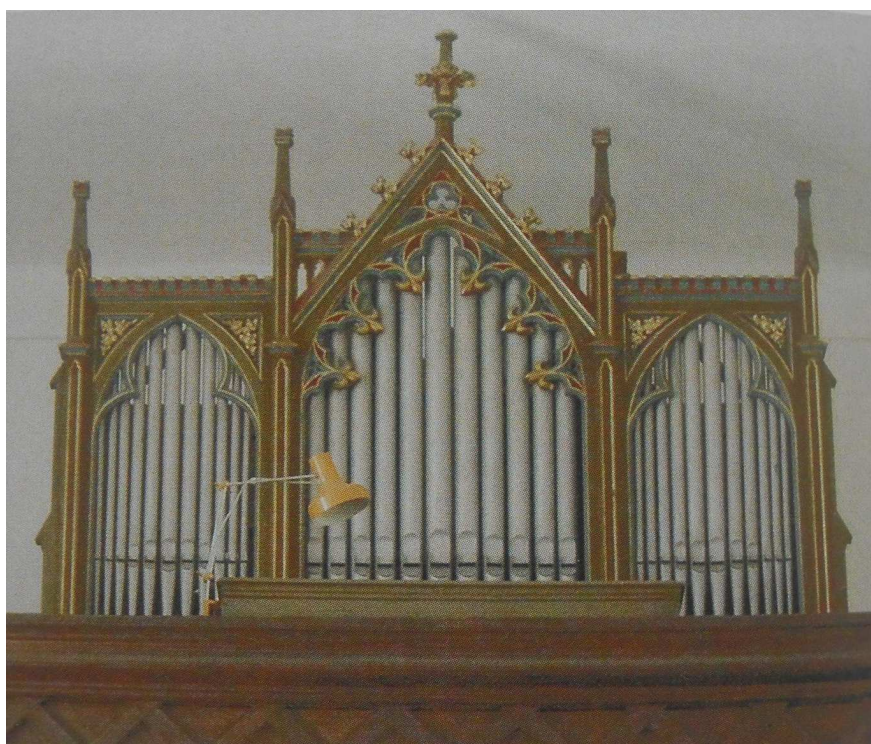
Obr. č. 29 – **Mlečice, kostel Nejsvětější Trojice** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 30 – **Mlečice, varhany** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 31 – **Klapý, okres Litoměřice, kostel sv. Jana Křtitele – obdobně řešené varhany v pseudogotické skříni od firmy Rejna a Černý z roku 1896**
(HORÁK, Tomáš. *Varhany a Varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. 1. vyd. Litoměřice: Magda, 2013. s. 52)

Obr. č. 32 – **Radnice, kostel sv. Václava** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 33 – **Radnice, varhany** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2014)

Obr. č. 34 – **Radnice, firemní štítek na hracím stole** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Lenka Koderová, r. 2014)

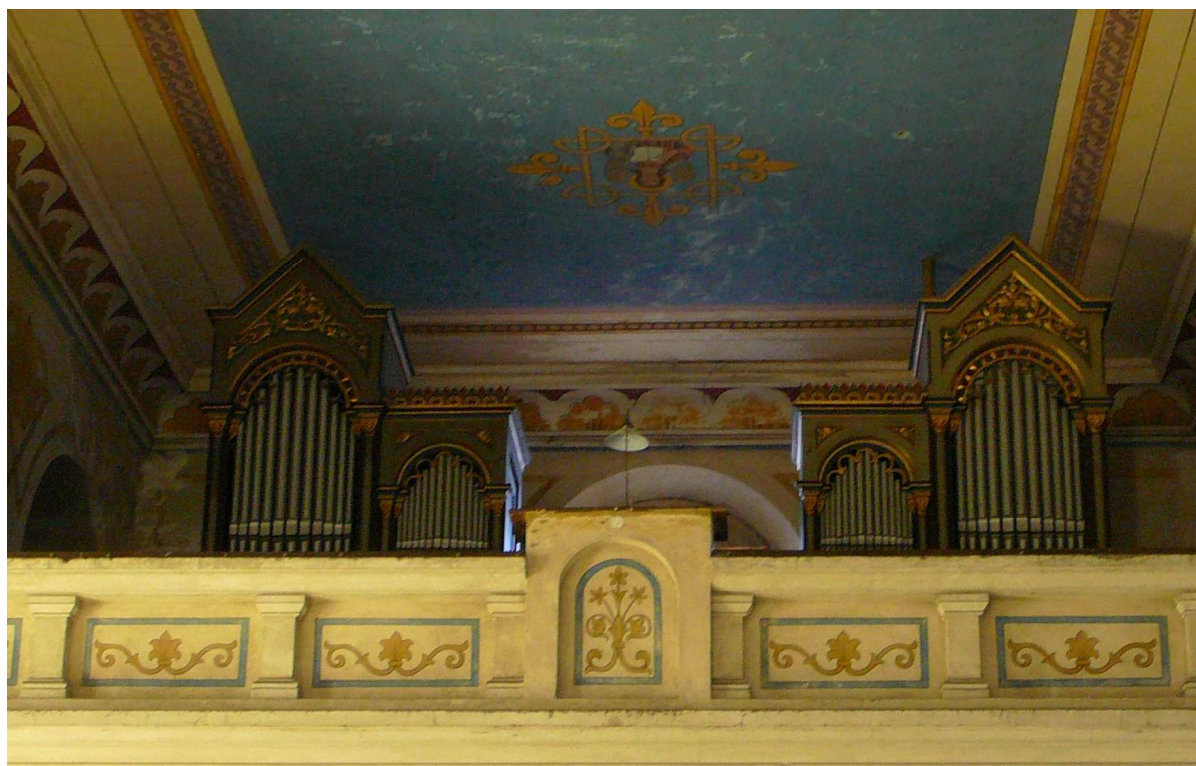

Obr. č. 35 – **Stupno, kostel sv. Vavřince** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 36 – **Stupno, varhany** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 37 – **Újezd sv. Kříže, kostel sv. Kříže** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 38 – Újezd sv. Kříže, varhany (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 39 – Újezd sv. Kříže, firemní štítek na hracím stole (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Lenka Koderová, r. 2014)

Obr. č. 40 – **Zbiroh, kostel sv. Mikuláše** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 41 – **Zbiroh, varhany** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 42 – **Zbiroh, firemní štítek na hracím stole** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Lenka Koderová, r. 2014)

Obr. č. 43 – **Zvíkovec, kostel Nanebevzetí Panny Marie** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 44 – **Zvíkovec, varhany** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 45 – **Liblín, kostel sv. Jana Nepomuckého** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 46 – **Liblín, varhany** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 47 – **Mešno, kostel Nejsvětější Trojice** (Archiv Michaela Nováčková, r. 2015)

Obr. č. 48 – **Mešno, varhany** (Archiv NPÚ ÚOP v Plzni, Radovan Kodera, r. 2014)

Obr. č. 50 – **Tabulka s přehledem varhan v okrese Rokycany – farnost Rokycany**
(Zpracovala Michaela Nováčková, r. 2016)

Vysvětlivky: nV ... nové varhany
nS ... nový stroj
oV ... oprava varhan

OBEČ	KOSTEL	VARHANY	DATAČE	AUTOR	STAV
					k r. 2016
Chylice	sv. Jakuba	jednomanuálové	1856 (nV) 1892 (transfer) 1893 (nV)	Fer. Guth z Čisté Ludvík Fukátko Karl Schiffner	hratelné
Litohlav	Navštívení P. Marie	jednomanuálové	1872/73 (nV) 1890 (nV)	Karl Schiffner Rejna a Černý	hratelné
Mírošov	sv. Josefa	jednomanuálové	1907 (nV)	Heinrich Schiffner	hratelné
Mýto	sv. Jana Křtitele	jednomanuálové	1902 (nV) 1932 (oV)	Rejna a Černý J. Frýdla a M. Pomahač	hratelné
Osek	Nanebevzetí P. Marie	jednomanuálové	před r. 1900 1909 (nV)	autor neznámý Em. Š. Petr	hratelné
Rokycany	P. Marie Sněžné	dvoumanuálové	1639 (nV) 1651 (oV) 1763 (nV) 1723 (skříň) 1750 (oV) 1833 (oV) 1881 (oV) 1898 (nS) 1925 (oV) 1927 (oV)	autor neznámý Šebestián Schmidt Jan Rausch Leopold Spiegel (<i>transfer z Prahy</i>) Antonín Spiegel Josef Gartner autor neznámý Rejna a Černý Karel Kraus bratří Paštikové	hratelné
Strašice	sv. Vavřince	jednomanuálové	1890 (nV)	Rejna a Černý	hratelné
Volduchy	sv. Bartoloměje	jednomanuálové	18. stol. (skříň) 1916 (nS) 1929 (oV) 1934 (oV) 1952/53 (oV)	Guthové ? Karel Urban Matěj Broj ? autor neznámý Milan Habětín	hratelné

Obr. č. 51 – **Tabulka s přehledem varhan v okrese Rokycany – farnost Zbiroh**
(Zpracovala Michaela Nováčková, r. 2016)

Vysvětlivky: nV ... nové varhany
nS ... nový stroj
oV ... oprava varhan

OBEC	KOSTEL	VARHANY	DATA	AUTOR	STAV
					k r. 2016
Drahoňův Újezd	sv. Jakuba	jednomanuálové	1849 (nV) 1867 (oV) 1893 (oV) 1912 (transfer) 1912 (nV)	Fer. Guth z Čisté Fer. Guth z Čisté Rejna a Černý bratři Paštikové bratři Paštikové	hratelné
Líšná	sv. Václava	jednomanuálové	1899 (nV) 1932 (oV)	Rejna a Černý František Šubrt	hratelné
Líšná - Řebřík	sv. Petra a Pavla	jednomanuálové	1867 (nV) 1894 (oV)	Fer. Guth z Čisté Rejna a Černý	hratelné
Mlečice	Nanebevzetí P. Marie	jednomanuálové	1873 (nV) 1885 (zánik) 1893 (nV) 1919 (oV)	Antonín Siegra Rejna a Černý Em. Š. Petr	nehratelné
Radnice	sv. Václava	dvoumanuálové	18. stol. (nV) 1848 (oV) 1904 (nV)	autor neznámý Fer. Guth z Čisté Em. Š. Petr	hratelné
Stupno	sv. Vavřince	jednomanuálové	1881 (nV)	Karl Schiffner	hratelné
Újezd sv. Kříže	sv. Kříže	dvoumanuálové	18. stol. (nV) 1902 (nV)	autor neznámý Em. Š. Petr	hratelné
Zbiroh	sv. Mikuláše	dvoumanuálové	1792 (transfer ze Žebráku) 1891 (nV) 1923 (oV) 1959 (oV)	autor neznámý (<i>zánik po 100 letech</i>) Rejna a Černý Karel Urban Miroslav Heger st.	nehratelné
Zvíkovec	sv. Vavřince	jednomanuálové	1896 (nV)	Rejna a Černý	hratelné

Obr. č. 52 – **Tabulka s přehledem varhan v okrese Rokycany – samosprávné celky**
 vybrané objekty, které byly převedené z vlastnictví ČŘK po zpracování
 dokumentace
 (Zpracovala Michaela Nováčková, r. 2016)

Vysvětlivky: nV ... nové varhany
 nS ... nový stroj
 oV ... oprava varhan

OBEC	KOSTEL	VARHANY	DATA	AUTOR	STAV
					k r. 2016
Liblín	sv. Jana Nepomuckého	jednomanuálové	1908 (nV)	Bohumil Paštika	hratelné
Mešno	sv. Josefa	jednomanuálové	1898 (nV) <i>(transfer do Nových Mitrovic)</i> 1902 (nV) 1939 (oV) 1941 (oV) 1986 (oV)	fa Schiffner Josef Hubička Josef Hubička Prokop Koudelka Karel Wieg p. Boudal	nehmatelné